

PROJEKT REWITALIZACJI PARKU W WIĘNCU

INWENTARYZACJA STANU ISTNIEJĄCEGO,
ANALIZA HISTORYCZNEJ KOMPOZYCJI
PRZESTRZENNEJ, KONCEPCJA
REWALORYZACJI PARKU, WIZUALIZACJA 3D

2019

Pracownia Projektowania Przestrzennego

05-502 Piaseczno, ul. Lechitów 3, tel. 22 757 53 18, 606 79 44 39, e-mail: pape@op.pl

PROJEKT REWITALIZACJI PARKU w WIEŃCU woj. kujawsko-pomorskie

**INWENTARYZACJA STANU ISTNIEJĄCEGO, ANALIZA HISTORYCZNEJ
KOMPOZYCJI PRZESTRZENNEJ, KONCEPCJA REWALORYZACJI PARKU,
WIZUALIZACJA 3D**

Opracowanie:

Autor:

mgr inż. arch. kraj. Dorota Pape

Współpraca:

mgr inż. arch. kraj. Ewa Buze

arch. kraj. Sławomir Olecki

Konsultacje:

mgr inż. arch. Cezary Owczarek

inż. Ryszard Dionizy Kieś

inż. Tomasz Józef Bandrowski

Warszawa / Toruń 2019 r.
ZAWARTOŚĆ DOKUMENTACJI

I. DANE OGÓLNE

1. Cel i zakres opracowania
2. Materiały wejściowe
3. Bibliografia

II. STAN PRAWNY

III. OPIS STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Położenie i granice
2. Rzeźba terenu
 - 2.1. Uwarunkowania hydrogeologiczne
 - 2.2. Warunki glebowe
 - 2.3. Ukształtowanie terenu
3. Klimat
4. Zabudowa
5. Układ drogowy
6. Szata roślinna
7. Elementy małej architektury i ich pozostałości

IV. HISTORIA OBIEKTU i FAZY JEGO ROZWOJU

1. Dzieje zespołu pałacowo-parkowego
2. Fazy rozwoju - kalendarium
3. Biogramy wybranych postaci

V. ANALIZA HISTORYCZNEJ KOMPOZYCJI PRZESTRZENNEJ

1. Okres przed II Wojną Światową
2. Analiza wiekowa drzewostanu
3. Wnioski z analizy kompozycji założenia
4. Okres po II Wojnie światowej
5. Analiza zachowania substancji zabytkowej.

VI. KONCEPCJA REWITALIZACJI PARKU

VII. BŁĘDNE ROZWIĄZANIA ZASTOSOWANE W PROJEKCIE „Remont, przebudowa i modernizacja istniejącego Zespołu Pałacowo-Parkowego w miejscowości Wieniec k/Włocławka wraz z infrastrukturą zewnętrzną i zagospodarowaniem terenu parku” WYNIKŁE PO WYKONANIU ANALIZ HISTORYCZNYCH

VIII. ZABEZPIECZENIE PRZECIWOŻAROWE PRZY ORGANIZACJI IMPREZ MASOWYCH

IX. ANEKSY

Aneks 1

Aneks 2

X. WIZUALIZACJA 3D (załącznik).

X. PLANY

1. rys. nr 2. Analizy historyczne, skala 1:1000,
2. rys. nr 3. Koncepcja rewitalizacji parku, skala 1:50,
3. rys. nr 4. Przekrój przez bortnicę fontanny, skala 1:20,
4. rys. nr 5. Przekrój przez nieckę fontanny, skala 1:20,
5. rys. nr 6. Roboty ziemne, skala 1:1000,
6. rys. nr 7. Błędne rozwiązania zastosowane w projekcie z 2017 roku, skala 1:1000.

Pracownia Projektowania Przestrzennego

05-502 Piaseczno, ul. Lechitów 3, tel. 22 757 53 18, 606 79 44 39, e-mail: pape@op.pl

Wykaz osób biorących udział w dokumentacji „Rewitalizacja założenia pałacowo-parkowego w Wieńcu”.

Lp.	Wykaz osób	Specjalność	Zakres współpracy	Podpis
1	mgr inż. arch. krajobrazu Dorota Pape	architekt krajobrazu, dyplom nr ogr.3817/86 uprawnienia WKZ nr 205 z 28.02.1995 r.	Autor projektu	
2	mgr inż. arch. krajobrazu Ewa Buze	architekt krajobrazu, dyplom nr ogr.4083/87	Współpraca w zakresie rozpoznania założenia	
3	mgr inż. arch. Cezary Owczarek	specjalność architektoniczna b.o.), upr. nr 67/TO/98	Konsultacje w zakresie technicznych rozwiązań ścieżek i dróg parkowych	
4	inż. Ryszard Dionizy Kieś	uprawnienia instalacyjno- inżynieryjne w zakresie sieci i instalacji elektrycznych nr Wa-28/94	Konsultacje w zakresie doboru oświetlenia	
5	inż. Tomasz Józef Bandrowski	uprawnienia w specjalności instalacyjnej w zakresie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, upr. SWK/0087/POOS/08	Konsultacje w zakresie funkcjonowania fontanny	

I. DANE OGÓLNE

1. Cel i zakres opracowania

Celem opracowania jest sporządzenie inwentaryzacji stanu istniejącego, w tym odnośnie położenia i granic, rzeźby terenu, drzewostanu, układu drogowego, małej architektury i jej pozostałości, przedstawienie historii obiektu, przeprowadzenie analizy historycznej kompozycji przestrzennej i sporządzenie koncepcji rewaloryzacji parku

w zakresie obejmującym teren parku pałacowego w Wieńcu k/Włocławka, w granicach działki geodezyjnej Nr 104/21.

Koncepcja rewitalizacji parku w Wieńcu wraz z wizualizacją 3D, została przygotowana w ramach projektu HICAPS - Historical Castle Parks (Program Interreg Europa Środkowa).

2. Materiały wejściowe

- Umowa nr UM-PG 052.1.143.2019
- Inwentaryzacja dendrologiczna roślinności z oceną stanu zdrowotnego i projekt gospodarki drzewostanem na terenie parku pałacowego w Wieńcu k/ Włocławka, oprac. *Dorota Pape, Ewa Buze, lipiec 2019 r.*;
- Raport o zasobach kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wraz ze szczegółową charakterystyką zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, oprac. *Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu, Toruń 2018 r.*;
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Brześć Kujawski, *Brześć Kujawski, wrzesień 2009 r.*;
- Skala Pacyniaka i Smólskiego oceny stanu zdrowotnego drzew. *Encyklopedia Leśna, 07.09.2015 r.*;
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880 z późn. zmianami*);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2018 r. – tekst jednolity, poz. 2067*);
- Decyzja o wpisie do rejestru zabytków zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, z dnia 05.05.1993 r., Nr rej. zab. A/1023;

3. Bibliografia

- publikacje:

- ❖ *A. Czopek, Saga rodu Reszków, wyd. 2017 r.*;
- ❖ *K. Dorcz, R. Lewandowski, „Kujawiaki od Izbicy”, Włocławek 2017 r.*;
- ❖ Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Kujawy wschodnie, T. I, cz. 2, pod red. *Stanisława Kunikowskiego, Włocławek 2001 r.*; tutaj: rozdz. pt. „*Wieńciec – zespół pałacowy*”, autorstwa *E. Celińskiej i M. Gruszczyńskiej, str. 239-284*;
- ❖ *Mieczysław Miączyński, Kujawiaki, zeszyt 1, Poznań ok. 1870; własność: Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu*;
- ❖ *M. Dubrowska, O znanych i nieznanach Kronenbergach, artykuł w publikacji Muzeum Historycznego m. st. Warszawa – Almanach Muzealny z 1999 r., t. 2, s. 167-200*;
- ❖ *K. Wójcik, Śladami Reszków, Częstochowa 2010*;
- ❖ *M. Wójcik, Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg, najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie, wyd. 2018 r.*;

- ❖ V. Kulus, Walerian Kronenberg, *Materiały do Słownika Twórców Architektury Krajobrazu w Polsce, Zeszyt 1*, wyd. SGGW, Warszawa 1990 r.;
- ❖ W. Sowiński, Słownik muzyków polskich, *Paryż 1874 r.*;
- ❖ H. Stecki Olechnowicz, *Wspomnienia mojej młodości, Lwów 1895 r.*;
- ❖ Polski Słownik Biograficzny t. 15 s. 325;
- ❖ Biuletyn przewodnicki Nr 92/2008, *Oddział Kujawski PTTK Włocławek 2008*; artykuł: A. Adamczyk, *Rodzina Kronenbergów i jej związki z Kujawami*, s. 6-10;
- ❖ Zapiski kujawsko-dobrzyńskie. Rocznik 2016, T. 31. Wsie kujawskie i dobrzyńskie, *Włocławek 2016*; artykuł: A. Wróbel, *Wybrane nazwy wsi i terenu Kujaw Wschodnich i Ziemi Dobrzyńskiej*, s.33-81;
- ❖ A. Żor, Leopold Kronenberg. Dzieje fortuny, *Warszawa 2011 r.*;
- ❖ Halina Landecka, Pałac w Czesławicach – zabytek przywrócony, *artykuł w czasopiśmie „Ochrona Zabytków” z 2010 r.*;
- ❖ Cezary Pacyniak „Najstarsze drzewa w Polsce Przewodnik PTTK „Kraj” Warszawa 1992 rok.

- publikacje internetowe:

- ❖ M. J. Minakowski, Genealogia potomków Sejmu Wielkiego, strona internetowa: www.sejm-wielki.pl;
- ❖ W. Panek, Reszkowie - kariery jak z bajki;
link do artykułu: maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek_Reszke.pdf;
- ❖ Strona internetowa: <https://genealogia.okiem.pl>;
- ❖ Strona internetowa: <https://www.brzesckujawski.pl>;
- ❖ Strona internetowa Urzędu Miejskiego w Brześciu Kujawskim: <https://brzesckujawski.e-mapa.net/>;
- ❖ Strona internetowa: www.e-teatr.pl;
- ❖ Strona internetowa: www.reszke.pl;
- ❖ Strona internetowa: <https://pl.wikipedia.org>;
- ❖ Strona internetowa: <https://mapy.geoportal.gov.pl>;
- ❖ Strona internetowa: <https://encyklopedia.pwn.pl>;
- ❖ Link: <https://www.wprost.pl/historia/100-lat-niepodleglosci/10166386/leopold-julian-kronenberg-kim-byl-najbogatszy-czlowiek-w-historii-polski.html>;

- dokumentacje i opracowania:

- ❖ Inwentaryzacja dendrologiczna parku Wieniec, gm. Brześć Kujawski, *oprac. J. Ostapiuk, 1978 r.*, w zbiorach Archiwum K-P WKZ w Toruniu, *Delegatura we Włocławku*;
- ❖ Karty ewidencyjne: pałacu w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, zespołu pałacowego, oficyny, bramy wjazdowej, leżakowni (*oprac. M.P. Smoktunowicz, P. Dębicki, S. Słupski, 1983 r.*), w zbiorach Archiwum K-P WKZ w Toruniu, *Delegatura we Włocławku*;
- ❖ Ewidencja zabytkowego parku w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, *oprac. E. Szulc, Włocławek 1992 r.*, w zbiorach Archiwum K-P WKZ w Toruniu, *Delegatura we Włocławku*;
- ❖ Zespół pałacowo-parkowy w Brześciu – koncepcja rewaloryzacji, *oprac. J. Szymański, 2003 r.*, wyk. w ramach Podyplomowego Studium Ochrony i Konserwacji Zabytkowych Założeń Ogrodowych SGGW w Warszawie;
- ❖ Kronika szkolna Schulchronik Szkoły w Wieńcu, gmina Wieniec, powiat włocławski, od 1925 do 1926 r.; w zbiorach Szkoły Podstawowej w Brześciu, gm. Brześć Kujawski;
- ❖ Remont, przebudowa i modernizacja istniejącego Zespołu Pałacowo-Parkowego w miejscowości Wieniec k/Włocławka wraz z infrastrukturą zewnętrzną i zagospodarowaniem

terenu parku” opracowanie GPVT PRACOWNIA ARCHITEKTONICZNA S.C. z siedzibą 61-512 Poznań ul. Pamiątkowa 2/37;

- ❖ "Zbiory Archiwalne Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Oddział - Rejon Włocławek, dokumenty z lat 1925-26".

- kartografia i ikonografia:

- ❖ Historyczna mapa: Włocławek. Miasto i okolice. 1802-1803, w oryginale w skali 1:50000; na stronie internetowej: <https://stareplanymiast.pl/PM/WLOCLAWEK/M1850>;
- ❖ Historyczna mapa Włocławka i okolic z ok. 1850 r., na stronie internetowej: <https://stareplanymiast.pl/PM/WLOCLAWEK/M1850>;
- ❖ Historyczna mapa topograficzna, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3379 Brest Bildplan, z 1941 r., ze zbiorów - *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD)*;
- ❖ Historyczna mapa topograficzna, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3828 Kujawisch-Brest, z 1941 r., ze zbiorów - *Archiwalne Mapy Wielkopolski*;
- ❖ Historyczna mapa topograficzna, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3379 Brest, z 1944 r., ze zbiorów - *Archiwalne Mapy Pomorza Gdańskiego*;
- ❖ Fotografie pałacu, zabudowań i parku w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski z 1974 r., ze zbiorów - *Archiwum Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu (K-P WKZ), Delegatura we Włocławku*;
- ❖ Fotografie portretów i pamiątek rodziny Kronenbergów, fotografie pałacu i parku w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, ze zbiorów - *Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Historycznego m.st. Warszawy, Banku Handlowego w Warszawie S.A.*
- ❖ Fotografie pałacu, zabudowań i parku w Wieńcu, *Muzeum Historyczne m.st. Warszawy MHW Arch.fot.*

Ponadto przeprowadzono także kwerendę w innych instytucjach, ale niestety z wynikiem negatywnym, tj. w takich jak:

- ❖ *Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk (IS PAN) w Warszawie*;
- ❖ *Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego (BUW), Zbiór kartograficzny*;
- ❖ *Archiwum Starostwa Powiatowego we Włocławku.*

II. STAN PRAWNY

Zespół pałacowo-parkowy w Wieńcu k/Włocławka, gm. Brześć Kujawski wpisany jest do rejestru zabytków decyzją z dnia 05.05.1993 r., Nr rej. Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu (K-P WKZ) A/1023/1-4.

Ochronie konserwatorskiej z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹ podlega ww. zespół, na który składają się: pałac, oranżeria (oficyna), tj. tzw. Stary Dwór, park, kordegarda (portiernia) z murowanym ogrodzeniem, objęty niniejszym opracowaniem. W granicach chronionego zespołu pałacowo-parkowego znajduje się ponadto zespół budynków folwarcznych: owczarnia, spichlerz, stodoła wraz z terenem o zasięgu określonym w decyzji o wpisie do rejestru zabytków².

¹ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2018 r. – tekst jednolity, poz. 2067*);

² Decyzja o wpisie do rejestru zabytków zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, z dnia 05.05.1993 r.;

III. OPIS STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Położenie i granice

Zespół pałacowo-parkowy w Wieńcu przy ul. Parkowej 39 zlokalizowany jest na terenie gminy miejsko-wiejskiej Brześć Kujawski w województwie kujawsko-pomorskim, powiat włocławski.

Usytuowany jest na działce geod. 104/21, obręb Wieniec, identyfikator: 041804_5.0027.104/21, w trójkącie dróg lokalnych wiodących do Włocławka, Osiecin i Brzezia. Położony jest na stoku lewego brzegu rzeki Zgłowiączki, a sam pałac znajduje się na niewielkim wzniesieniu. Obiekt znajduje się ok. 10 kilometrów na zachód od centrum Włocławka, ok. 50 km na południe od centrum Torunia³. Na wschód od zespołu, na trasie w kierunku Włocławka rozciąga się uzdrowisko Wieniec Zdrój, a na północ od niego, w odl. ok. 5 km znajduje się zespół pałacowo-parkowy w Brzeziu, gm. Brześć Kujawski, do którego prowadzi droga - ul. Kronenbergów. Lokalizację zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu przedstawiają zamieszczone niżej fragmenty mapy topograficznej⁴ i ortofotomapy z elementami ukształtowania i zagospodarowania terenu⁵.

Zespół pałacowo-parkowy w Wieńcu (*Ilustr. 1*), objęty niniejszym opracowaniem zawiera się w całości w obrębie działki geod. Nr 104/21 (*Ilustr. 2*). Powyższa nieruchomość jest w całości ogrodzona, od strony pd – ceglanym murem ogrodzeniowym (*Ilustr. 3*), od strony zach., pn i wsch. – parkanem z płyt betonowych (*Ilustr. 4*), a odcinkowo – płotem z siatki metalowej. Zespół pałacowo-parkowy graniczy z takimi obiektami i terenami, jak:

- od strony południowej - ul. Parkowa, na przebiegu drogi powiatowej 2807C (*Ilustr. 3*);
- od strony wschodniej - na znacznym pd odc. ul. Jodłowa (*Ilustr. 4*) na przebiegu gruntowej drogi gminnej, a na krótszym odc. pn - ogrodzenie na styku z posesją, sąsiadującą z parkiem;
- od strony zachodniej – teren z zabudowaniami gospodarczymi, wchodzącymi w skład dawnego majątku ziemskiego w Wieńcu;
- od strony północnej – na odc. wsch. - nowo wyznaczona ul. Kalinowa na przebiegu gruntowej drogi gminnej i usytuowane przy niej posesje zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a na odc. zach. – zadrzewiony teren z rzędem okazowych klonów pospolitych (*Ilustr. 10*) i teren użytków rolnych, które docelowo również przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną⁶.

³ Raport o zasobach kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wraz ze szczegółową charakterystyką zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, *oprac. Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu, Toruń 2018 r.*, s. 61;

⁴ Na stronie internetowej <https://mapy.geoportal.gov.pl>;

⁵ Na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Brześciu Kujawskim. System informacji przestrzennej <https://brzesckujawski.e-mapa.net/>;

⁶ Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Brześć Kujawski, *Brześć Kujawski, wrzesień 2009 r.*;

Ilustr. 1. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Lokalizacja zespołu pałacowo-parkowego na współczesnej mapie topograficznej

Ilustr. 2. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Lokalizacja zespołu pałacowo-parkowego na ortofotomapie z katastrzem gruntów i elementami ukształtowania i zagospodarowania terenu

Ilustr. 3. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Mur ogrodzeniowy od strony ul. Parkowej. Stan z października 2019 r.

Ilustr. 4. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Ogrodzenie z płyt betonowych od strony ul. Jodłowej. Stan z października 2019 r.

2. Rzeźba terenu

2.1. *Uwarunkowania hydrogeologiczne*

Teren z zespołem pałacowo-parkowym w Wieniecu pod względem geologicznym położony jest na obszarze wysoczyzny morenowej Równiny Inowrocławskiej, zbudowanej w rejonie Wienca głównie z glin zwałowych z otoczkami ⁷.

Na analizowanym obszarze użytkowy poziom wodonośny znajduje się na głębokości około 20 m pod powierzchnią terenu a nawiercone zwierciadło wody stabilizuje się na głębokości ok. 15 m. W położonym niedaleko Wienca Zdroju eksploatowane są wody lecznicze, siarczanowo-chlorkowo-wapniowo-sodowe, siarczkowe oraz pozyskiwane się też borowiny z lokalnego złoża torfów ⁸.

2.2. *Warunki glebowe*

Gleby występujące w obrębie parku w Wieniecu można sklasyfikować jako czarne ziemie wytworzone z jednorodnych materiałów macierzystych – glin polodowcowych (LsDz gl). Zostały one zaliczone do klasy bonitacyjnej IIIa, co oznacza użytki rolne średnio dobre, zlokalizowane zwykle na obszarach o dużych wahaniami poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych.

Stwierdzono, że gleby parku zostały w znacznym stopniu przekształcone antropogenicznie, a tego typu gleby odnotowano w pd-wsch. i pn-zach. części parku: piasek gliniasty średnioziarnisty z domieszką żwiru i liczne fragmenty cegieł oraz zaprawy wapiennej. Wyjątkiem jest niewielka powierzchnia w części centralnej, gdzie na głębokości do 40 cm odnotowano poziom próchniczny bez widocznych przekształceń: piasek gliniasty drobnoziarnisty, a w głębszych warstwach: glinę piaszczystą i zwykłą.

W wierceniach do głębokości 1,5 m nie natrafiono na zwierciadło wód gruntowych ⁹.

2.3. *Ukształtowanie terenu*

⁷ Raport o zasobach kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wraz ze szczegółową charakterystyką zespołu pałacowo-parkowego w Wieniecu, *oprac. Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu, Toruń 2018 r.*, s. 47;

⁸ *Ibidem*, s. 48-49;

⁹ *Ibidem*, s. 51-52;

Zespół pałacowo-parkowy w Wieńcu rozciąga się na niemal płaskim, lekko pofalowanym obszarze, wznoszącym się nieznacznie w kierunku pd-zach. Przed wschodnią frontową elewacją pałacu występuje niewielki nasyp w formie rampy z podjazdem do pałacu. Różnice wysokości pomiędzy wschodnimi i zachodnimi rejonami parku są rzędu ok. 5 m, a wysokość rampy przed pałacem względem najbliższego otoczenia wynosi ok. 2-3 m.

Przed południowym szczytem pałacu, jak i przed jego frontem oraz elewacją ogrodową zarysowują się niewielkie sztucznie ukształtowane skarpy, o łagodnym nachyleniu i wysokości względnej odpowiednio: ok. 0,3-1,5 m, ok. 0,5-0,7 m i ok. 0,3-0,8 m. Skarpa przed pd szczytem pałacu podtrzymuje trakt komunikacyjny, biegnący przy budynku, skarpy przed frontem pałacu – wydają się mieć również związek z pierwotnym układem drogowym. Przed ogrodową elewacją, po obydwu stronach fontanny są niewielkie wyniesienia terenu. Północne wyniesienie zamyka całe wnętrze od północy. W wyniesieniach są wykorytowane ścieżki.

3. Klimat

We Włocławku i jego okolicach, w tym w rejonie Wieńca średnia roczna temperatura powietrza wynosi 8,2 °C, przy czym amplituda pomiędzy średnimi najcieplejszego (lipiec 18.9°C) i najzimniejszego (styczeń -4.1°C) miesiąca wynosi 23.0°C. Najsuchszym miesiącem jest luty (23 mm), a największe opady występują w lipcu, ze średnią 75 mm. Rejon Wieńca, podobnie jak całych Kujaw, charakteryzuje się najmniejszymi opadami w Polsce. Ich średnia roczna suma wyniosła 519 mm. Największe opady występują w lipcu (86 mm), a najmniejsze w lutym (17 mm). Średnia prędkość wiatru jest niewielka (2,2 ms⁻¹)¹⁰.

4. Zabudowa

W obrębie zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, w granicach dz. geod. Nr 104/21 znajdują się następujące zabudowania, historyczne i współczesne, a mianowicie:

- Pałac (*Ilustr. 5 i 6*) murowany, rozplanowany na rzucie wydłużonego prostokąta, ustawionego na kierunku północ-południe na niewielkim wyniesieniu terenowym w środkowo-wschodnich rejonach parku. Zbudowany ok. 1875 r. na miejscu wcześniejszego dworu przez architekta Artura Goebel, w stylu „renesansu włoskiego”, dla ówczesnego właściciela dóbr wienieckich Leopolda Kronenberga;

¹⁰ *Ibidem*, s. 50;

Ilustr. 5. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Widok na pałac i park w jego otoczeniu z lotu ptaka. Stan z ok. 2018 r.

Ilustr. 6. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Pn szczytu pałacu i fragm. elewacji ogrodowej (zachodniej). Stan z sierpnia 2019 r.

- oficyna (*Ilustr. 7*), murowana, zwana „starym pałacem”, w rzucie o kształcie litery „L”, usytuowana na północ od ww. pałacu i ustawiona dłuższą osią na kierunku w przybliżeniu wschód-zachód. Zbudowana w stylu neogotyckim ok. połowy XIX w. dla rodziny Miączyńskich;

Ilustr. 7. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Widok w kierunku oficyny od strony pd-wsch. Stan z sierpnia 2019 r.

- budynek bramny (*Ilustr. 8*), murowany, w rzucie z góry na planie wieloboku, przybudowany do reprezentacyjnej bramy wjazdowej na teren zespołu pałacowo-parkowego, usytuowanej przy południowej granicy zespołu na wprost pd szczytu pałacu;

Ilustr. 8. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Budynek bramny w widoku z ul. Parkowej. Stan z października 2019 r.

- budynek gospodarczy mieszczący agregat prądowórczy na potrzeby szpitala (*Ilustr. 9*) w pn-wsch. części parku, murowany parterowy.

Ilustr. 9. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Budynek gospodarczy, współczesny w widoku od strony pd-wsch.. Stan z sierpnia 2019 r.

5. Układ drogowy

Zasięg zespołu pałacowo-parkowego w Wieniecu od strony pd, wsch. i częściowo pn wyznaczają ogólnodostępne drogi publiczne, tj. ul. Parkowa (*Ilustr. 3*), ul. Jodłowa (*Ilustr. 4*) i ul. Kalinowa. Do granicy północnej przylega zadrzewiony teren z rzędem okazowych klonów pospolitych (*Ilustr. 10*), które wyznaczały pierwotnie kierunek przebiegu traktu komunikacyjnego do majątku w Brzeziu.

Ilustr. 10. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Szpaler klonowy po pn stronie zespołu pałacowo-parkowego w widoku od strony zach. Stan z października 2019 r.

Główny reprezentacyjny wjazd na teren zespołu prowadzi poprzez murowaną ozdobną bramę z kutymi metalowymi wrotami i furtką, usytuowaną w południowym ogrodzeniu, od strony ul. Parkowej, przesuniętą nieco względem linii ceglaneanego ogrodzenia w głąb parku (*Ilustr. 11*).

Od strony przestrzeni parkowej wjazd ma postać szerokiego placu (*Ilustr. 13*), z którego wybiegają kolidujące i łukowato prowadzone drogi parkowe, tj.:

- owalna droga, wspinająca się z dwóch stron do tarasu przed pd szczytem pałacu, ujętego ozdobnym murkiem oporowym ze schodami w osi budynku,
- podjazd przed frontową wschodnią elewację pałacu, zmierzający szerokim łukiem w kierunku budynku, po wznoszącym się równomiernie terenie (*Ilustr. 14*), zakończony przed jego frontem dość stromą jednostronną rampą, ujętą ozdobnymi murkami oporowymi, ze schodami w osi drzwi wejściowych pałacu (*Ilustr. 19*);
- aleja parkowa, wytyczona łagodną falistą linią po obwodzie parku, rozwidlająca się w środku parku w półkolisty trakt spacerowy, poprowadzony pośród okazowych drzew oraz skrajem rozległej podłużnej polany parkowej przed ogrodową zachodnią elewacją pałacu.

Aleja i trakt spacerowy skomunikowane są drogami parkowymi z placem w otoczeniu pałacu, tworząc razem w rzucie z góry kształt zbliżony do owalu z tym, że droga, wychodząca sprzed pn-zach. narożnika pałacu w kierunku półkolistego traktu biegnie niemal prostą linią (*Ilustr. 17*) aż do rozwidlenia w kierunku Brzezia, a drogę sprzed pd-zach. narożnika – wytyczono po dość ostrym łuku, łączącym się z traktem i obwodową aleją parkową. Dopelnieniem tego systemu drogowego są prostoliniowe ścieżki parkowe nieopodal pałacu, poprowadzone równolegle i prostopadle do ogrodowej elewacji budynku.

Ilustr.11. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Główna historyczna brama wjazdowa w widoku z ul. Parkowej. Stan z października 2019 r.

Drogi i ścieżki w otoczeniu pałacu i oficyny mają charakter bardziej funkcjonalny i postać:

- ścieżki poprowadzonej prostą linią pomiędzy pn szczytem pałacu a wsch. elewacją oficyny;
- prostoliniowej ścieżki wzdłuż pn elewacji oficyny z jej kontynuacją po stronie zach. do pn odcinka traktu spacerowego i w kierunku drogi po stronie wsch., biegnącej nieopodal współczesnego budynku gospodarczego i dalej do bramy we wsch. ogrodzeniu;
- drogi sprzed pn-wsch. szczytu pałacu, poprowadzonej lekkim łukiem w kierunku bramy w we wsch. ogrodzeniu, z wyjazdem do ul. Jodłowej (*Ilustr. 12*).

Przy zach. granicy parku odnotowano ślad ścieżki, prowadzącej od obwodnicy w kierunku posesji na zewnątrz parku, ze współczesnym budynkiem ujęcia wody. Wjazd do posesji w postaci metalowej bramy w zachodnim ogrodzeniu parku obecnie jest zamknięty i nieużytkowany. Inaczej jest natomiast w przypadku historycznej drogi parkowej w kierunku majątku w Brzeziu, ponieważ jest ona zamknięta ogrodzeniem, bez jakichkolwiek śladów dawnej bramy.

Ilustr. 12. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Brama wjazdowa we wschodnim ogrodzeniu terenu parkowego, od strony ul. Jodłowej. Stan z października 2019 r.

Większość spośród opisanych wyżej elementów układu drogowego, tj. obwodnica parkowa, półkolisty trakt spacerowy w środku parku, drogi i ścieżki parkowe mają nawierzchnię gruntową, utwardzoną. Wyjątkami są: plac przy głównej bramie wjazdowej i łukowaty podjazd przed front pałacu, ustabilizowane betonową trylinką oraz rampa, wyłożona kostką kamienną, a także plac w otoczeniu ogrodowej elewacji pałacu i jego obu szczytów, gdzie odnotowano nawierzchnię asfaltową oraz ścieżka przy budynku bramnym i ścieżka parkowa od pn szczytu pałacu do oficyny, wyłożone płytkami betonowymi.

Ilustr. 13. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Plac przy bramie wjazdowej i teren przy budynku bramnym o nawierzchni z betonowej trylinki i z płytek betonowych. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 14. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Łukowaty podjazd w kierunku frontu pałacu, o nawierzchni z betonowej trylinki. Stan z sierpnia 2019 r.

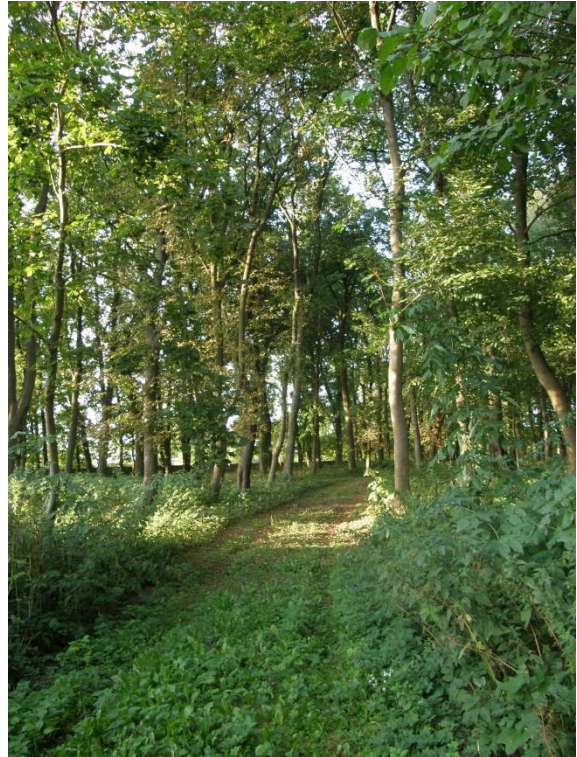
Ilustr. 15. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Rampa przed frontem pałacu i podjazd u jej podnóża - o nawierzchni z kostki kamiennej i trylinki. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 16. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Plac przed ogrodową elewacją pałacu - o nawierzchni asfaltowej. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 17. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Prostoliniowy odcinek drogi parkowej w pn części parku - o nawierzchni gruntowej utwardzonej. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 18. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Fragm. obwodnicy parkowej w zach. części parku - o nawierzchni gruntowej utwardzonej. Stan z sierpnia 2019 r.

6. Szata roślinna

Zespół Pałacowo-Parkowy w Wieńcu według regionalizacji geobotanicznych położony jest w: Okręgu Kujawskim Krainy Wielkopolsko-Kujawskiej, który charakteryzuje się stopniowym zanikiem elementów atlantyckich flory, z narastającym wpływem kontynentalizmu. Ze względu na dominację gleb wysokiej bonitacji Kraina Kujawska ma charakter wybitnie rolniczy. Pod względem potencjalnej roślinności naturalnej przedmiotowy teren leży na siedlisku grądu środkowoeuropejskiego *Galio sylvatici-Carpinetum betuli* w odmianie kujawskiej serii ubogiej.

Grądy środkowoeuropejskie to zwarte lasy dębowo-grabowo-lipowe z domieszką innych gatunków drzew liściastych: klonu pospolitego, klonu jaworu, wiązów - polnego, szypułkowego i górskiego, jesionu wyniosłego, olchy czarnej. W podszycie, obok podrostu drzew występuje leszczyna, trzmielina pospolita, jarząb pospolity, głogi. Charakterystyczne jest runo, z wyraźnym aspektem wiosennym budowanym przez geofity i hemikryptofity (zawilce gajowy i żółty, groszek wiosenny, przylaszczka pospolita, miodunka ćma) oraz runem letnim, w którym stałymi składnikami są: charakterystyczna dla zespołu przytulia leśna oraz wiechlna gajowa, gajowiec żółty, gwiazdnica gajowa¹¹.

Drzewostan parku pałacowego w Wieńcu zaaranżowany jest w sposób naturalny, w postaci grup i masywów drzewostanu, przeplecionych trawnikami.

Trzon drzewostanu stanowią gatunki rodzime, tj.: klon pospolity, klon jawor i jesion wyniosły. Drzewa te są licznie reprezentowane zarówno pośród starodrzewia, jak i w młodych skupiskach drzewostanu. Istotnymi składnikami grup i masywów są takie gatunki jak: lipa drobnolistna i szerokolistna, wiąz szypułkowy, dąb szypułkowy, topola biała, także modrzew europejski oraz drzewa egzotyczne, jak: leszczyna turecka, choina kanadyjska, daglezwia zielona, gledicja trójcierniowa, platan klonolistny, świerk kłujący, sosna wejmutka oraz pochodzące z pierwotnych

¹¹ *Ibidem*, s. 53;

nasadzeń - robinia akacjowa i kasztanowiec biały¹². Warstwa krzewów jest dość uboga. Pod koronami drzew w zachodniej części parku i wzdłuż ogrodzenia występują rozrośnięte skupiska śnieguliczki białej, a obok nich - rozprzestrzeniające się prawdopodobnie spontanicznie: kalina koralowa, wiciokrzew pospolity, kruszyna pospolita.

Runo parkowe jest dość bogate i zróżnicowane, ze względu na różne zaangażowanie użytkowników parku w jego pielęgnację. Według kryterium stopnia pokrycia terenu runem park można podzielić na cztery części:

- tereny zadrzewione o runie regularnie wykaszonym - zlokalizowane są między ogrodzeniem a elewacją wschodnią pałacu oraz częściowo po jego stronie południowej,
- tereny zadrzewione o runie wykaszonym sporadycznie – oddalone od pałacu,
- rozległe trawniki, porośnięte murawą,
- tereny ruderalne.

Na terenach zadrzewionych o runie regularnie wykaszonym - dzięki regularnej pielęgnacji nie doszło do rozwoju samosiewów. Luźny drzewostan umożliwił dotarcie do runa stosunkowo dużej ilości światła. To spowodowało wykształcenie się pod okapem drzew zbiorowiska o charakterze łąki świeżej. Dominują tu trawy: wiechlina łąkowa (*Poa pratensis*) i życica trwała (*Lolium perenne*) wraz z gatunkami dwuliściennymi: kilkoma gatunkami mniszka (*Taraxacum spp.*), pięciornikiem rozłogowym (*Potentilla reptans*), bluszczkiem kurdybankiem (*Glechoma hederacea*), szczawiem łąkowym (*Rumex acetosa*).

Odmienne wykształciło się runo w niewykaszanej części parku, gdzie wskutek braku pielęgnacji drzewostanu, pośród starodrzewia wyrosły liczne drzewa pochodzące z samosiewu. Spowodowało to, obok zniekształcenia charakteru założenia parkowego, dość silne zacienienie runa. W toku sukcesji wtórnej runo zostało opanowane przez gatunki roślin typowe dla lasów grądowych. Dominują w nim: wiechlina gajowa (*Poa nemoralis*), podagrycznik pospolity (*Aegopodium podagraria*), kupkówka aschersona (*Dactylis polygama*), kuklik pospolity (*Geum urbanum*), fiołek wonny (*Viola odorata*), pokrzywa pospolita (*Urtica dioica*), czosnacek pospolity (*Alliaria petiolata*), jeżyna popielica (*Rubus caesius*) oraz liczne siewki klonu pospolitego i jesionu wyniosłego.

Na terenach rozległych trawników, tj. przed elewacją zachodnią pałacu i wokół niego, rosną oprócz traw i roślin dwuliściennych, takich jak: wiechlina łąkowa (*Poa pratensis*) i życica trwała (*Lolium perenne*) wraz z gatunkami dwuliściennymi: kilkoma gatunkami mniszka (*Taraxacum spp.*), pięciornikiem rozłogowym (*Potentilla reptans*), bluszczkiem kurdybankiem (*Glechoma hederacea*), szczawiem łąkowym (*Rumex acetosa*) także inne gatunki, jak: m.in. kostrzewa czerwona (*Festuca rubra*), stokrotka pospolita (*Bellis perennis*), głowienka pospolita (*Prunella vulgaris*), koniczyna biała (*Trifolium repens*), krwawnik pospolity (*Achillea millefolium*) i świadcząca o grądowym charakterze siedliska dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*).

Ze względu na przeprowadzanie prac terenowych w czasie pełnego rozwoju roślinności nie udało się odnotować obecności gatunków wczesnowiosennych.

Odmienne charakter ma roślinność części parku położonej pomiędzy pałacykiem Międzyńskich a ogrodzeniem. Rosnące tu gatunki świadczą o naruszeniu struktury gleby w nieodległej przeszłości, jako że znaczącą część terenu porastają ziołorośla z dominującą pokrzywą zwyczajną.

¹² *Ibidem*, s. 54; Ewidencja zabytkowego parku w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, oprac. E. Szulc, Włocławek 1992 r., w zbiorach Archiwum K-P WKZ w Toruniu, Delegatura we Włocławku;

Park pałacowy, należący do zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, jak większość parków podworskich pełni ważne funkcje biocenotyczne. Stanowi swoiste zbiorowisko o charakterze leśnym, będące miejscem bytowania, żerowania i rozrodu licznych gatunków bezkręgowców i kręgowców. W trakcie lustracji terenowych zaobserwowano obecność w parku rozlicznych zwierząt, w tym m.in.: dzięcioła zielonego (*Picus viridis* - gatunek objęty ochroną ścisłą – Rozporządzenie 2004) oraz sarny europejskiej (*Capreolus capreolus*). Ze względu na obecność starodrzewia, w tym drzew dziuplastych ze zmurszałym próchniejącym drewnem, należy spodziewać się obecności rzadkich gatunków bezkręgowców, w tym pachnicy dębowej (*Osmoderma eremita*).

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie przyrody i Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej roślin ochronie podlegają osobniki dziko występujących roślin i zwierząt. W trakcie prac terenowych na terenie parku pałacowego w Wieńcu nie stwierdzono występowania spontanicznie rozprzestrzeniających się osobników gatunków wymienionych w ww. Rozporządzeniu.

Pośród roślin, pochodzących z celowych nasadzeń odnotowano pojedyncze egzemplarze cisa pospolitego (*Taxus baccata*), które są egzemplarzami nasadzonymi w XX wieku i jako takie nie podlegają ochronie. Pośród zwierząt objętych ochroną gatunkową stwierdzono bytowanie dzięcioła zielonego (*Picus viridis*).

Tabela 1. Chronione gatunki roślin i zwierząt

Nr	Gatunek – nazwa polska	Gatunek – nazwa łacińska	Status ochrony osobników dziko występujących
1.	Cis pospolity	<i>Taxus baccata</i>	ochrona częściowa / egzemplarze projektowane
2.	Dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	ochrona ścisła

Na terenie parku pałacowego w Wieńcu na potrzeby niniejszej dokumentacji zinwentaryzowano następujące gatunki drzew, krzewów i roślin zielnych, a mianowicie:

Drzewa iglaste:

1. *Abies concolor* - jodła kalifornijska
2. *Chamaecyparis nootkatensis* - cyprysik nutkajski
3. *Larix decidua* - modrzew europejski
4. *Picea abies* - świerk pospolity
5. *Picea pungens* - świerk kłujący
6. *Pinus nigra* - sosna czarna
7. *Pinus strobus* - sosna wejmutka
8. *Taxus baccata* - cis pospolity
9. *Thuja plicata* - żywotnik olbrzymi
10. *Tsuga canadensis* - choina kanadyjska

Drzewa liściaste:

1. *Acer negundo* - klon jesionolistny
2. *Acer platanoides* - klon pospolity
3. *Acer platanoides* „Schwedleri” - klon pospolity odm. Schwedlera
4. *Acer pseudoplatanus* - klon jawor
5. *Acer pseudoplatanus* „Atropurpureum” - klon jawor odm. ciemnopurpurowa
6. *Acer pseudoplatanus* „Leopoldii” - klon jawor odm. Leopolda
7. *Aesculus hippocastanum* - kasztanowiec biały
8. *Betula pendula* - brzoza brodawkowata
9. *Carpinus betulus* - grab pospolity
10. *Fagus sylvatica* „Atropunicea” - buk zwyczajny f. purpurowa

11. <i>Fraxinus excelsior</i>	- jesion wyniosły
12. <i>Gleditsia triacanthos</i>	- glediczja trójcierniowa
13. <i>Juglans cordiformis</i>	- orzech sercowaty
14. <i>Juglans regia</i>	- orzech włoski
15. <i>Platanus x acerifolia</i>	- platan klonolistny
16. <i>Populus sp.</i>	- topola
17. <i>Quercus robur</i>	- dąb szypułkowy
18. <i>Quercus robur f. fastigiata</i>	- dąb szypułkowy f. stożkowata
19. <i>Quercus rubra</i>	- dąb czerwony
20. <i>Robinia pseudoacacia</i>	- robinia akacjowa
21. <i>Sorbus aucuparia</i>	- jarząb pospolity
22. <i>Tilia cordata</i>	- lipa drobnolistna
23. <i>Tilia platyphyllos</i>	- lipa szerokolistna
24. <i>Ulmus laevis</i>	- wiąz szypułkowy

Krzewy iglaste:

1. <i>Juniperus virginiana</i>	- jałowiec wirginijski
--------------------------------	------------------------

Krzewy liściaste:

1. <i>Lonicera tatarica</i>	- suchodrzew tatarski
2. <i>Philadelphus coronarius</i>	- jaśminowiec wonny
3. <i>Ribes alpinum</i>	- porzeczka alpejska
4. <i>Symphoricarpos albus</i>	- śnieguliczka biała
5. <i>Syringa vulgaris</i>	- bez lilak

Rośliny zielne:

1. <i>Geranium</i>	- bodziszek
2. <i>Lamium galeobdolon</i>	- gajowiec żółty

7. Elementy małej architektury i ich pozostałości

Park pałacowy w Wieńcu posiada skromny historyczny sztafaż architektoniczny, a ogranicza się on do takich elementów małej architektury, jak:

- dwie ozdobne żeliwne latarnie po bokach terenowych schodów wejściowych przed frontową (wschodnią) elewacją pałacu (*Ilustr. 19*);
- ozdobny murek oporowy, podtrzymujący niewielką skarpę przed pd szczytem pałacu, ze schodami w osi pd elewacji budynku (*Ilustr. 20*);
- ozdobna brama na głównym wjeździe na teren zespołu pałacowo-parkowego, z murowanymi otynkowanymi słupami i ćwierćkolistnie ukształtowanymi murami, z metalowymi kutymi wrotami w świetle wjazdu i z furtką na wejściu od strony budynku bramnego, dobudowanego do bramy (*Ilustr. 11, 21*);
- mur ogrodzeniowy, ceglany, ze słupami i ażurowo ukształtowanymi pomiędzy nimi przęsłami, znajdujący się wzdłuż pd granicy parku, od strony ul. Parkowej (*Ilustr. 3*).

Na trawniku przed ogrodową elewacją pałacu, w osi budynku odnotowano koliste zagłębienie terenowe, będące śladem po okrągłej misie nieistniejącej fontanny parkowej.

Ilustr. 19. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Jedna z żeliwnych latarni przed frontem pałacu. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 20. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Ozdobny murek oporowy przed podszczytem pałacu. Stan z sierpnia 2019 r.

Ilustr. 21. Wieniec, gm. Brześć Kujawski. Zespół pałacowo-parkowy. Główna brama wjazdowa na teren zespołu. Stan z października 2019 r.

IV. HISTORIA OBIEKTU i FAZY JEGO ROZWOJU

1. Dzieje wsi i zespołu pałacowo-parkowego

Najstarsze wzmianki pisemne o miejscowości, na terenie której zlokalizowany jest zespół pałacowo-parkowy sięgają połowy XIII wieku.

Oto wybrane zapisy¹³: *In Uince 1250, duabus villis ecclesiae Winzu 1255, Wyncz 1318, eccl. de Wincz 1325–1327, Wynecz magnum et paruum et Sossnka 1351, Winecz 1424, Wyenecz 1489, Wieniec 1566, Wieniec 1598, Wieniec 1674, Wieniec 1796, Wieniec, w dok. z r. 1252 Wince, 1255 Winzu, 1259 Winche, 1266, wś, fol. i dobra nad rzeką Zgłowiączką, pow. włocławski, gm. Pikutkowo, par. Wieniec SGKP, Wince, dziś Wieniec, k. w. w Włocławskim 1928, Wieniec, wieś 1982. Zapisy wskazują, że wcześniejsza postać to Winiec. Jest to nazwa kulturowa związana z uprawą winorośli (wina). Zbigniew Babik pisze: Otóż źródła średniowieczne wyraźnie zaświadczać istnienie upraw winorośli (określanej wówczas wyrazem wino) w Słowiańszczyźnie północnej. Nierzadko mowa jest o „winiarzach”, mieszkających w miejscowościach o nazwach na Win-; na to samo wskazują liczne nazwy służebne Winiary.*

Z kolei, jak podano w *Raporcie o zasobach kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wraz ze szczegółową charakterystyką zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu (...)*¹⁴ nazwa miejscowości mogła odnosić się do wieńca kwiatowego, jako że ten motyw przedstawiono w wystroju elewacji frontowej pałacu, gdzie ponad żeliwnym balkonem budowniczy pałacu Artur Goebel umieścił pseudobarokową figurę kobietą dźwigającą wielki wieńiec kwiatowy.

Zapis dot. Wieńca z 1250 r. odnosi się do przywileju Kazimierza I Kujawskiego, księcia kujawskiego i łęczyckiego, nadanego biskupowi kujawskiemu. W kolejnym dokumencie z 1255 r. książę pozwala na osadzenie na prawie niemieckim dwóch wsi diecezjalnych, w tym Wieńca (Winzu), znanego z późniejszych dokumentów pod nazwami Winche, Winz, Wyenecz. W dokumencie z 1266 r. znajduje się informacja o młynie na Zgłowiączce, położonym między Wieńcem (Winz) a Włocławkiem¹⁵. Formalnymi właścicielami majątku w Wieńcu aż do okresu zaborów byli biskupi włocławscy.

Stan ten trwał do 1796 roku, gdy dobra biskupie Wieniec przeszły na rzecz władz pruskich, razem z pobliskimi wsiami Siedlemin i Kąty. W roku 1797 Król pruski Fryderyk Wilhelm II darował dobra biskupie Wieniec wraz z przyległymi lasami generałowi-lejtnantowi Fryderykowi Ludwikowi księciu Hohenlohe-Ingelfingen w uznaniu jego zasług. Ten prawdopodobnie nigdy nie mieszkał w Wieńcu, a wypuszczał go dzierżawę - w roku 1804 przekazał dobra w wieczystą dzierżawę Pawłowi Dąbrowskiemu, który to dwa lata później odstąpił ją Danielowi Arendt. Kolejne odstąpienie wieczystej dzierżawy nastąpiło w roku 1818 na rzecz Ignacego Kramlitz. W 1804 roku książę Fryderyk Hohenlohe-Ingelfingen zaciągnął pożyczkę pod zastaw posiadanych dóbr i w roku 1805 odstąpił ten dług Meyerowi Bernhard.

W drodze wyłączenia na publicznej licytacji dobra Wieniec z przyległościami Siedlemin i Kąty nabył w 1824 roku hrabia Stanisław Miączyński, będący już właścicielem pobliskich dóbr ziemskich Brzezcie, które w 1809 r. wniosła mu w posagu żona Michalina z Prusińskich, wdowa po Józefie Dąbskim. Wówczas wybudowano tzw. Stary Pałac w stylu neogotyku angielskiego (w późniejszych latach przyznano budowli funkcję oficyny), założono folwark oraz ogród w stylu angielskim z trawnikami i klombami kwiatów. Wieniec miał wówczas 37 dymów i 289 mieszkańców. Ten okres jest niejako początkiem kształtowania się zespołu pałacowo-parkowego.

¹³ A. Wróbel, Wybrane nazwy wsi i terenu Kujaw Wschodnich i Ziemi Dobrzyńskiej, s.72-73, artykuł z czasopism: *Zapiski kujawsko-dobrzyńskie. Rocznik 2016, T. 31. Wsie kujawskie i dobrzyńskie, Włocławek 2016*, s.72-73;

¹⁴ Raport o zasobach kulturowych i środowiskowych parków historycznych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wraz ze szczegółową charakterystyką zespołu pałacowo-parkowego w Wieńcu, oprac. Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu, *Toruń 2018 r.*, s.62-63;

¹⁵ Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Kujawy wschodnie, T. I, cz. 2, pod red. Stanisława Kunikowskiego, *Włocławek 2001 r.*; tutaj: rozdz. pt. „Wieniec – zespół pałacowy”, autorstwa E. Celińskiej i M. Gruszczyńskiej, s. 241-242;

27.07.1831 r. - Feldmarszałek ros. Iwan Paskiewicz okłada sekwestrem majątki Miączyńskich za udział w narodowym powstaniu listopadowym 1830 r., które wybuchło przeciwko Imperium Rosyjskiemu, a co było formą ich zajęcia w celu zapewnienia dochodzonego roszczenia.

W roku 1845 po śmierci St. Miączyńskiego dobra odziedziczył jego syn Mieczysław Miączyński, żonaty z generałówną Marią Słubicką, która wniosła mu w posagu dobra Izbica. Dobra w Brzeziu odziedziczył natomiast Witold Miączyński, brat Mieczysława. M. Miączyński, pełniący funkcję sędziego pokoju okręgu wrocławskiego kontynuował inwestycje, rozpoczęte przez jego ojca.

W rodzinie Miączyńskich majątek w Wieńcu pozostał więc aż do roku 1860. Jak podaje A. Adamczyk w artykule: *Rodzina Kronenbergów i jej związki z Kujawami*¹⁶ „Konfiskatę majątku cofnięto po dymisji Ksawerego Dąbrowskiego, niesławnej pamięci przewodniczącego komisji rządu tymczasowego Królestwa Polskiego, utworzonego po upadku powstania. Majątek podupadł i dawnej świetności już nie odzyskał”. Niemniej należy podkreślić ogromną rolę rodziny Miączyńskich w ukształtowaniu struktury dóbr ziemskich Wieniec i Brzezie, podwalin do ich późniejszego dynamicznego rozwoju.

W roku 1860 dobra w Wieńcu zakupione zostały przez Franciszka Nowińskiego, który z kolei odsprzedał je w 1865 roku ostatecznie Janowi Krauze. W związku z faktem, że Jan Krauze nie spłacił całej należności, dobra zostały wystawione ponownie na licytacji.

31 sierpnia 1869 roku nabył je od Marii z Jacobich Krauze - Leopold Kronenberg, znany warszawski bankier, przemysłowiec, działacz gospodarczy i polityk zaliczany do grona najwybitniejszych obywateli Królestwa, twórca Szkoły Handlowej w Warszawie, kolekcjoner sztuki. Wcześniej, bo w 1853 r. Leopold Kronenberg nabył pobliski majątek Brzezie, gdzie w roku 1873 zbudował pałac według projektu architekta Artura Goebel, który zaplanował i wznosił także rezydencję w Wieńcu, tj. prawdopodobnie 2 lata później w roku 1875. Wówczas przebudowano również dawną oranżerię na potrzeby mieszkalne (późniejsza oficyna zwana dziś Starym Pałacem).

Nowy, okazały pałac w Wieńcu z pewnością modernizowano, szczególnie podczas rządów obu synów Leopolda Kronenberga. Bowiem po śmierci Leopolda Kronenberga w 1878 roku majątek przeszedł na własność jego synów, tj. najpierw Stanisława Kronenberga, a następnie Leopolda Juliana Kronenberga.

Na zlecenie Leopolda Juliana Kronenberga zrealizowano w roku 1904 projekt parku w Wieńcu¹⁷, przy czym nie ma żadnych archiwalnych źródeł, które by potwierdzały ten fakt. Po jego śmierci dobra przeszły z ojca na syna – Leopolda Jana, który pozostał ich właścicielem aż do wybuchu II wojny światowej. W okresie II wojny światowej majątkiem zarządzali Niemcy.

Natomiast po zakończeniu działań wojennych, na mocy dekretu o reformie rolnej z dnia 24 sierpnia 1945 roku, majątek został znacjonalizowany i przejęty przez Skarb Państwa Polskiego.

Od roku 1949 majątek pełnił rolę sanatorium przeciwgruźliczego, które w 1960 roku zmieniono na Oddział Gruźlicy i Chorób Płuc Szpitala Wojewódzkiego we Wrocławku (funkcjonujący później pod zmienioną nazwą). Stan ten trwał do roku 2006.

Obecnie zespół pałacowo-parkowy jest własnością Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, którym w imieniu samorządu województwa zarządza Kujawsko-Pomorski Teatr Impresaryjny Teatr Muzyczny.

2. Fazy rozwoju - kalendarium

¹⁶ Biuletyn przewodnicki Nr 92/2008, *Oddział Kujawski PTTK Wrocławek 2008*; artykuł: A. Adamczyk, *Rodzina Kronenbergów i jej związki z Kujawami*, s. 8;

¹⁷ V. Kulus, Walerian Kronenberg, *Materiały do Słownika Twórców Architektury Krajobrazu w Polsce, Zeszyt 1*, wyd. SGGW, Warszawa 1990 r., s. 22;

- **1250-1796** - Wieniec znajduje się we władaniu biskupów wrocławskich, którzy na mocy przywilejów Kazimierza I Kujawskiego, księcia kujawskiego i łęczyckiego zakładają tu wieś Wieniec na prawie niemieckim, zawiadują młynem na pobliskiej rzece Zgłowiączce i mają prawo do polowania w Wieńcu na bobry ¹⁸;
- **1582** - Wieniec liczy 34 łany w tym: 10 włók folwarcznych, 3 plebańskie, 3 sołeckie, 3 osiadłe i 22 puste oraz 9 łanów czynszowych;
- **od 1796** - dobra kościelne biskupów wrocławskich, w tym majątek w Wieńcu przechodzą na rzecz władz pruskich;
- **1796-1804** - generał-lejtnant Fryderyk Ludwik książę Hohenlohe-Ingelfingen z Wrocławia otrzymuje dobra w Wieńcu wraz z przyległymi lasami, jako darowiznę od króla pruskiego Fryderyka Wilhelma II;
- **1804-1806** - majątek w wieczystej dzierżawie Pawła Dąbrowskiego;
- **1806-1818** - dobra w wieczystej dzierżawie Daniela Arendt;
- **1818-1824** - dobra w wieczystej dzierżawie Ignacego Kramlitz;
- **1824-1845** - dobra nabywa hrabia Stanisław Miączyński - w drodze wywłaszczenia Fr.L.księcia Hohenlohe-Ingelfingen na publicznej licytacji; w tym czasie budowa tzw. Starego Pałacu w stylu neogotyku angielskiego, założenie folwarku z murowanymi budynkami, takimi jak: owczarnia, stodoła i stajnia oraz ogrodu w stylu angielskim z trawnikami i klombami kwiatów - początek kształtowania się zespołu pałacowo-parkowego;
- **1845-1860** - dobra w Wieńcu dziedziczy syn St. Miączyńskiego - Mieczysław Miączyński, który kontynuuje inwestycje, rozpoczęte przez ojca, a w dobrach wienieckich dokonuje erygowania (in. założenia, ufundowania, powołania) kolejnych wsi i folwarków: Lipiny, Maryanów, Mazury, Dziadowo, Machnaczy, Dolina;
- **1860-1865** - dobra, skonfiskowane przez rząd zaborczy nabywa Franciszek Nowiński;
- **1865-1868** - Jan Krauze kupuje dobra od Fr. Nowińskiego;
- **1869-1878** - Leopold Kronenberg, warszawski bankier, przemysłowiec, działacz gospodarczy i polityk kupuje dobra Wieniec na licytacji w dniu 31.08.1869 r. (inne źródła ¹⁹ podają, że majątek Wieniec o pow. 1715 ha L. Kronenberg zakupił od rodziny Miączyńskich w roku 1868); w tym czasie budowa pałacu w Wieńcu w 1875 r. wg. projektu architekta Artura Goebel i przebudowa dawnej oranżerii na potrzeby mieszkalne (późniejsza oficyna zwana dziś Starym Pałacem). Wówczas w 2 poł. XIX w. w majątku wybudowano spichlerz, murowany młyn, zajazd, kuźnię i łaźnię; W 1873 r. – L. Kronenberg połączył szosą Wieniec z Brzeziem, a w 1877 r. wybudował murowany most na Zgłowiączce;
- **1878-1887** - Stanisław Leopold Kronenberg, syn L. Kronenberga zawiaduje majątkiem w Wieńcu, który otrzymał, jako spadek po ojcu. W roku 1887 wskutek choroby nerwowej wycofuje się z kierowania fortuną Kronenbergów, w tym z prowadzenia majątku w Wieńcu;
- **1880-1882** - staraniem ówczesnego dziedzica dóbr Wieniec, wystawiono nowy murowany kościół według projektu architekta Artura Goebela;
- **1887-1894** - Stanisław Leopold Kronenberg, syn L. Kronenberga, formalnie wciąż właściciel majątku w Wieńcu, zaprzestaje zarządzania nim i ostatecznie osiada w Warszawie. Leopold Julian Kronenberg, najmłodszy z synów L. Kronenberga po wycofaniu się w roku 1887 St. L. Kronenberga z kierowania fortuną Kronenbergów, faktycznie przejął zarządzanie

¹⁸ Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Kujawy wschodnie, T. I, cz. 2, pod red. Stanisława Kunikowskiego, *Wrocław 2001 r.*; tutaj: rozdz. pt. „Wieniec – zespół pałacowy”, autorstwa E. Celińskiej i M. Gruszczyńskiej, s. 241;

¹⁹ Biuletyn przewodnicki Nr 92/2008, *Oddział Kujawski PTTK Wrocław 2008*; artykuł: A.Adamczyk, *Rodzina Kronenbergów i jej związki z Kujawami*, s. 7;

nią i prowadzenie majątku w Wieńcu. Przy tym nie mieszkał w Wieńcu, a wciąż w pobliskim Brzeziu, którego był właścicielem;

- **1894-1896** - Leopold Julian Kronenberg oraz bratowe i siostry St. L. Kronenberg w roku 1894 po śmierci St.L. Kronenberg dziedziczą po nim majątek w Wieńcu;
- **1896-1919** - Leopold Julian Kronenberg, najmłodszy z synów L. Kronenberga nabywa majątek w Wieńcu od pozostałych ww. spadkobierców Stanisława Leopolda Kronenberga;
- **1898** - z fundacji Kronenbergów na cmentarzu w Wieńcu wybudowano neoromańską kaplicę wg projektu Goebła. Budynek karczmny adaptowano na Ochronkę dla dzieci;
- **1900** - wybudowano w Wieńcu plebanię;
- **1904** - park pałacowy w Wieńcu przekomponowano wg proj. Waleriana Kronenberga;
- **1909** - poszukując soli i węgla brunatnego Kronenberg odkrywa w Wieńcu źródło wody siarczanej 12°C i na próbę uruchamia budynek kąpielowy z trzema warmami;
- **1919-1939** - Leopold Jan Kronenberg, syn Leopolda Juliana Kronenberga a wnuk L. Kronenberga, twórcy fortuny rodziny Kronenbergów otrzymuje od ojca majątek w Wieńcu i zarządza nim, a także administruje majątkiem w Brzeziu, należącym do jego ojca;
- **1913** - budynek szkoły nie pomieścił 160 uczniów, otwarto więc 4 – klasową filię w Machnacu;
- **1914-1915** - w Wieńcu kwaterują wojska rosyjskie, potem artyleria niemiecka, co skutkowało licznymi ofiarami i zniszczeniami od ostrzału;
- **03.1918** - wojsko niemieckie konfiskuje organy kościelne ufundowane w 1884 r. przez Stanisława Kronenberga;
- **1918** - po odzyskaniu niepodległości przez Polskę naukę w szkole w Wieńcu podejmuje 128 dzieci. Do 1921 r. Wieniec jest siedzibą gminy Pikutkowo;
- **27.06.1923 r.** - Baron-Delegat Rady Szkolnej i Leopold Julian Kronenberg-Przewodniczący Dozoru Szkolnego uczestniczą tradycyjnie w zakończeniu roku szkolnego;
- **1929** - w Wieńcu kręony jest przez wytwórnię filmową Kineton-Sfinks film patriotyczny Henryka Szaro pt. „Na Sybir”, z udziałem takich gwiazd kina, jak Jadwiga Smosarska i Adam Brodzisz. Premiera filmu odbywa się w kinie „Apollo” w Warszawie w roku 1930;
- **1936** - przy trakcie w kierunku Brześcia Kujawskiego wybudowano nową, murowaną, szkołę;
- **1939-1945** - majątek w Wieńcu pozostaje formalnie własnością Leopolda Jana Kronenberga, jednak tuż po wybuchu II wojny światowej zostaje on z niego wyeksmitowany przez okupantów niemieckich, którzy nim zarządzali;
- **3.03.1941 r.** - aby pozyskać dzwony hitlerowcy wysadzają w powietrze kościół w Wieńcu;
- **1943** - Leopold Wojciech Kronenberg s. Jana odbiera dyplom Wyższej Szkoły Agrarnej i wkrótce ginie (w listopadzie 1944 r.), jako żołnierz AK pseud. „LOTEK”;
- **1944** - na początku sierpnia w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego ginie córka Leopolda Jana Kronenberga a siostra Wojciecha – Wanda Kronenberg;
- **1945** - po zakończeniu II wojny światowej, na mocy dekretu o reformie rolnej z 1945 r. Leopold Jan Kronenberg zostaje pozbawiony wszystkich majątków ziemskich, w tym dóbr w Wieńcu o pow. 704,55 ha, które przejęte zostaje na rzecz Skarbu Państwa Polskiego;
- **1954** - Wieniec staje się siedzibą gminy;
- **1946-1948** - zespół pałacowo-parkowy użytkuje Komitet Wojewódzki PPR;
- **1949** - w pałacu zorganizowano sanatorium przeciwgruźlicze;
- **1960** - sanatorium zamieniono na Szpital przeciwgruźliczy i chorób płuc;
- **1957-1964** - na fundamentach kościoła z roku 1733 proboszcz ks. Roman Jałochy buduje nowy kościół w Wieńcu;

- **1959** - Kierownik szkoły Józef Jankowski oddaje Muzeum Kujawskiemu naczynia wczesnośredniowieczne i wiosło wydobyte z dna Zgłowiączki;
- **1965** - badania Katedry Archeologii UMK w Toruniu potwierdzają X w. przystań rzeczną i ew. komorę celną;
- **1990** - Wieniec staje się sołectwem samorządowej gminy Brześć Kujawski;
- **2003** - rozbudowano budynek szkoły o pomieszczenia gimnazjum i o halę sportową, a w 2004 r. połączono szkołę z centrum Wieńca bezpiecznym ciągiem pieszym;
- **2006** - w pałacu zlikwidowano działalność szpitalną;
- **2009** - spółka „Pałac Wieniec” powołana przez Urząd Marszałkowski rozpoczyna tworzenie Centrum Informacji Europejskiej. Zaczęto rekonstrukcję parku pałacowego;
- **2011** - wybudowano zespół boisk zaplecza sportowego szkoły w Wieńcu;
- **2012** - Wieniec przecięła autostrada A1, przy której nieopodal miejscowości zlokalizowano Miejsce Obsługi Podróżnych, tzw. MOP.

3. Biogramy wybranych postaci

Opracowano w oparciu o publikację: Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Kujawy wschodnie, T. I, cz. 2, pod red. Stanisława Kunikowskiego, Włocławek 2001 r.; tutaj: rozdz. pt. „Wieniec – zespół pałacowy”, autorstwa E. Celińskiej i M. Gruszczyńskiej oraz inne materiały, wyszczególnione w rozdziałach niniejszego tekstu: 1. Dane ogólne 2. Materiały wejściowe i 3. Bibliografia

Hrabia Stanisław Miączyński h. Suchekomnaty (ur. 24.12.1780 Warszawa - zm. 12.04.1845 Berlin, pochowany w miejsc. Trąbczyn, pow. koniński)²⁰

Ilustr. 22. Hr. St. Miączyński

Ilustr. 23. Herb Suchekomnaty

Był synem Adama Miączyńskiego herbu (h) Suchekomnaty, konfederata barskiego, znanego wówczas hulaki i hazardzisty, oraz jego żony Teresy Rafałowiczówny. W młodym wieku wstąpił do wojsk napoleońskich, gdzie dosłużył się stopnia porucznika, później w 1808 r. - kapitana i przeniesienia do sztabu generalnego wojska polskiego Księstwa Warszawskiego, a następnie po zakończeniu działań wojennych w randze podpułkownika mianowany został adiutantem księcia Józefa Poniatowskiego. W 1810 r. otrzymał krzyż *Virtuti Militari*, a po upadku Napoleona powrócił do swych posiadłości na Kujawach. Żonaty z Michaliną Zofią Ostroróg-Prusimską z Kolna h. Nałęcz. Zamieszkiwał w Wieńcu, gdzie wznosił nowy drewniany dwór w otoczeniu ogrodu angielskiego a także założył folwark z solidnymi mурowanymi budynkami.

²⁰ *M.J.Minakowski, Genealogia potomków Sejmu Wielkiego, strona internetowa: www.sejm-wielki.pl;*

Hrabia Mieczysław Miączyński h. Suchekomnaty (ur. 13.02.1818 Trąbczyn, pow. koniński - zm. 16.03.1887 Włocławek)

Syn Stanisława Miączyńskiego, adiutanta Ks. Józefa Poniatowskiego i Michaliny Zofii Ostroróg z Prusimskich. Znany w 2 poł. XIX w. jako kompozytor kujawiaków i innych tańców ludowych, m.in. dedykowanych Marii hr. z Wodzińskich Skarbek, muzie Słowackiego i Chopina (w 1854 r. dochód z tego zeszytu przeznaczył na szpital św. Antoniego we Włocławku). Dziedzic Wieńca i Brzezia. w 1847 r. poślubił Marię Bibianę Franciszkę, córkę gen. Augustyna Słubickiego i Łucji z hr. Zboińskich. W 1851 r. w Wieńcu urodziła się ich jedyna córka, czworga imion: Zdzisława Klementyna Wiktoria Małgorzata. Od imienia hr. Mieczysława Miączyńskiego nazwano wieś Mieczysław a w roku 1837 wieś Witoldowo od imienia jego brata Witolda Miączyńskiego. Z kolei wsie Marianki i Klementynowo przyjęły nazwy od imion żony Marii i córki Klementyny Miączyńskich.

Pewne przybliżenie sylwetki i dokonań artystycznych M. Miączyńskiego daje książka: *K. Dorcz, R. Lewandowski, „Kujawiaki od Izbicy”*, z okładką zaczerpniętą z publikacji M. Miączyńskiego²¹, a przedstawiona poniżej²².

Ilustr. 24. Okładka książki: *K. Dorcz, R. Lewandowski, „Kujawiaki od Izbicy”*

Leopold Kronenberg h. Strugi (ur. 21.01.1812, lub 24.03.1812²³ Warszawa - zm. 05.04.1878 Nicaea, pochowany Warszawa, cm. Ewangelicko-Reformowany przy ul. Żytniej, kwatera E, rząd 2, miejsce 3, w kaplicy rodzinnej Kronenbergów)²⁴

Ilustr. 25. Leopold Kronenberg h. Strugi – portret pędzla Leopolda Horowitza

Ilustr. 26. Herb Strugi

²¹ *Mieczysław Miączyński, Kujawiaki, zeszyt 1, Poznań ok. 1870; własność: Biblioteka Uniwersytetu Adama Mickiewicza (UAM) w Poznaniu;*

²² *K. Dorcz, R. Lewandowski, „Kujawiaki od Izbicy”, Włocławek, 2017 r.;*

²³ *Polski Słownik Biograficzny, t. 15 s. 325;*

²⁴ *M.J.Minakowski, Genealogia potomków Sejmu Wielkiego, strona internetowa: www.sejm-wielki.pl;*

Jeden z największych finansistów i przemysłowców w Królestwie Polskim, urodził się w zamożnej rodzinie kupca i bankiera żydowskiego Samuela Eleazar (podpisujący się wcześniej Lejzor Hirszowicz, pochodził z Wyszogrodu, w Warszawie pojawił się w epoce napoleońskiej²⁵) i jego żony Tekli z Lewi. L. Kronenberg wychowywany był w kulturze polskiej, uczęszczał do Gimnazjum Pijarów na Żoliborzu, później do warszawskiego liceum, a następnie studiował w Akademii Handlowej w Hamburgu. Po powrocie w 1833 r. do Warszawy przejął prowadzoną przez ojca, a po jego śmierci przez matkę firmę: „L.S.Kronenberg, wdowa i synowie”. Jego pozycja na rynku finansowym wzrosła, gdy zaczął prowadzić monopol tabaczny, najpierw ze współnikami, a potem samodzielnie²⁶.

Po zawarciu związku małżeńskiego w 1845 r. z Ernestyną Rozalią Leo zmienił wyznanie na ewangelicko-reformowane. Ojciec sześciorga dzieci, tj. 3 synów o imionach: Stanisław Leopold, Władysław Edward, Leopold Julian i 3 córek o imionach: Tekla, Maria i Róża. Na stałe mieszkał w Warszawie w okazałym pałacu (*Ilustr. 27*), usytuowanym w miejscu, gdzie obecnie znajduje się Hotel „Viktoria”.

Ilustr. 27. Pałac Kronenbergów w Warszawie w okresie międzywojennym

Był właścicielem wielomilionowej fortuny, przemysłowiec, potentat w przemyśle tytoniowym i cukrowniczym, bankier. W latach 1860-1861 zbudował fabrykę wyrobów tytoniowych w Warszawie, z własnych funduszy wybudował kilka cukrowni, założyciel Warszawskiego Towarzystwa Fabryk Cukru. W l. 1864-1867 wybudował Kolej Warszawsko-Terespolską, a w późniejszym czasie Kolej Warszawsko-Nadwiślańską. Zarządzał także Koleją Warszawsko-Wiedeńską i Warszawsko-Bydgoską. W 1870 r. założył Bank Handlowy. Od 1859 r. właściciel „Gazety Codziennej”, później przemianowanej na „Gazetę Polską”, której redaktorem był znany pisarz Józef Ignacy Kraszewski. W 1875 r. założył Wyższą Szkołę Handlową w Warszawie. Filantrop, propagator pracy organicznej. W 1868 r. otrzymał szlachectwo dziedziczne w Królestwie Polskim i tytuł barona. Mecenas sztuki. Głowa najświetniejszej linii rodowej Kronenbergów, silnie związanej z Kujawami i Ziemią Brzeską. Właściciel majątków Kronenbergów w Wiedniu i w Brzeziu, a także podwarszawskiego majątku Strugi.

Rodzina Kronenbergów, podobnie jak i Miączyńscy, tj. wcześniejsi wieloletni właściciele kluczy dóbr Wieniec i Brzezie pozostawiła po sobie geograficzne ślady utrwalone w nazwach miejscowości (od jego imienia nazwa wsi: Leopoldowo). Jeden z jego synów Władysław Edward (1848-1894), który osiadł we Francji, pod pseudonimem artystycznym Władysław „Wieniec”

²⁵ M.J.Minakowski, Genealogia potomków Sejmu Wielkiego, strona internetowa: www.sejm-wielki.pl;

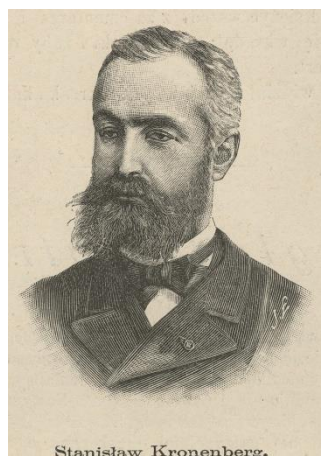
²⁶ M. Wójcik, Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg, najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie, wyd. 2018 r., s. 28;

drukował pieśni pełne liryzmu i uczuć patriotycznych (Ilustr. 28), spośród których popularność zyskały pieśni pt. „*Tęsknota*” i „*Hymn*”.

Ilustr. 28. Okładka publikacji z kompozycjami Władysława Wienca (Władysława Edwarda Kronenberga)

Stanisław Leopold Kronenberg h. Strugi (ur. 12.12.1846 Warszawa - zm. 14.04.1894 Warszawa, pochowany na cm. Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie przy ul. Żytniej w kaplicy rodzinnej Kronenbergów)

Ilustr. 29. Stanisław Leopold Kronenberg

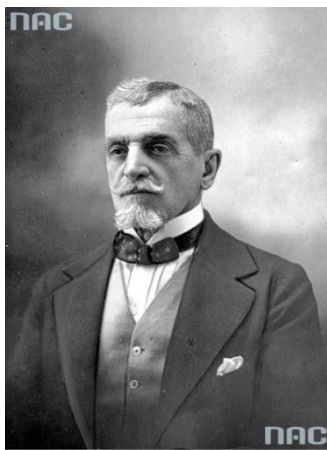
Najstarszy syn Leopolda Kronenberga i Ernestyny Rozalii Leo. Ukończył Szkołę Główną w Warszawie i uzyskał stopień doktora prawa na Uniwersytecie w Heidelbergu. Brał udział w obronie Paryża podczas wojny francusko-pruskiej w 1870 roku, za co został mianowany Kawalerem Orderu Legii Honorowej. Żonaty z rozwódką Elżbietą Półtoracką, z którą miał jedną przedślubną prawnie uznaną córkę Marię Annę.

W roku 1878 po śmierci ojca Leopolda Kronenberga odziedziczył po nim fortunę i przejął jego stanowiska. Do 1887 r. kierował wszystkimi przedsiębiorstwami i interesami rodziny Kronenbergów. W marcu 1879 roku za namową Aleksandra Kraushara zaopiekował się wydawnictwem *Biblioteka Umiejętności Prawnych*, które finansował aż do roku 1887. Był prezesem Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej oraz Kolei Warszawsko-Terespolskiej. Działał też w przemyśle cukrowniczym. Był prezesem zarządu Banku Handlowego. W latach 1879–1882 był członkiem komitetu giełdy warszawskiej.

Filantrop, przemysłowiec, finansista, dziedzic Wienca od 1878 r., a także właściciel dóbr Wolica i Gustorzyn. Hodowca koni pełnej krwi angielskiej oraz rasowego bydła i owiec. W Wiencu i w Brzeziu przeprowadził wzorcowe w Królestwie Polskim melioracje pól, łąk i pastwisk. W roku 1887 wskutek poważnej choroby nerwowej, będącej następstwem prawd.

skandalu obyczajowego, związanego z konfliktem z poprzednim mężem E. Półtorackiej wycofał się z kierowania fortuną Kronenbergów i przeniósł do Warszawy, gdzie zmarł w 1894 r.

Leopold Julian Kronenberg h. Strugi (ur. 27.07.1849 Warszawa - zm. 12.02.²⁷ lub 23.02.1937 Brzezie, pochowany na cm. Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie przy ul. Żytniej w kaplicy rodzinnej Kronenbergów)

Ilustr. 30. Leopold Julian Kronenberg

Najmłodszy syn Leopolda Stanisława Kronenberga i Ernestyny Rozalii Leo. Ukończył Wydział Prawa Szkoły Głównej w Warszawie i studium rolnicze w Bonn i Poppelsdorfie. Jego żoną była wybitna śpiewaczka Józefina Reszke, siostra słynnych w Europie i Ameryce śpiewaków – Jana i Edwarda Reszke, z którą ożenił się w 1884 r. w wieku 35 lat i miał z nią dwoje dzieci: Józefinę Różę i Leopolda Jana.

L.J. Kronenberg był dyrektorem petersburskiej filii Banku Handlowego w Warszawie, a po chorobie brata Stanisława przejął w 1887 r. zarządzanie należącymi do rodziny przedsiębiorstwami, w tym Bankiem Handlowym w Warszawie i Koleją Warszawsko-Terespolską oraz Nadwiślańską a także zajął się prowadzeniem majątku w Wieńcu. Był prezesem Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, a również właścicielem dóbr Strugi.

W 1893 roku otrzymał dziedziczny tytuł barona cesarstwa. W 1896 roku otworzył filię banku w Częstochowie. Wspierał także m.in. utworzenie Instytutu Politechnicznego oraz budowę pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie, który odsłonięty został na Krakowskim Przedmieściu w 100-lecie urodzin wieszcząca 24.12.1898 r.

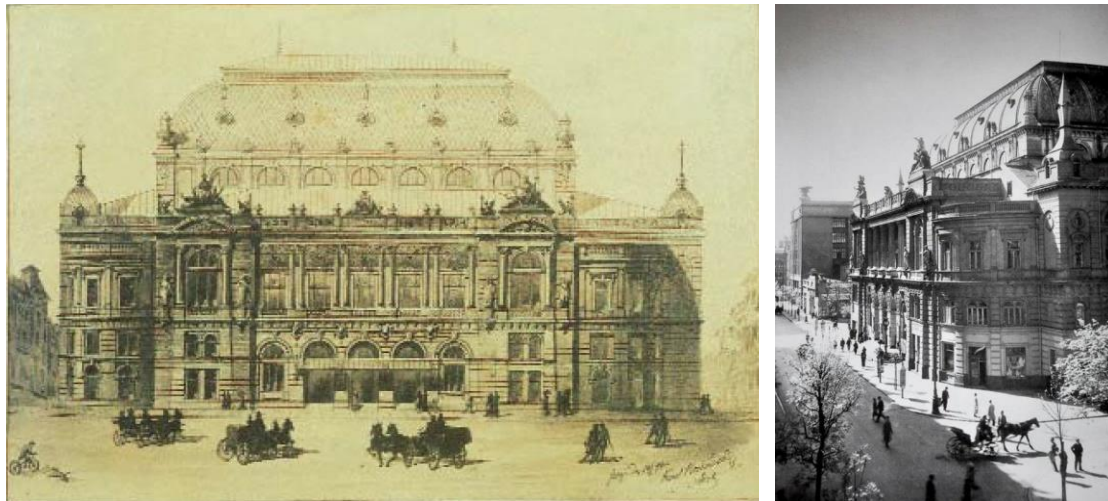
Przyczynił się do budowy Filharmonii Warszawskiej, gdzie pierwszy koncert miał miejsce w 1901 r. Okazjonalnie dyrygował orkiestrą Filharmonii i skomponował wiele utworów orkiestrowych, fortepianowych i pieśni, wydanych pod pseudonimem „Wojski”. Na jednej ze stron internetowych²⁸ znajduje się zapis, iż „Leopold był (...) wielkim miłośnikiem muzyki (...) jednym z założycieli warszawskiej filharmonii. Gdy ta w 1909 r. znalazła się na skraju bankructwa, wraz z hrabią Maurycym Zamoyskim pokryli z prywatnych środków jej gigantyczne zadłużenie. Wynosiło ok. 340 tys. rubli. Kronenberg również sam komponował utwory kameralne, symfoniczne, kantatowo-oratoryjne oraz pieśni. Jego dzieła były grane w wersji orkiestrowej w filharmonii, czasami nawet pod jego batutą. Uwielbiał też operę, zwłaszcza *Moniuszkę*. Trzy niedziele każdego roku, podobnie jak większość bogatych warszawiaków, spędzał na Polu Mokotowskim, gdzie organizowano cieszące się dużą popularnością wyścigi konne. Była to dobra

²⁷ Kronika szkolna Schulchronik Szkoły w Wieńcu, gmina Wieniec, powiat włocławski, od 1925 do ; w zbiorach Szkoły Podstawowej w Brzeziu, gm. Brześć Kujawski;

²⁸ Link: <https://www.wprost.pl/historia/100-lat-niepodleglosci/10166386/leopold-julian-kronenberg-kim-byl-najbogatszy-czlowiek-w-historii-polski.html>;

okazja nie tylko do powiększenia majątku o kilka koni, ale również do pokazania się w towarzystwie innych przedstawicieli stołecznych salonów. Na wyścigach po prostu wypadło być, jednak, jak wynika z zapisków Leopolda Juliana, jego obecność tam nie wynikała z potrzeby lansu, ale rzeczywistej fascynacji tym sportem”.

W latach 1907–1910 pełnił mandat posła w rosyjskiej Radzie Państwa. Był członkiem Stronnictwa Polityki Realnej.

Ilustr. 31 i 32. Gmach Filharmonii Warszawskiej na rysunku i fotografii z początku XX w., zbudowanej dzięki staraniom i funduszom m.in. Leopolda Juliana Kronenberga i pianisty Ignacego Jana Paderewskiego

Finansista, kompozytor, ziemianin, analityk polityczny (m.in. książka *„Polska wobec stron walczących”*), autor m.in. publikacji *„Rada w Szczepanowie. Pieśń Pierwsza eposu narodowego lat 1914-1916”*, Kraków 1916. Hodowca rasowych koni, bydła i owiec.

Po 1918 r. poświęcił się głównie prowadzeniu majątków w Wieńcu i w Brzeziu oraz muzyce. Uczestniczył także w życiu lokalnej społeczności, m.in. poprzez utworzenie i wspieranie dwuklasowej szkoły w Wieńcu, ochronki, czy partycypowanie w kosztach budowy kaplicy. Organizował gonitwy konne i polowania w pobliskim lesie w obrębie obecnej leśniczówki Lipiny, jak i wystawiał konie na wyścigach ogólnopolskich na Służewcu pod Warszawą. Spłacał długi Filharmonii Warszawskiej. Na krótko przed śmiercią stracił wzrok, a na łożu śmierci przeszedł z wyznania ewangelicko-reformowanego na katolickie. Umarł w Brzeziu, jak podano w Kronice szkoły w Wieńcu ²⁹ 12.02.1937 r., a następnie *„Ciało przewieziono karawanem zaprzęgniętym w cztery białe konie na stację kolejową. Konduktowi temu towarzyszyli liczni mieszkańcy Brzezia i okolic. Następnie ciało przetransportowano do Warszawy”*

Józefina z Reszków Kronenberg h. Strugi (ur. 04.06.1855 Warszawa - zm. 22.02.1891 Warszawa, pochowana na cm. Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie przy ul. Żytniej w kaplicy rodzinnej Kronenbergów)

Józefina z Reszków Kronenberg ³⁰ była córką Jana Reszke, właściciela Hotelu Saskiego przy ul. Koziej 3 i trzech kamienic na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, sędziego pokoju oraz kontrolera Dyrekcji Drogi Żelaznej, obdarzonego talentem wokalnym i Emilii z Ufniańskich, znanej śpiewaczki amatorki, siostrą Edwarda i Jana Reszke. Rodzina Reszków wywodziła się z Saksonii, choć od kilku już pokoleń należała do najbogatszej warszawskiej warstwy mieszczańskiej.

²⁹ Kronika szkolna Schulchronik Szkoły w Wieńcu, gmina Wieniec, powiat wrocławski, od 1925 do 1926 r.; w zbiorach Szkoły Podstawowej w Brzeziu, gm. Brześć Kujawski;

³⁰ K. Wójcik, Śladami Reszków, Częstochowa 2010;

Ilustr. 33. Józefina z Reszków Kronenberg

Matka Emilia Reszke często występowała na koncertach dobroczynnych. Śpiewała też na koncertach St. Moniuszki i J. Wieniawskiego (pianisty i dyrygenta, brata wielkiego Henryka Wieniawskiego). W roku 1859 Reszkowie organizowali w swoim domu wieczory muzyki, które odbywały się w piątki. Śpiewano arie, duety i chóry z oper. *"Pan Reszke był barytonem, pani miała bardzo piękny, wielkiej skali mezzosopran"* - jak pisał Henryk Stecki Olechnowicz (uczestnik piątkowych wieczorów muzyki, skoliigacony z rodziną Czackich, Lubomirskich, Radziwiłłów, Krasińskich i innych) w pamiętnikach *"Wspomnienia mojej młodości"*³¹, opisujących losy ziemiaństwa 2 połowy XIX w. Atmosfera domu rodzinnego i dobrobyt, który tam panował, pozwoliły na kształcenie talentów muzycznych Józefiny a także jej braci Jana i Edwarda utalentowanych muzycznie.

Józefina z Reszków Kronenberg śpiewu uczyła się początkowo pod kierunkiem matki mezzosopranistki, potem w petersburskim konserwatorium u francuskiej wokalistki H. Nissen-Salomon, a następnie we Włoszech. Głos Józefiny, jak się okazało zmierzał ku niższym rejestrom sopranu i ciemniejszej barwie, co pozwalało jej później sięgać po wszystkie partie przeznaczone dla sopranów dramatycznych. Jak podaje Waclaw Panek³² *„Na wakacje roku 1871 przyjechała do Warszawy, a państwo Reszkowie uznali, że dzieciom należy się powiew świeżego powietrza w podgórskich stronach i wysłali je w sierpniu do Krynicy. Tu zaś miało miejsce zdarzenie z pozoru mało ważne. W tym czasie kurowała się w Krynicy znana aktorka, Helena Modrzejewska. Korzystając z tego faktu, miejscowe działaczki dobroczynności zorganizowały imprezę zatytułowaną „Fortepian Berty”, z której dochód przeznaczony był na cele społeczne. Obok magnetyzującej widzów Modrzejewskiej, 7 sierpnia 1871 roku wystąpiła z publicznym koncertem młodziutka Józefina Reszke i jej starszy brat, Jan, który podobnie jak ona uczył się śpiewu. Zatem chyba właśnie Krynica możemy uznać za miejsce śpiewaczego debiutu Józefiny”*.

Jej debiut zagraniczny odbył się rok później 1 sierpnia 1872 r. na scenie teatru *Malibran* w Wenecji, gdzie wykonywała partię *Małgorzaty* w operze *"Faust"* Gounoda, potem kolejno śpiewała w *Lunatyczce*, *Dinorah*, *Robercie Diable*. Następnie została zaangażowana do teatru „Fenice” w Wenecji. W styczniu 1874 roku w teatrze „Fenice” w Wenecji miał miejsce debiut jej brata - Jana Reszke, śpiewającego wówczas barytonem partię *Alfonsa* w *Faworycie* Donizettiego. Debiut paryski Józefiny odbył się w 1875 r. w partii *Ofelii* w operze *"Hamlet"* Thomasa. Odniosła ogromny sukces i została zaangażowana do opery paryskiej.

³¹ H.Stecki Olechnowicz, *Wspomnienia mojej młodości*, Lwów 1895 r.;

³² W. Panek, *Reszkowie - kariery jak z bajki*;
link do artykułu: maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek_Reszke.pdf;

Dwa lata później, gdy Józefina występowała w Paryżu, dochodzi tutaj do następnego debiutu w rodzinie - brat Edward, bas, 22 kwietnia 1876 roku po raz pierwszy w życiu występuje na scenie *Theatre des Italiens* w roli *Faraona* na francuskiej premierze *Aidy* pod dyrekcją samego Verdiego.

Na scenie paryskiej Józefina śpiewała także partie:

- *Matyldy* w czteroaktowej operze "*Wilhelm Tell*" *Gioacchina Rossiniego*, (z librettem *Etienne'a de Jouya i Hippolyte'a Bisa*, opartym na sztuce *Schillera* pod tym samym tytułem),
- *Walentyny* w operze "*Hugonoci*" *Giacomo Meyerbeera*, tj. w pięcioaktowym fresku historycznym, francuskiej grand opera, z akcją związaną z wydarzeniami nocy św. Bartłomieja, z 23 na 24 sierpnia 1572 r., kiedy to doszło do rzezi hugenotów w Paryżu;
- *Racheli* w pięcioaktowej operze "*Żydówka*", *Jacques'a Fromental Halévy*, do której libretto napisał *Eugène Scribe*;
- *Alicji* w pięcioaktowej operze "*Robert Diabeł*", *Giacomo Meyerbeera* do libretta *Eugène'a Scribe'a i Casimira Delavigne'a*;
- *Sitty* w operze "*Król Lahore*" *Jules'a Masseneta*, osiągając dzięki tej roli ogromny sukces.

W kolejnym miejscu występów Józefiny, w Operze Królewskiej w Madrycie odbył się w listopadzie 1879 roku debiut dotychczasowego barytona Jana Reszke w partii tenorowej w tytułowej roli *Roberta Diabła* w operze „*Robert Diabeł*” *Giacomo Meyerbeera*. Jan Reszke zaśpiewał, mając za partnerkę primadonnę tej Opery, swoją siostrę Józefinę.

Józefina Reszke śpiewała na scenach operowych w Paryżu, Madrycie, Lizbonie i Londynie. Od sezonu 1877/78 była primadonną opery madryckiej. W 1879 r. i 1880 r. występowała w mediolańskiej La Scali (m.in. w partii *Aidy*), w 1881 r. - w Londynie, a w sezonie 1882/83 ponownie w Hiszpanii i Portugalii (razem z bratem Edwardem Reszke).

W 1883 przyjechała do Polski i występowała w Warszawskim Teatrze Rządowym (WTR) śpiewając partie: *Małgorzaty* w operze "*Faust*" *Gounoda*, *Aidy* w czteroaktowej operze "*Aida*" *Giuseppe Verdiego*, z librettem *Antonia Ghislanzoniego*, *Racheli* w operze "*Żydówka*" *Jacques'a Fromental Halévy*, *Seliki* w pięcioaktowej operze "*Afrykanka*" *Giacoma Meyerbeera* do libretta (w języku francuskim) *Eugène'a Scribe'a*.

W Warszawie, po występie w Teatrze Wielkim, została okrzyknięta najlepszą *Halką* w operze „*Halka*” *Stanisława Moniuszki*, a Warszawskie Towarzystwo Muzyczne Moniuszki, przyznało jej specjalny dyplom honorowy. W roku 1884 wystąpiła wspólnie z obu braćmi w premierze „*Herodiady*” - czteroaktowej opery *Jules'a Masseneta* do libretta *Paula Milleta, Georges'a Hartmanna i Henriego Grémonta* na podstawie opowiadania „*Hérodias*” (1877) *Gustave'a Flauberta*. Wybitna artystka śpiewała w Warszawie głównie na cele społeczne.

W 1883 r. występowała w Krakowie podczas uroczystości związanych z setną rocznicą zwycięstwa pod Wiedniem. Obchody tej rocznicy połączone były z uroczystościami dwudziestopięciolecia pracy artystycznej Jana Matejki. W. Żeleński o jej występach w Krakowie napisał³³: "*Głos budzi zdumienie i woluminem i rozległością skali. Jest to bowiem mezzosopran, którego punkt ciężkości tkwi w średnicy, w niskim rejestrze, a mimo to sięga on najwyższych tonów, tak że Józefina Reszke opanowała wszystkie partie dramatycznego sopranu i z nadzwyczajną łatwością pokonywała największe trudności koloratury! Świetna dykcja, wybitna inteligencja, a nadto wdzięk i prostota interpretacji, pozwalały jej na wzorowe wykonanie pieśni*".

W pełni sławy Józefina Reszke opuściła scenę po poślubieniu barona Leopolda Juliana Kronenberga (syna Leopolda Kronenberga), z którym zamieszkała w Polsce, w majątku Brzezie, nieopodal majątku Wieniec. Od tej pory już tylko parokrotnie wystąpiła w operze w Warszawie.

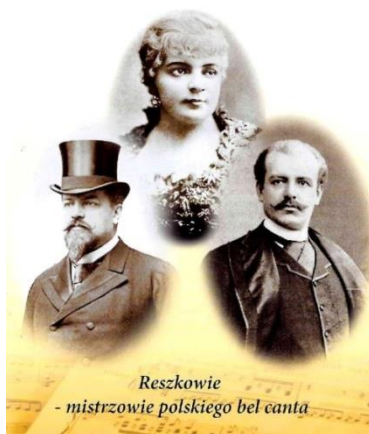
³³ Strona internetowa: www.e-teatr.pl;

Jak podaje K. Wójcik w książce „Śladami Reszków”³⁴ „w majątku swego męża w Brzeziu i Wieńcu koło Włocławka lub warszawskim pałacu Kronenbergów często gościli jej bracia i zaprzyjaźnieni artyści. Tam też w gronie przyjaciół często koncertowała” a być może i w majątkach Janaszów koło Borowna i Kłomnice, oba w okolicach Częstochowy, które kupiła, chcąc być bliżej braci i całej rodziny Reszków, mających w tym rejonie swoje posiadłości. W majątku Kronenbergów w Strugach domownicy mogli słuchać takich kwartetów wokalnych, jakich Europa nigdy nie słyszała: Józefina Reszke - sopran, Jan Reszke - tenor, Jean Lassalle - najdrożej opłacany wówczas w Europie baryton i Edward Reszke - bas.

Ilustr. 34. Strugi k/Warszawy. Dwór L.Kronberga z 1868 r., z pawilonem japońskim w części środkowej, zbud. na pocz. XX w., na współcz. fotografii

Artystka, filantropka, fundatorka organów i wyposażenia kościoła w Wieńcu w 1882 r. Od imienia jej córki Józefiny Róży pochodzi nazwa wsi Rózinowo, położonej nieopodal Brzezia. Zmarła po połogu 22 lutego 1891 w Warszawie. Niestety, jako śpiewaczka nie pozostawiła po sobie żadnych nagrań fonograficznych. Pochowana jest w kaplicy rodzinnej Kronenbergów na Powązkach, którą Leopold Julian Kronenberg wzniósł w 1893 wg. projektu Artura Goebel, wykonanie – Józef Norblin, płaskorzeźba – Antoni Olesiński.

Ilustr. 35. Józefina z Reszków Kronenberg i jej bracia: z lewej – Edward, z prawej Jan Reszke

Kariera śpiewaczki była ściśle powiązana z losami artystycznymi jej braci: Jana i Edwarda Reszke.

Pierwszy z nich Jan Mieczysław Reszke (ur. 14.01.1850 Warszawa – zm. 03.04.1925 Nicea, pochowany na cm. Montparnasse w Paryżu w grobowcu rodzinnym Jana Reszke) był światowej sławy tenorem, odnoszącym triumfy na scenach Wenecji, Paryża, Madrytu, w

³⁴ K. Wójcik, Śladami Reszków, Częstochowa 2010, s. 15;

Londynie, Nowym Jorku, Petersburgu, w Warszawie itd. Żonaty z francuską hrabianką, Marie Anne Henriette de Goulaine, z którą miał jedynego syna Jana. Mieszkał na stałe w Paryżu w pałacu przy ulicy de la Faisanderie, w którym mieścił się prywatny teatr operowy i szkoła śpiewu braci Reszków, uznawana wówczas za najświetniejszą na świecie. W Skrzydłowie, niedaleko Częstochowy kupił majątek ziemski, w którym spędzał wakacje ³⁵.

Drugi z braci Edward Reszke (ur. 22.12.1853 Warszawa – zm. 25.05.1917 Borowno, pochowany na cm. w Borownie w grobie rodzinnym swojego szwagra Adama Michalskiego) był światowej sławy basem. Śpiewał w Paryżu, Turynie, Mediolanie, Trieście, Lizbonie i Londynie, czasami z siostrą Józefiną, a często z bratem Janem. W latach 1891–1903 był solistą Metropolitan Opera w Nowym Jorku (dał 679 przedstawień). Zasłynął w partiach wagnerowskich oraz jako *Mefisto* w *Fauście* Gounoda. W 1907 osiadł w Londynie, gdzie założył szkołę śpiewu, którą następnie przeniósł do Warszawy. Żonaty z Heleną Schutz. Ostatnie lata życia spędził w nabytym przez siebie majątku Garnek pod Częstochową ³⁶.

Leopold Jan Kronenberg h. Strugi (ur. 18.02.1891 Warszawa - zm. 13.12.1971 Los Angeles, pochowany na cm. Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie przy ul. Żytniej w kaplicy rodzinnej Kronenbergów)

Ilustr. 36. Leopold Jan Kronenberg na fot. u schyłku życia

Był synem barona Leopolda Juliana Kronenberga i znakomitej artystki Józefiny Reszke oraz wnukiem najwybitniejszego z rodu – Leopolda Kronenberga, bratem Józefiny Róży Kronenberg – ostatnim z rodu w prostej linii. Agronom, ziemianin, kawalerzysta, studiował agronomię w Monachium.

W czasie I wojny światowej jako ochotnik służył w wojsku rosyjskim, w lejbgwardyjskich huzarach grodzieńskich, gdzie dosłużył się stopnia porucznika, został odznaczony za męstwo orderem św. Jerzego. W 1916 roku nawiązał kontakt z Komitetem Polskim w Londynie i Polskim Komitetem Narodowym w Paryżu. Po wojnie, w randze porucznika, wstąpił do korpusu generała Dowbor-Muśnickiego. W grudniu 1918 roku powrócił do Polski, gdzie brał udział w powstaniach wielkopolskich i śląskich. W 1921 roku został zdemobilizowany w stopniu rotmistrza Pułku Ułanów Wielkopolskich a następnie wrócił do swoich dóbr w Wieńcu, otrzymanych od ojca Leopolda w 1919 roku. Tam zajmował się hodowlą koni i prowadzeniem majątku ziemskiego. Poza zwykłymi obowiązkami ziemianina uczestniczył w polowaniach myśliwskich, zawodach hippicznych, także tych, które odbywały się w niedalekim Ciechocinku.

³⁵ Przybliżenie sylwetki Jana Reszke, jego biografii artystycznej i dokonań zawarte jest w Aneksie 1 do niniejszego oprac.;

³⁶ Przybliżenie sylwetki Edwarda Reszke, jego biografii artystycznej i dokonań zawarte jest w Aneksie 1 do niniejszego oprac.;

W roku 1929 w majątku w Wieńcu odbyło się kręcenie niemego filmu patriotycznego Henryka Szaro pt. „Na Sybir” przez wytwórnię filmową Kineton-Sfinks, wyświetlonego w kinach w 1930 r., udźwiękowionego w roku 1937.

Dwukrotnie żonaty, najpierw z włoską z angielskim paszportem Wandą de Montalto Rowton³⁷ (wdową z dwoma synami z pierwszego małżeństwa: Mikołajem i Aleksandrem), z którą miał dwoje dzieci: Wandę i Leopolda Wojciecha, następnie w roku 1948 z Janiną z Byszewskich. Wanda de Montalto Rowton zginęła w 1944 roku podczas Powstania Warszawskiego, po zbombardowaniu kamienicy przy ul. Moniuszki 2. W pierwszych dniach Powstania warszawskiego zginęła także córka Wanda, a kilka miesięcy później w walkach z Niemcami nad Pilicą – syn Wojciech. Druga żona, Janina z d. Byszewska, zmarła w Warszawie, w 1980 roku.

Córka Wanda Kronenberg (ur. 02.05.1922 – zm. 1-3.08.1944), jako córka z ziemiańskiego rodu wychowywała się z końmi i świetnie jeździła konno, uczestniczyła w wyścigach organizowanych na prywatnym torze w dobrach jej ojca. Uczyła się w Anglii, a do Wieńca przyjeżdżała na wakacje. Wszelchstronnie wykształcona, znająca kilka języków obcych (angielski, niemiecki, rosyjski). W 1940 r. we Lwowie wzięła prawd. ślub z dziennikarzem i domniemanym oficerem wywiadu Witoldem Jasińskim ps. „Grot”³⁸, kuzynem Elżbiety Mieroszewskiej, związanej z kawiarnią „Rio Rita” na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Ten w krótkim czasie został osadzony w niemieckim obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

W czasie okupacji niemieckiej brała czynny udział w pracy wywiadowczej, najpierw we Lwowie, potem od 1942 r. w Warszawie, gdzie pracowała w Salonie Sztuki generałowej Leśniewskiej przy ul. Mazowieckiej 7 w Domu Lilpopa, ale także w Gestapo Na Szucha. Była prawd. agentką wywiadu angielskiego *Intelligence Service*, współpracując przy tym ze służbami polskimi, rosyjskimi, jak i niemieckimi. W pracy wywiadowczej używała pseudonimów: *Lida, Wera, Alicja Brzeska-Jasińska, Mueller Edith, Jegorow*.

Jak można wywnioskować z tekstu książki M. Wójcika „*Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg, najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie*” i załączonych do niej dokumentów, sytuacja polityczna końca okresu okupacji niemieckiej w Warszawie wskazywała na realne niebezpieczeństwo przejścia władzy w powojennej Polsce przez komunistów. To z kolei groziło istotnymi zmianami w strukturze stosunków społeczno-gospodarczych, w tym np. konfiskatą majątków. Ten fakt, jaki i pewne wyalienowanie Wandy Kronenberg, spowodowane m.in. jej polsko-brytyjsko-włoskim pochodzeniem i żydowskimi korzeniami Kronenbergów wywarły wpływ na sposób działania młodej kobiety w siatce wywiadowczej. Chaos informacyjny w okupowanej Warszawie, zantagonizowanej politycznie przyczynił się do uznania Wandy Kronenberg za kolaboranta Niemców i przeprowadzenia na nią kilku nieudanych zamachów w l. 1943 i 1944, w tym jednego, po którym przez kilka tygodni leczyła się w szpitalu.

Wanda Kronenberg ostatecznie zabita została w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego, na początku sierpnia 1944 r. Może przypadkowo i raczej niesłusznie, jak można sądzić ze sprzecznych wzajemnie relacji świadków. Niewiele wiadomo na temat jej działalności podczas okupacji. Najprawdopodobniej należała do AK, współpracowała z NKWD, Gestapo i wywiadem angielskim.³⁹ Po wojnie jej ciało zostało ekshumowane z podwórka kamienicy przy ul. Kruczej 11 w Warszawie. Nie wiadomo, czy trafiła do rodzinnego grobowca na Powązkach, czy spoczęła w zbiorowej mogile ofiar Powstania Warszawskiego na warszawskiej Woli. Nie została zrehabilitowana.

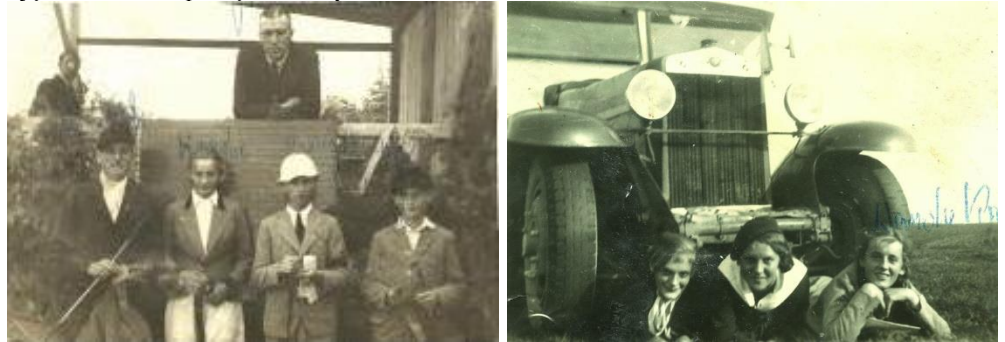
³⁷ M. Wójcik, *Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg, najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie*, wyd. 2018 r., s. 31;

³⁸ *Ibidem*, s.43;

³⁹ Michał Wójcik: *Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg – najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie*.

Ilustr. 37 i 38. Wanda Kronenberg, z lewej – Trzyletnia Wanda na koniu przed pałacem w Wieńcu, ze Stefanem Palińskim mężem niani Wandy, ulubionym masztalerzem Kronenberga; z prawej – Wanda na koniu na dziedzińcu gospodarczym majątku w Wieńcu, początek I. 30-tych XX w.

Ilustr. 39 i 40. Wanda Kronenberg na fot. z lat 30-tych XX w.; po lewej – w pierwszym rzędzie (druga od lewej) z angielskimi przyjaciółmi rodziny na terenie prywatnego toru wyścigowego w Wieńcu, po prawej – Wanda (pierwsza z prawej) z przyjaciółkami Halszką i Renatą pod samochodem ojca. To tym autem Leopold Jan opuścił Wieniec we wrześniu 1939 roku.

Syn Leopold Wojciech Kronenberg (ur. 1925 – zm. 06.11.1944, pochowany na cmentarzu miejskim w Nieklaniu w mogile partyzantów 25. Pułku Piechoty AK, poległych 5 września 1944 roku w potyczce pod Bokowem)

Był uzdolniony muzycznie, grał na gitarze. W okresie II wojny światowej ukończył Wyższą Szkołę Agrarną, tj. prawd. uczestniczył w tajnych kursach, organizowanych przez Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie⁴⁰. Wymusił na ojcu zgodę, że po zdaniu matury będzie mógł wstąpić do Podziemia. Stało się to po Powstaniu Warszawskim. W czasie okupacji niemieckiej żołnierz AK, ps. „Kicki” i „Lotek”, zginął w listopadzie 1944 r. podczas walk z Niemcami nad Pilicą.

Ilustr. 41 i 42. Po lewej – Wanda i Wojciech (drugi z lewej) w towarzystwie opiekunek: angielskiej bony (pierwsza z lewej) i polskiej niani Janiny Balińskiej (pierwsza z prawej). Zdjęcie wbrew temu, co mówi podpis, pochodzi sprzed 1936 roku⁴¹; po prawej - Leopold Wojciech Kronenberg na fot. z 1934 r.

⁴⁰ M. Dubrowska, O znanych i nieznanach Kronenbergach, artykuł w publikacji Muzeum Historycznego m. st. Warszawa – Almanach Muzealny z 1999 r., t. 2, s. 167-200, Aneks 2 s. 199;

⁴¹ Podpis pod fotografią według podpisu pod fotografią, załączoną w Aneksie w książce: M. Wójcik, Baronówna. Na tropie Wandy Kronenberg, najgroźniejszej polskiej agentki. Śledztwo dziennikarskie, wyd. 2018 r.;

Leopold Jan Kronenberg po wybuchu II wojny światowej wyjechał do Warszawy, przyjmując od Prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego stanowisko łącznika wojskowego w Komisariacie Cywilnym Obrony Pragi. Po kapitulacji Warszawy powrócił do Wiednia, skąd w listopadzie tego samego roku został wysiedlony przez Niemców i osadzony w więzieniu we Włocławku a następnie w Zamościu. Jego żona Wanda de Montalto Rowton Kronenberg znalazła gościnę w sąsiednim Brzeziu, w pałacu szwagierki, a następnie przeniosła się do wyremontowanego mieszkania w Warszawie.

Leopold Jan Kronenberg pod koniec 1939 roku uciekł z więzienia i przedostał się do Warszawy, a na początku 1940 roku został ponownie zatrzymany, prawd. ze względu na żydowskie korzenie swojego dziadka. W 1941 roku otrzymał w dzierżawie od Marii Kaczkowskiej ok. 130 ha ziemi w powiecie łowickim (majątek Lubianków), gdzie zamieszkiwał z synem i siostrą Józefiną Różą Kowalewską do lipca 1944 roku. Pracował w konspiracji w Delegaturze Rządu na Kraj, w Państwowym Korpusie Bezpieczeństwa miasta stołecznego Warszawy, Okręg Warszawski Armii Krajowej – Kwatermistrzostwo – Centralny Zapas Koni. Następnie powrócił do stolicy i podczas powstania warszawskiego brał w nim udział jako pracownik PCK.

W marcu 1945 roku powrócił do majątku Wieniec i Brzezie na Kujawach. Na miejscu zastał go proces parcelacji jego dóbr pomiędzy miejscowych chłopów. Pisemną odezwą wezwał miejscową ludność do oddania jego pamiątek rodzinnych. Tydzień później, 24 marca 1945 został aresztowany przez agentów UB i osadzony w więzieniu we Włocławku, z którego zwolniony został po niemal 3 miesiącach 16 czerwca 1945 roku.

Po zwolnieniu z więzienia zajmował się m.in. tłumaczeniami technicznymi z języka angielskiego. Na przełomie 1946 i 1947 roku wyemigrował do Wielkiej Brytanii, do Londynu, gdzie w 1948 roku ożenił się z Janiną z Byszewskich. Przez pewien okres przebywał w Maroku, by około 1955 roku osiąść w Stanach Zjednoczonych, w Los Angeles.

V. ANALIZA HISTORYCZNEJ KOMPOZYCJI PRZESTRZENNEJ

1. Okres przed II Wojną Światową

Początki kształtowania się osadnictwa w tym rejonie sięgają kilka wieków wstecz.

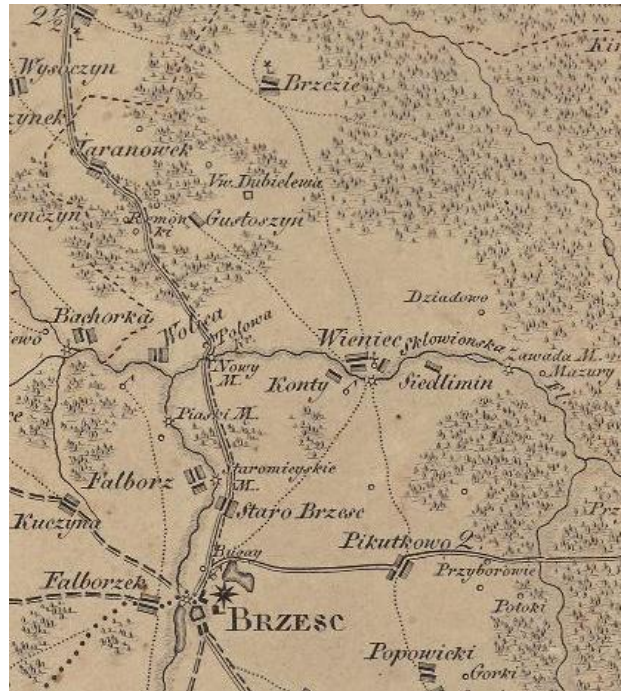
Pierwsze wzmianki na temat folwarku wienieckiego i jego zabudowań pochodzą z: *Opisu dóbr Wieniec należących do biskupstwa kujawskiego w kluczu włocławskim z 1604 r.*⁴². Z zapisów wynika, że „w tym folwarku budowanie bardzo złe, domek tylko jeden i izba jedna czeladna, stara i spróchniała. Obory poprawiono. Stodoły dwie, jedna nowa”.

Dokumenty, lustracje dóbr z 1822 roku i 1868 roku oraz materiały kartograficzne, w tym mapy topograficzne i plany, pochodzące z lat: 1802-1803 r., z okresu międzywojennego i z 1941 i 1944 oraz z 1949 roku, zamieszczone poniżej odzwierciedlają fazy rozwoju miejscowości i majątku ziemskiego w Wiedniu.

Na mapie z l. 1802-1803, ze względu na jej skalę 1:50000 zaznaczone są takie elementy, jak: lasy i zadrzewienia, grunty niezadrzewione, cieki wodne, drogi główne i pomniejsze trakty komunikacyjne, wsie i folwarki, z zaznaczonymi ważniejszymi obiektami, typu kościół, jak np. w Wiedniu. Z mapy tej wynika, że zarówno Wieniec, jak i Brzezie były wówczas wsiami, połączonymi traktem komunikacyjnym.

Początki kształtowania się obecnego zespołu pałacowo-parkowego w Wiedniu sięgają czasów, gdy wiążą się z jego przejściem przez rodzinę Miączyńskich. Skala mapy nie pozwala na określenie układu przestrzennego założenia.

⁴² Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Kujawy wschodnie, T. I, cz. 2, pod red. Stanisława Kunikowskiego, Włocławek 2001 r.; tutaj: rozdz. pt. „Wieniec – zespół pałacowy”, autorstwa E. Celińskiej i M. Gruszczyńskiej, s. 264-266;

Mapy. 1. Fragm. historycznej mapy *Włocławek Miasto i okolice*, w oryginale w skali 1:50000, z lat 1802-1803

Kolejne informacje o zabudowaniach majątku w Wieńcu zawarte są w dokumencie: *Opis dóbr ziemskich Wieniec, Siedlimin, Kąty, Gustorzyn, Zawady z przyległościami, sporządzony 22.VIII.1822 r. przez komornika sądowego Trybunału Cywilnego Pierwszej Instancji Województwa Mazowieckiego*⁴³. Z zapisów wynika, że w tym czasie folwark w Wieńcu był już okazały. Pośród zabudowań dworskich wymienia się obiekty, zlokalizowane prawdopodobnie w granicach obecnego parku pałacowego, a które opisano wówczas w następujący sposób:

- *dwór, budynek stary w pruski mur i więzarek budowany, przyciesie i słupy poodgniwane, w koło glina i wapnem obsabrowany, dach słomiany, komin massiv murowany, okien wokoło 8 i drzwi wchodnich 2; stojący na prawą rękę stoi:*
- *kuchnia z izba czeladnią w pruski mur budowana, pod dachem słomianym, z jednym kominem murowanym nad dach wyprowadzonym, przy którym budynku jest w szczycie lamus z drzewa świeżo przebudowany, poza dworskim i tymże budynkiem jest:*
- *piwnica massiv murowana, sklepiona z dachem słomianym dla wpędzania drobiażgów dogodnym, co do drzewa, dachu reparaacyi wymagająca, przechodząc na lewą stronę dworu, w kącie ogrodu fruktowego poza dworem leżącego, do 30 sztuk drzewa rodzajnego i dzikiego obejmującego, płotem żerdzianym wkoło ogrodzonego,*
- *dwór nowy w pruski mur na wapno w cegłę murowany w koło wapnem wytrynkowany, 12 okien w koło z okiennicami 2 w szczytach dachu mający, siedem pokoiów w parterze, w dachu dwa obejmujący, dach drewniany z dwoma dymnikami od frontu i dwoma kominami massiv murowanymi nad dach wyniesionymi, co do wewnętrznej ozdoby, jeszcze nie ze wszystkim ukończony, ze wszystkim w dobrym”.*

Oba ww. budynki, określone mianem dworu starego i nowego należały zapewne do związanych z majątkiem oficjalistów. Nowy dwór był bardziej okazałym budynkiem i jak się przypuszcza zbudowany został ok. 1820 r. przez ówczesnego dzierżawcę majątku Ignacego Kremlitza.

⁴³ Ibidem, s. 267-269;

Wobec braku planu do *Opis dóbr ziemskich Wieniec (...)* nie ustalono jednak ich domniemanej lokalizacji, ale niewykluczone, że nowy dwór mógł dać podwaliny pod budowę późniejszego domu, zwanego pałacem i zachowanego do dziś pałacu.

Materiałem, dostarczającym więcej informacji o zabudowaniach majątku w Wiencu jest następny dokument: *Opis dóbr ziemskich Wieniec, Siedlimin i Kąty sporządzony w dniach 28-30.XI.1868 r. przez komornika Trybunału Cywilnego w Warszawie*⁴⁴. Z zapisów wynika, że folwark w Wiencu był wówczas okazałą posiadłością, z ukształtowaną częścią mieszkalno-reprezentacyjną z ogrodem ozdobnym jego właścicieli i z licznymi zabudowaniami folwarcznymi - gospodarczymi i mieszkalnymi robotników folwarcznych. Rozwój ten nastąpił w czasie, gdy majątek w Wiencu pozostawał przez ponad 40 lat w rękach rodziny Miączyńskich. Budynki części mieszkalno-reprezentacyjnej opisano tutaj w następujący sposób:

- *dom (zwany pałac) z drzewa na podmurowaniu z kamieni polnych łupanych budowany, w stylu szwajcarskim o parterze, z mieszkaniami poddasznymi, z dwoma nadbudowaniami od frontu i od tyłu, o parterach i pierwszych piętrach z piwnicami będącymi – nad którego dach gontami kryty, a mianowicie nad części piętrowe są wyprowadzone dwa kominy z cegły palonej, murowane,*
- *zabudowania mieszczące w sobie oranżerię i pomieszczenie z cegły palonej na podmurowaniu z kamieni polnych łupanych wymurowane, parterowe o piwnicach, nad którego dach, dachówka karpiówką kryty, a okapy od tyłu blachą żelazną obite mający, jest wyprowadzone 6 kominów z cegły palonej okrągło murowanych i 3 filarki blacha białą obite,*
- *do prawego boku powyższego zabudowania wmurowana jest wieża z cegły palonej murowana o parterze i dwóch piętrach z dachem chińskim z blachy białej zrobionym, na której jest umieszczony zegar wieżowy bijący godziny – na dachu filar blachą białą obity kulą złożoną opatrzoney.*

Na froncie opisanej oranżerii znajduje się:

- Trepbauz z drzewa całkiem oszklony, cegłą paloną podmurowany, ozdobiony na dachu filarkiem z blachy białej i kulą złożoną ze sztyftem – w środku tegoż jest umieszczony kanał w około z cegły palonej murowany.

Przy okazji opisu ogrodu angielskiego, jaki rozpościerał się w otoczeniu ww. domu zwanego pałacem odnotowano, że w ogrodzie tym znajduje się:

- *gołębnik z drzewa na słupie drewnianym, pasem blaszanym obitym wsparty, gołębiami obsadzony,*
- *piwnica oddzielna z cegły palonej murowana. W tyle tej piwnicy jest mała piwniczka z cegły palonej murowana ziemia nakryta,*
- *kloaka z drzewa, deskami kryta,*
- *dom (kuchnia) z cegły palonej murowany, nad którego komin z cegły palonej murowany. Dom ten parterowy.*

Pośród rozlicznych innych zabudowań majątku w Wiencu wymieniony jest także „*dom (stary dwór) nr 24 oznaczony, na podmurowaniu z kamieni polnych, w części z cegły palonej murowany, a w części z drzewa budowany, szabrowany, parterowy, z mieszkaniami w poddaszu, nad którego dach dranicami kryty, wyprowadzone dwa kominy z cegły palonej murowane*”. Być może jest to ten sam budynek, który w *Opisie dóbr ziemskich Wieniec (...)* z 1822 r. określony został jako: „*dwór, budynek stary w pruski mur i więzarek budowany*”.

Do opisu majątku w Wiencu z roku 1868 również brakuje planu, dlatego w związku z przemianami, jakie nastąpiły w późniejszym czasie do czasów współczesnych nie ustalono ponad wszelką wątpliwość lokalizacji poszczególnych ww. budynków i obiektów, może za wyjątkiem zachowanych do dziś: pałacu i dawnej oranżerii. Dwór zwany pałacem, wzniesiony przez S.

⁴⁴ Ibidem, s. 274-278;

Miączyńskiego istniał zapewne nie dłużej, jak do końca lat 60-tych XIX w. Być może jego konstrukcja od początku nie była stabilna, gdyż już w pamiętnikach jednej z rodzin ziemiańskich, bywającej w dworze w Wieniecu z roku 1850⁴⁵ pojawia się wzmianka o złym stanie jednej ze ścian dworu, grożącej nawet zawaleniem.

Po przejściu majątku w Wieniecu przez Leopolda Kronenberga, co nastąpiło w 1869 r. nowy właściciel, mieszkający praktycznie w Warszawie przystąpił do budowy nowego pałacu, zapewne w miejscu dotychczasowego dworu rodziny Miączyńskich, z przeznaczeniem dla najstarszego syna Stanisława. Nowy istniejący do dziś pałac wzniesiony został prawdopodobnie około 1875 r., według projektu architekta Artura Goebel, który wcześniej realizował budowę pałacu w pobliskim Brzeziu, również dla Leopolda Kronenberga, z przeznaczeniem dla jego młodszego syna Leopolda Juliana Kronenberga.

W roku 1875 przebudowano także dawną oranżerię na potrzeby mieszkalne (oficyna zwana dziś Starym Pałacem).

Powstał budynek w stylu neogotyku angielskiego, parterowy wzniesiony na rzucie prostokąta, z częściowo wbudowaną w korpus ośmioboczną wieżą. Wieża trójkondygnacyjna z balkonem o żeliwnej, ozdobnej balustradzie na wysokości piętra. Najwyższa kondygnacja obwiedziona balkonem z żeliwną balustradą o motywach rozet z czteroliściami. Nad nim wmurowana w ścianę neogotycka płyta żeliwna z medalionem Władysława Łokietka, urodzonego w Brześciu (stolicy księstwa brzesko-kujawskiego) księcia brzeskiego i późniejszego Króla Polski.

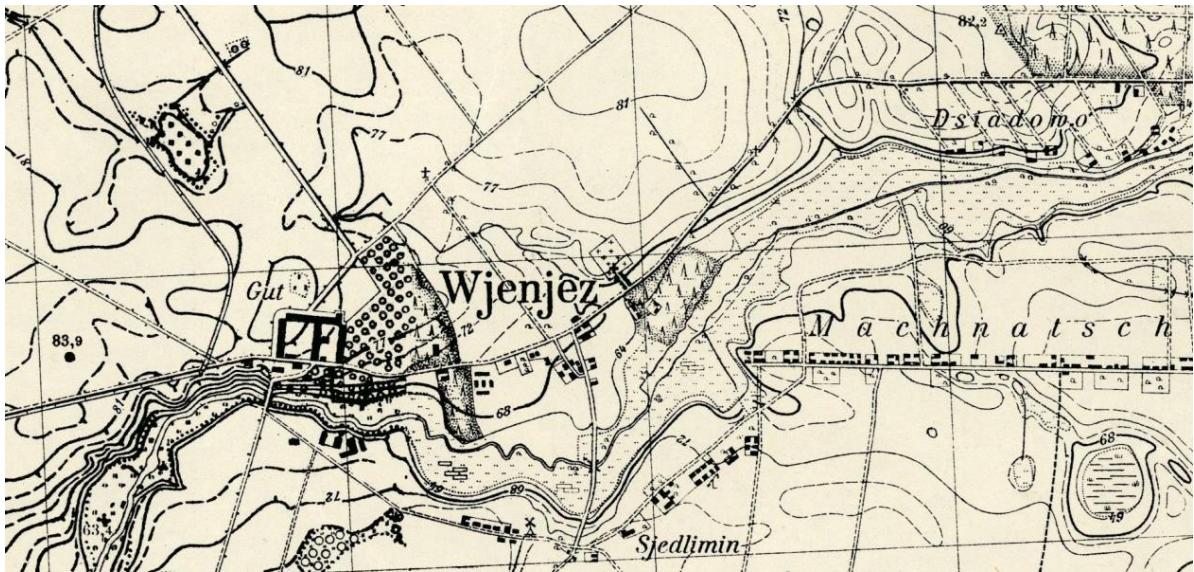

Ilustr. 43. Wieniec. Widok na południową elewację starego pałacu. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Na zlecenie Leopolda Juliana Kronenberga zrealizowano w roku 1904 projekt parku w Wieniecu. Autorstwo projektu przypisuje się Walerianowi Kronenberg jednemu z najbardziej utalentowanych polskich projektantów i budowniczych parków i ogrodów końca XIX i początku XX wieku. Niestety nie zachowały się żadne dokumenty potwierdzające ten fakt. Nie odnaleziono także projektu parku. Co ciekawe nawet na mapach Wojskowego Instytutu

⁴⁵ Ibidem, s. 252;

Geograficzny teren założenia zaznaczony jest, jako teren zadrzewiony bez inwentaryzacji układu drogowego i naniesienia wszystkich budynków.

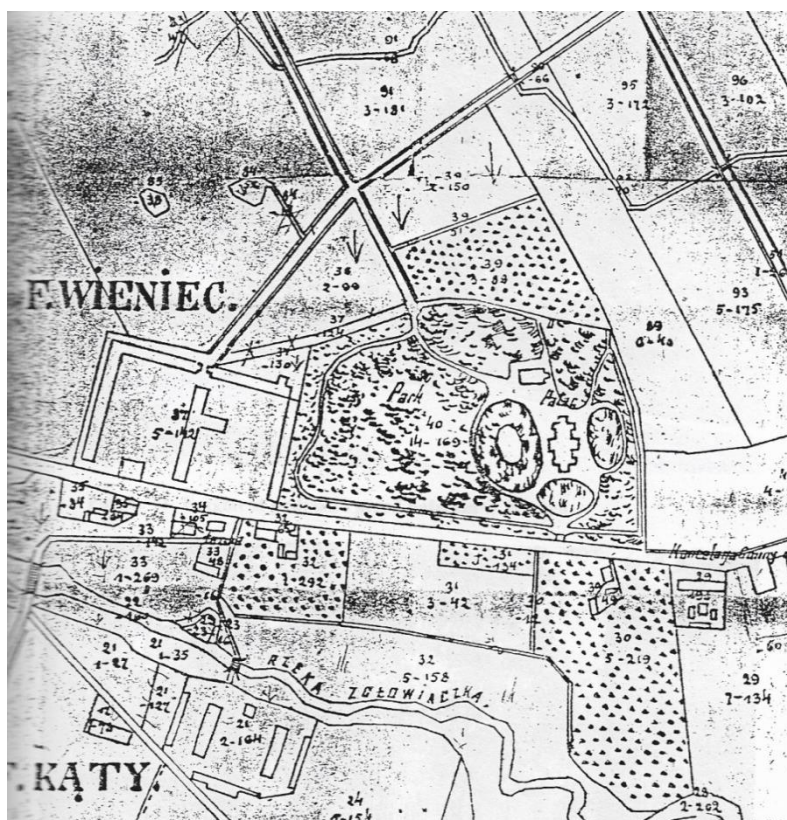
Mapa.2. Fragm. historycznej mapy topograficznej, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3828 Kujawisch-Brest, wyd. 1941 r. Źródło: Zbiory kartograficzne Uniwersytetu A.Mickiewicza w Poznaniu

Mapa.3. Fragm. historycznej mapy topograficznej, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3379 Brest, wyd. 1944 r., Źródło: Zbiory portalu Archiwalne Mapy Pomorza Gdańskiego

Mapa 4. Fragm. historycznej mapy topograficznej, w oryginale w skali 1:25000, Ark. 3379 Brest, wyd. 1941 r.,
Źródło: Zbiory portalu Archiwalne Mapy Pomorza Gdańskiego

Mapa.5. Fragment planu majątku w Więńcu k/Włocławka z okresu międzywojennego. *Źródło: "Zbiory Archiwalne Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Oddział - Rejon Włocławek, dokumenty z lat 1925-26".*

Trudno obecnie opisać wygląd założenia parkowego. Materiałami mogą być jedynie skąpe fotografie, film i zdjęcie lotnicze z 1941 roku. Powojenne plany są tak niedokładne, że mogą

jedynie służyć, jako materiał pomocniczy. Niewiele informacji dają także badania terenowe. Na przełomie lat 80 i 90 XIX wieku wykonano, bowiem bardzo głębokie korytowanie pod planowane ówczesnie drogi, których przebieg nie był zgodny z historycznymi. W ten sposób w wielu miejscach zniszczono także ślady oryginalnych ścieżek. Zachował się natomiast trzon starodrzewu parkowego, który pozwala na odczytanie układu kompozycyjnego parku (*Rys. nr 2*).

2. Analiza wiekowa drzewostanu

Po analizie wykazu kolejnych właścicieli majątku, oraz w oparciu o wiek drzewostanu określony na podstawie opracowania Cezarego Pacyniaka „Najstarsze drzewa w Polsce Przewodnik”⁴⁶ wyznaczono pięć przedziałów wiekowych. Ze względu na częste zmiany własności zdecydowano, że datą graniczną każdego okresu będzie data sprzedaży obiektu przez właściciela w rękach, którego majątek był najdłużej.

- I. I klasa wiekowa – drzewa pochodzące z okresu po 1939 roku (Szpital Gruźliczy)
- II. II klasa wiekowa – lata 1919-1940 (Leopold Jan Kronenberg-syn)
- III. III klasa wiekowa – lata 1900-1920 (Leopold Jan Kronenberg, rekompozycja parku wykonana przez Waleriana Kronenberga)
- IV. IV klasa wiekowa – lata 1899-1880 (Stanisław Leopold Kronenberg)
- V. V klasa wiekowa – (Leopold Kronenberg-nestor rodu)
- VI. VI klasa wiekowa - lata 1859-1820 (hr. Stanisław Miączyński)
- VII. VII klasa wiekowa – drzewa sprzed 1819 roku (początki historii dóbr od 1796 roku)

Szczegółowy wykaz wieku poszczególnych drzew zamieszczono w części niniejszego opracowania pt. OGÓLNA INWENTARYZACJA ZIELENI WRAZ Z GOSPODARKĄ DRZEWOSTANEM.

Założenie zajmowało powierzchnię ok. 8 ha. Od zachodu graniczyło z folwarkiem, a od wschodu i północnego-wschodu z ogrodem warzywnym i owocowym. Od północy otaczały go pola, a od południa granicą była droga łącząca Włocławek z Osiecinami, przy której zlokalizowany był główny wjazd na teren. Granice parku wyznaczały ogrodzenia, od strony południowej – ceglane z bramą zlokalizowaną w półkolistym zagłębieniu ozdobionym dwoma lipami. Pozostałe granice parku, od strony wschodniej, północnej – w części na styku z ogrodami użytkowymi oraz od strony zachodniej – na styku z dziedzińcem gospodarczym wytyczało prawdopodobnie ogrodzenie z drewnianych żerdzi, stosowane w wielu miejscach w obrębie dóbr wienieckich, o czym świadczą opisy ww. dóbr z 1822 r. i z lat 1855-1869. Główne wejście na teren prowadziło przez ażurową kutą bramę, z nielicznymi zdobieniami, malowaną na zielono. Brama zamontowana była na murowanych słupach z czerwonej cegły. Obok, od strony budynku bramnego była metalowa furtka. Przy bramie znajdował się budynek bramny, wkomponowany w murowane, półkoliste zagłębienie ogrodzenia. Budynek bramny to budowla z cegły palonej z wysokim dachem krytym dachówką. Pałac zlokalizowany był na osi wschód-zachód, szczytem do wjazdu. Główne wejście znajdowało się na osi elewacji wschodniej. Elewacja zachodnia, ogrodowa była ozdobiona licznymi tarasami i balkonami.

Pałac w Wieńcu stylem wystroju nawiązuje do renesansu włoskiego, jednak rozbudowana bryła wypłynęła z nurtu romantycznej architektury II poł. XIX wieku. Był to piętrowy budynek murowany z cegły, otynkowany, założony na rzucie wydłużonego prostokąta. Od północy i południa ozdabiały go czterokondygnacyjne wieże zakończone wysokimi, spiczastymi dachami.

⁴⁶ Cezary Pacyniak „Najstarsze drzewa w Polsce Przewodnik PTTK „Kraj” Warszawa 1992 rok.

Wejście główne znajdowało się w pseudoryzalicie umiejscowionym w osi elewacji wschodniej. Poprzedzone było jednobiegowymi schodami i honorowym dziedzińcem. Po obydwu stronach schodów postawiono ozdobne żeliwne latarnie zwieńczone trzema latarniami każda. Nad wejściem znajdował się żeliwny balkon i półkoliście zamknięta porte-fenetre. W zwieńczeniu części środkowej odcinek attyki z rzeźbami dwojga puttów podtrzymujących kartusz herbowy i wielki wieniec kwiatowy, będący zapewne aluzją do nazwy miejscowości.

Po obu stronach korpusu głównego, nakrytego dwuspadowym dachem wznosiły się dwa trzykondygnacyjne, alkierzowe skrzydła, nakryte dachami namiotowymi.

Ryzalit środkowy elewacji ogrodowej (zachodniej) zakończono otwartym półkolistym tarasem, na który prowadziły dwa biegi schodów. Nad nim znajdował się prostokątny taras wsparty na czterech prostokątnych słupach. Obydwa zdobiły wazy z kwiatami. Oś środkową powyżej ujęto boniowanymi pilastrami i zwieńczono odcinkiem attyki z metalową rzeźbą orła.

Dwa skrajne skrzydła północne i południowe od strony ogrodowej ozdabiała prostokątne tarasy z balkonami podpartymi prostokątnymi słupami. Balkony zdobiły wazy z kwiatami.

Parter rezydencji był boniowany, a elewacje posiadały bogate dekoracje rzeźbiarskie. Powierzchnia zabudowy – 858,2 m², powierzchnia użytkowa – 1785 m² i kubatura 11240 m³.

Pałac posadowiony był na wyniesieniu. Od wschodu, przed pałacem teren lekko opadał w kierunku ogrodzenia. Natomiast od strony bramy wjazdowej był owalny podjazd z wgłębniakiem zamkniętym od strony pałacu półkolistą skarpą obsadzoną krzewami, być może róż. Na osi pałacu zlokalizowano schody. Na osi wgłębniaka nie było ścieżki w kierunku bramy wjazdowej. Być może była jedynie wąska ścieżka u podstawy skarpy. Od północy i zachodu pałac był na poziomie terenu.

Od strony pałacu podjazd ozdabiał rząd kulistych głógów i dwa formowane w stożek cisy. Wokół pałacu była droga o nawierzchni żwirowej skąd odchodziły wszystkie drogi i ścieżki tj:

- droga do majątku w Brzeziu-obsadzona klonami w formie kulistej;
- przed wschodnią elewacją owalny podjazd stanowiący jednocześnie część głównej obwodnicy parkowej, przed zachodnią elewacją mniejsza obwodnica parkowa łącząca się w dalszym przebiegu z główną obwodnicą,
- od strony południowej wzmiankowany wcześniej owalny podjazd,
- od strony północnej ścieżka do oficyny (dzisiejszy stary pałac).

Bezpośrednio wokół pałacu był gładki trawnik zamknięty niskim żywopłotem-prawdopodobnie z bukszpanu. Na narożnikach były nasadzenia żywotników po dwa na każdym rogu. Dodatkowo na elewacji ogrodowej po obydwu stronach głównego tarasu rosły dwa wysokie iglaki, a u podstawy tarasu na rabacie zamkniętej żywopłotem sadzono róże.

Ilustr. 44. Pałac w Wieńcu, widok na elewację frontową, od strony podjazdu. Fot. nn, l. 30 (?). XX w. Źródło: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19706

Ilustr. 45. Pałac w Wieńcu, widok na elewację frontową od strony podjazdu. Fot. nn, l. 30. XX w. Źródło: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19686

Ilustr. 46. Pałac w Więńcu, widok na elewację ogrodową. Fot. nn, l. 30. XX w. 10 x 12,6.
Źródło: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19707

Ilustr. 47. Pałac w Więńcu, widok na elewację ogrodową. Fot. nn, l. 30. XX w. 10 x 12,7. Źródło: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19688 + dublet

Ilustr.48 i 49. Widok na taras (obecnie zabudowany) na osi ogrodowej elewacji pałac. Wazy zwieńczające słupki wszystkich pałacowych tarasów. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Z tarasu na elewacji ogrodowej rozciągał się wspaniały widok na główne wnętrze parkowe z fontanną na osi. Fontanna była duża o średnicy ok. 9 m. z gładką bortnicą i prostym, wysokim pióropuszem wody na środku. Ozdabiał ją fantazyjny wzór z bukszpanu z wypełnieniem kwiatowym. Rozchodził się na polanę głównego wnętrza w formie rozproszonych kół z bukszpanu i róż sztamowych. W późniejszym okresie zastąpiono je stożkowymi nasadzeniami cisów. Na zdjęciach wyraźnie widać, że w obrębie głównego wnętrza parkowego nie było ścieżek o regularnym układzie. Główny widok z pałacu ramowały rzędowe nasadzenia lip strzyżonych w stożki. Widoki miały zmienną długość. Od południowej strony polanę zamykał masyw drzew liściastych i iglastych. Bezpośrednio przy pałacu po obydwu stronach były nasadzenia ozdobnych drzew iglastych i jałowców płozących. Następnie poczawszy od strony południowej był długi widok, prawie przez cały park zamknięty soliterowym starym jesionem. W centralnej części wnętrza dominantą był okazały buk o czerwonych liściach na tle zielonych drzew, a za nim znów otwierał się długi wgląd „w park”. Od północy całość zamykały nasadzenia drzew i krzewów w tym także i iglastych. Charakterystyczne było ukształtowanie terenu głównego wnętrza. Fontanna posadowiona była na tym samym poziomie, co pałac. Natomiast w po obydwu jej stronach teren nieznacznie się wznosił. Od strony północnej wyniesienie poprowadzone było wzdłuż całego wnętrza. Na jego koronie zlokalizowano ścieżkę widokową, a południowy stok obsadzono krzewami i drzewami. Południowy i południowo-zachodni kraniec wnętrza był płaski.

Ilustr. 50. Wieniec. Wanda Kronenberg przed ogrodową elewacją pałacu.
Fot. z 1936 r. Źródło: www.wysokieobcasy.pl

Całość spajały dwie przenikające się obwodnice parkowe. Główna w otaczająca cały park o szerokości ok. 3 m. i nawierzchni żwirowej i mała o szerokości ok. 2,30 m. i nawierzchni żwirowej poprowadzona na wyniesieniu i zawinięta w południowo-zachodnim narożniku skąd był widok na budynek gospodarczy o ozdobnej elewacji. Na terenie założenia, w miejscach przewidywanych przebiegów ścieżek wykonano przekopy terenowe potwierdzające ich istnienie (*Rys. nr 2*). Analiza wiekowa drzewostanu wykazała, że starodrzew parkowy zlokalizowany był na skrzyżowaniach głównych ciągów pieszych oraz gęsto na obrzeżu parku. Najstarsze i największe drzewa oraz grupowe nasadzenia drzew iglastych – modrzewia i chojny kanadyjskiej stanowiły punkty węzłowe całej kompozycji. Zapewne na początku XX wieku było ich znacznie więcej niż obecnie. Jako kurtyny przestrzenne stosowano liniowe nasadzenia lip (po zachodniej stronie pałacu) i platanów (po południowej stronie pałacu). Wprowadzano także liniowe nasadzenia małych drzew o formowanych kuliście koronach-przed frontową elewacją pałacu i przy drodze do majątku w Brzeziu. Ich zadaniem było podkreślenie przebiegu ważnych dróg czy elementów, ale bez zasłaniania widoków. Cechą charakterystyczną było także operowanie dużymi przestrzeniami trawników i kontrastujących z nimi zwartych masywów drzew oraz jakby rozrzuconych w przestrzeni pojedynczych egzemplarzy drzew. Ta cecha była także

charakterystyczna dla Franciszka Sznióra często współpracującego z Kronenbergiem. Ślady takich nasadzeń zachowały się w Parku Skaryszewskim w Warszawie.

Ozdobą parku niewątpliwie były rzeźby, poidelka, a przy ścieżkach stały ławeczki. Bardzo możliwe, że w parku była altana, czy ozdobna pergola z pnączami. Niestety nie zachowały się na ten temat żadne przekazy.

Ilustr. 51. Wieniec. Widok z tarasu w elewacji ogrodowej pałacu na fontannę. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r., Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Ilustr. 52. Wieniec. Widok z tarasu w elewacji ogrodowej pałacu na fontannę. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r., Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Ilustr. 53. Wieniec. Widok z tarasu w elewacji ogrodowej pałacu na fontannę. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r., Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Ilustr. 54. Wieniec. Widok w kierunku północnego skraju głównego wnętrza parkowego przed pałacem. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

W roku 1875 przebudowano także dawną oranżerię na potrzeby mieszkalne (oficina zwana dziś Starym Pałacem).

Pomiędzy pałacem, a oficyną rósł okazały platan, który był jednocześnie zamknięciem widokowym mniejszej obwodnicy parkowej. Bezpośrednio przy elewacji oficyny nasadzenia krzewów, a od strony pałacu były kurtynowe nasadzenia niskich drzew iglastych i krzewów.

ramat historyczny z 1930 roku

Ilustr. 55. Wieniec. Widok na południową elewację starego pałacu i nasadzenia przed południową elewacją. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

ramat historyczny z 1930 roku

Ilustr. 56. Wieniec. Widok od strony północnej, spod starego pałacu w kierunku pałacu. Po prawej stronie strzyżone lipy. Kadr z filmu „Na Sybir” z 1930 r. Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=vGn4llwePqs>

Ilustr. 57. Pałac w Wiencu, widok sprzed elewacji ogrodowej w kierunku głównej bramy wjazdowej. Fot. nn, l. 30.(?) XX w. Źródło: *Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19636*

Ilustr. 58. Pałac w Wiencu, widok sprzed elewacji frontowej w kierunku podjazdu lub co jest bardziej prawdopodobne sprzed elewacji frontowej w kierunku północnym Fot. nn, l. 30 (?). XX w. Źródło: *Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19695*

Ilustr. 59. Pałac w Wieńcu, prawdopodobnie widok sprzed elewacji ogrodowej w kierunku północnym. Fot. nn, l. 30 (?). XX w. Źródło: Muzeum Historyczne m.st. Warszawy Nr inw. MHW Arch.fot. 19690

3. Wnioski z analizy kompozycji założenia

Rozwiązania przestrzenne i projektowe tj. projektowane ukształtowanie terenu, charakterystyczny, skomplikowany układ drogowy, układ zieleni oraz dobór gatunkowy zastosowane na terenie parku w Wieńcu jednoznacznie wskazują, że autorem projektu był Walerian Kronenberg najwybitniejszy projektant planista z przełomu XIX i XX wieku. Wszystkie elementy charakterystyczne dla jego rozwiązań występują w parku w Wieńcu. Zmienne, projektowane ukształtowanie terenu, układ drogowy w formie przenikających się obwodnic, rozwidlenia dróg w kształcie litery V, charakterystyczne ukształtowanie dróg wokół głównego budynku, kształtowanie osi widokowych głównego wnętrza na zasadzie widoków o różnych długościach, zastosowanie egzemplarzy drzew o kolorowych liściach – buków i klonów odm. Leopoldii i Schwedleri oraz nasadzenia drzew form kulistych przy budynkach i drogach. Poniżej ogólne zestawienie cech charakterystycznych dla projektów Waleriana Kronenberga.

Elementy charakterystyczne dla rozwiązań Kronenberga występujące w parku w Wieńcu.

- wnętrza parkowe, punkty widokowe i powiązania widokowe komponowane na schemacie prostych figur geometrycznych, takich jak: czworoboki i inne wielokąty, usytuowane w układzie osiowym względem pałacu czy dworu;
- drogi parkowe wyznaczone na krzywicy kołowych o dużych promieniach łuków;
- bogate, często formowane ukształtowanie terenu w obrębie głównych wnętrz parkowych;
- wykorzystywanie nierówności terenowych do lokalizowania punktów widokowych akcentowanych placykiem lub altaną;

- struktury roślinne kształtowane według zasady stopniowego przechodzenia od zwartych masywów drzew na obrzeżach parku do pojedynczych rozproszonych zadrzewień w jego części centralnej, związanej z pałacem czy dworem, stanowiącym dominantę założenia, przy jednoczesnym zachowaniu zewnętrznych powiązań widokowych, np. z folwarkiem, czy kościołem, lub innymi charakterystycznymi w danej miejscowości obiektami;
- grupy drzew skupione przy charakterystycznych odcinkach dróg, tj. przy skrzyżowaniach i rozwidleniach, wjazdach na teren parku, oraz w miejscach dla podkreślenia układu wnętrza i duktów widokowych stosowano przede wszystkim takie gatunki drzew, jak: lipa drobnolistna i kasztanowiec biały. Grupom kulisującym widoki nadawano kształt wydłużony, równoległy do przebiegu duktów widokowych, natomiast grupy zamykające widoki sytuowano prostopadle do osi perspektywy. Budowano je z 2 lub 3 gatunków, skontrastowanych kolorystycznie i pokrojowo, w takich zestawieniach jak:
 - *Acer platanoides* „Schwedleri” + *Aesculus hippocastanum*,
 - *Acer platanoides* „Schwedleri” + *Tilia cordata*; *Picea abies* “Pendula” + *Larix decidua*,
 - *Pinus nigra* + *Betula pendula*;
 - *Acer pseudoplatanus* “Purpureum” + *Fraxinus excelsior*;
 - *Fagus sylvatica* “Pendula” + *Larix decidua* + *Tilia cordata*;
 - *Fagus sylvatica* “Atropunicea” + *Abies concolor* + *Acer negundo*;
 - *Acer pseudoplatanus* “Purpureum” + *Sophora japonica*;
 - *Acer pseudoplatanus* “Purpureum” + *Picea pungens*;
- wyniesienia terenowe akcentowano za pomocą pierścieni drzew, złożonych najczęściej z 5 do 7 egzemplarzy tego samego gatunku;
- drzewa pojedyncze sytuowano wokół grup i na tle masywów drzewostanów, z murawą pod okapem koron. Egzemplarze soliterowe dobierano spośród gatunków obcych oraz odmian barwnolistnych i pokrojowych;
- rzędowe nasadzenia drzew zestawiano najczęściej w układach alejowych, towarzyszących głównym drogom dojazdowym oraz jako ramy przestrzenne otwartych płaszczyzn, np. geometrycznych parterów kwiatowych, placów sportowych czy podjazdów;
- składy gatunkowe roślin w pełni odpowiadały warunkom siedliskowym, przy czym gatunki typowe miały największy udział w tworzeniu masywów i grup, a ww. gatunki obce, barwnolistne i pokrojowe występowały, jako egzemplarze soliterowe i komponenty zestawień grupowych;
- w najbliższym otoczeniu budynku mieszkalnego, pałacu, czy dworu preferowano największą różnorodność gatunkową roślin;
- krzewy projektowano, jako układy wielogatunkowe, swobodne, w taki sposób przede wszystkim w otoczeniu pałacu czy dworu oraz na obrzeżach grup i masywów drzew albo jako układy jednogatunkowe (róże) lub strzyżone formy pokrojowe w obrębie parterów kwiatowych;
- kwietniki – zakładano w otoczeniu najważniejszych budowli architektonicznych, w postaci klombów kwiatowych i kwietników dywanowych, tych ostatnich akcentujących osie budowli. Na zakładanych kwietnikach sadzono rośliny zielne ozdobne z liści, bądź kwiatów. W środku kobierców kwiatowych ustawiano niejednokrotnie rośliny ozdobne, przeważnie, jako kubłowe, typu agawa amerykańska, dracena itp.;

- procentowy udział zadrzewień i powierzchni trawiastych (łącznie z parterami kwiatowymi) kształtowano według zasady: zadrzewienia w ilości 15-25 % ogólnej powierzchni parku, powierzchnie trawiaste w ilości 45-69 % ogólnej powierzchni parku, przy czym trawniki zajmowały 1,5 do 2,5 – krotnie większą powierzchnię od terenów zagospodarowanych, jako masywy i grupy drzew.
- wkomponowanie budynku bramnego o rozrzeźbionej formie w murowane, półkoliste zagłębienie ogrodzenia.

Elementy charakterystyczne dla rozwiązań Kronenberga w innych obiektach i występujące w parku w Wieńcu

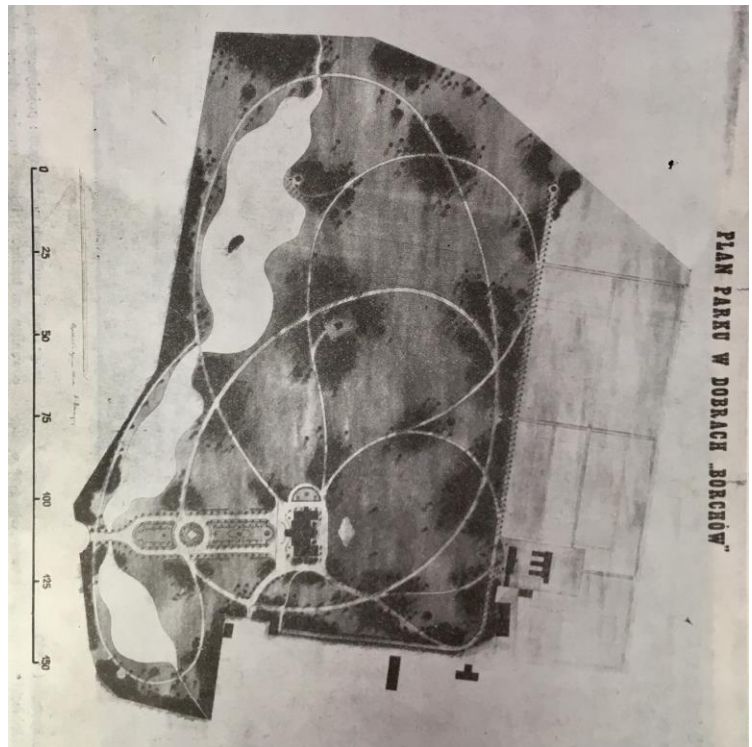
- * Owalny podjazd stanowiący jednocześnie część głównej obwodnicy parkowej

*

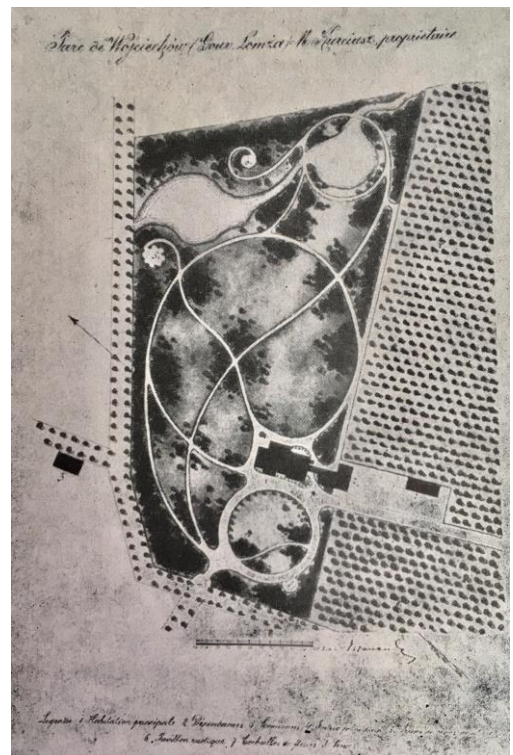
Ilustr. 60. Park w „Psarach” wykonany przez Waleriana Kronenberga dla hr. Łubieńskiego. Źródło: *Rejestr ogrodów polskich*

- * układ drogowy w formie przenikających się obwodnic

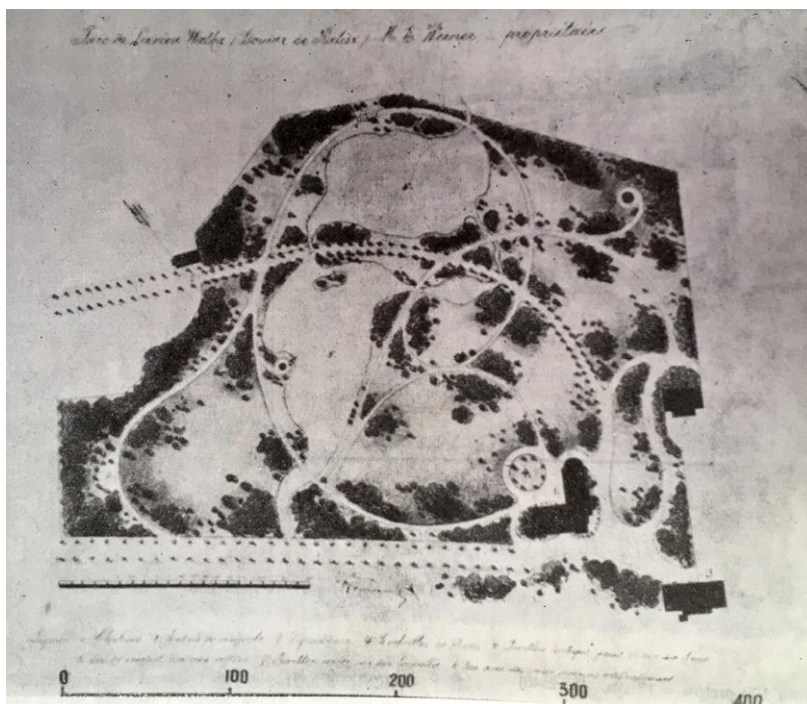
Ilustr. 61. Park w Dobrach „Borchów” wykonany przez Waleriana Kronenberga. Źródło: *Rejestr ogrodów polskich*

- * rozwidlenia dróg w kształcie litery V, obsadzenie podjazdu drzewami o formowanych koronach i obsadzenie podjazdu „naturalistycznymi” grupami krzewów

Ilustr. 62. Park w Wojciechowie wykonany przez Waleriana Kronenberga. Źródło: *Rejestr ogrodów polskich*

- * nasadzenia drzew form kulistych przy budynkach i drogach przechodzących przez park – dla zachowania widoków

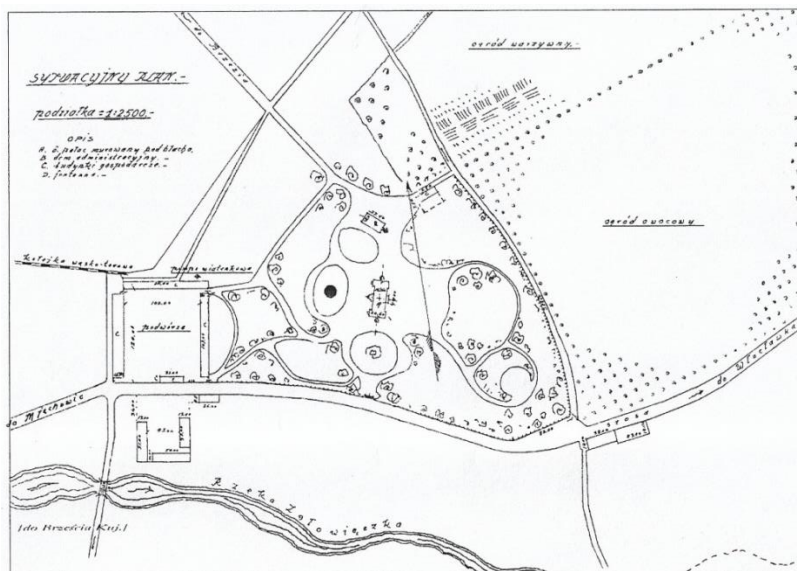

Ilustr. 63. Park w Lężnicy Wielkiej wykonany przez Waleriana Kronenberga. Źródło: Rejestr ogrodów polskich

3. Okres po II Wojnie Światowej.

W 1945 roku 1945 – po zakończeniu II wojny światowej, na mocy dekretu o reformie rolnej z 1945 r. Leopold Jan Kronenberg został pozbawiony wszystkich majątków ziemskich, w tym dóbr w Wieńcu o pow. 704,55 ha, które przejęto na rzecz Skarbu Państwa Polskiego.

Początkowo w latach 1946-1948 - zespół pałacowo-parkowy użytkuje Komitet Wojewódzki PPR. W 1949 - w pałacu zorganizowano sanatorium przeciwgruźlicze, które w 1960 roku przekształcono na Szpital przeciwgruźliczy i chorób płuc.

Ilustr. 64. Plan inwentaryzacji pałacu w Wieńcu z 1949 r., wyk. przez inż. K. Osterloff, Źródło: Zbiory Archiwum Państwowe w Toruniu Oddział we Włocławku

Zamieszczony powyżej Plan inwentaryzacji pałacu w Wieńcu z 1949 r. zapewne został wykonany w związku z przeznaczeniem założenia na sanatorium przeciwgruźlicze. Niestety jest on bardzo niedokładny. Na jego podstawie można jedynie przypuszczać, że w południowo-wschodnim narożniku parku był okrągły plac. Być może nawet zlokalizowany na wyniesieniu. Jest to

możliwe, ponieważ analiza wiekowa wykazała, że w tym miejscu brak starych drzew. Być może prowadzone tam były jakieś prace ziemne.

Istnienie placówki medycznej wymuszało zmiany zarówno w budynkach jak i w terenie. W północno-wschodniej części parku powstaje budynek mieszczący agregat prądotwórczy na potrzeby szpitala. Północno-wschodni narożnik parku zostaje przekształcony w zaplecze ogrodniczo-gospodarcze, co wiązało się z wycięciem wszystkich drzew w tym rejonie i budową drogi łączącej pałac z zapleczem. Na północnym krańcu głównego wnętrza parkowego powstaje leżakownia, a za nią pod drzewem nr 243 śmietnik i miejsce do spalarnia śmieci (Miejsce to odkryto podczas przekopów terenowych na potrzeby analiz historycznych). Budowa leżakowni pociągnęła za sobą konieczność wyrównania terenu. W tym okresie „wykorytowano” w istniejących, komponowanych skarpach ścieżki, a na terenie głównego wnętrza i wokół fontanny założono regularny ogród. Zrobiono to dość nieudolnie i w świetle ścieżek dosłownie rosną stare drzewa. W latach 80-tych w niecce fontanny powstał kamienny kopczyk. Powstaje także droga przez park łącząca pałac z ujęciem wody w północnej części folwarku.

Park był zbyt duży do pielęgnacji dla szpitala, czego konsekwencją było powolne zarastanie zachodnich wnętrz parkowych.

Zmiany nastąpiły także w elewacjach pałacu. Główny taras widokowy na elewacji ogrodowej najpierw przeszklono, a potem zabudowano. Na przełomie lat 80 i 90 - tych do elewacji frontowej dobudowano podjazd dla karet. W latach 60-tych XIX wieku połączono bramę główną z pałacem budując chodnik na osi wgłębnika.

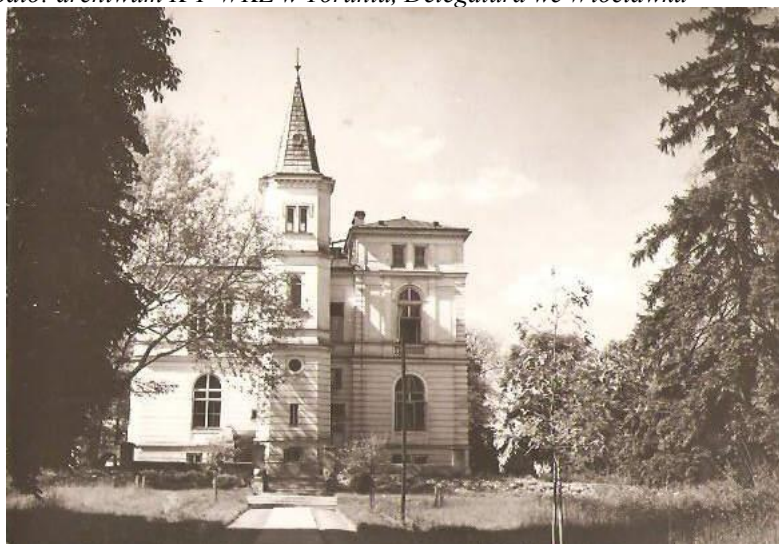
Ilustr. 65. Wieniec. Widok na elewację ogrodową pałacu. Stan z 1970 r.
Źródło: <https://plus.polskatimes.pl/>

Ilustr. 66. Wieniec. Fontanna przed ogrodową elewacją pałacu. Stan prawd. sprzed 1984 r.
Źródło: www.map4u.pl

Ilustr. 67. Wieniec. Widok na południową i frontową (wschodnią) elewację pałacu. Stan bez podjazdu dla karetek. Stan z grudnia 1980 r. *Źródło: archiwum K-P WKZ w Toruniu, Delegatura we Włocławku*

Ilustr. 68. Pałac w Wieńcu w widoku od strony wjazdu, na Fot. z 1967 roku. *Źródło: archiwum allegro*

Rozbudowano także budynek oficyny. Do południowo-zachodniego narożnika dobudowano skrzydło zasłaniając tym samym ozdobną elewację budynku i widok z małej obwodnicy parkowej na płataną stanowiącą dominantę w tej części parku. Budowa wymusiła zmianę przebiegu alei

w kierunku majątku w Brzeziu. Wybito okna na strychu oficyny, co zmieniło wygląd elewacji tego budynku.

Ilustr. 69. Wieniec. Widok na południową elewację starego pałacu. Stan z ok. 2000 r. Źródło: <http://www.radiopik.pl/>

Ilustr. 70. Wieniec. Widok na dobudowane skrzydło do południowej elewacji starego pałacu. Stan z 2019 r. Źródło: zdjęcie autorki

Położono płyty na nawierzchniach wokół pałacu. Część z nich wyasfaltowano. Na przełomie lat 80 i 90-tych wykorytowano pod drogi i ścieżki parkowe. Część ścieżek wypełniono podbudową z żużla wielkopieczowego.

Na przestrzeni lat zmieniono dach na budynku bramnym i dobudowano do niego schody od zewnętrznej strony.

W 2006 - w pałacu zlikwidowano działalność szpitalną, co wiązało się z brakiem pielęgnacji skutkiem, czego było całkowite zarośnięcie przez podrost klonowy zachodniej części parku.

W 2009 - spółka „Pałac Wieniec” powołana przez Urząd Marszałkowski rozpoczyna tworzenie Centrum Informacji Europejskiej.

Obiekty w otoczeniu zespołu pałacowo-parkowego

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w śś. Stanisława Kostki i Mikołaja. Ołtarz główny, neogotycki z 2 poł. XIXw. Z licznymi rzeźbami świętych i obrazem Przemienienia Pańskiego, pochodzący z katedry wrocławskiej. Obraz matki Boskiej z Częstochowskiej z XXw. w srebrnej, rokokowej sukience z 2 poł. XVIIIw. Obraz św. Mikołaja z 1885r. Rzeźby prymitywne i ludowe, neogotyckie, pochodzące ze Starego Kościoła i z Katedry wrocławskiej. W nawie głównej obraz św. Józefa uratowany z ołtarza głównego przed zniszczeniem kościoła w 1941r., odnaleziony w 2005r. Obok plebania (1900r.)

KAPLICA (1897r.) cmentarna, neoromańska, prostokątna trójprzęsłowa z węższym, jednoprzęsłowym prezbiterium. Cmentarz rz.-katolicki z końca XIXw. ze starodrzewem.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY (ul. Parkowa 25-37) budynki powstałe w 1 poł. XIXw. częściowo przebudowane, skupione wokół rozległego, czworobocznego dziedzińca (spichlerz i stodoła). Zdewastowaną owczarnię i zajazd rozebrano. W ZESPOLE z poł. XIXw.: d. GORZELNIA (1877r.) - eklektyczna, o cechach klasycyzujących. Murowana z cegły, otynkowana, parterowa z kwadratową, piętrową częścią pośrodku. W szczycie od ul. Parkowej 37 płycina z tarczą zegarową i datą budowy, d. KUŹNIA (ul. Parkowa 25), zdewastowana, d. ŁĄŻNIA (ul. Akacyjowa 1), d. STAJNIA (ul. Parkowa 29)

DAWNA SZKOŁA, potem Gmina (Parkowa 56) z I poł. XIXw., późnoklasycystyczny

CZWORAK (ul. Parkowa 24) murowany z poł. XIXw.

DOM PRACOWNIKÓW FOLWARCZNYCH z 2 kondygnacjami tzw. „Czerwone Piekło” (ul. Parkowa 52) z k. XIXw.

6. Analiza zachowania substancji zabytkowej.

Układ przestrzenny

Układ przestrzenny założenia zachował się w stosunkowo dobrym stanie. Czytelne są historyczne granice parku i folwarku. Niestety nie zachował się teren dawnych sadów i warzywników. Teren ten obecnie przeznaczony jest pod jednorodzinną zabudowę mieszkaniową.

Budynki i budowle

Zabudowa istniejąca obecnie na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Wińcu pochodzi z XIX w. Zachowały się budynki-pałacu, tzw. starego pałacu (dawna oficyna) i budynek bramny. Po II wojnie światowej w północno-wschodniej części parku powstał budynek mieszczący agregat prądowłóczy na potrzeby szpitala. Istnieje oryginalna brama wjazdowa i ceglana, ażurowe ogrodzenie od strony południowej tj. od strony drogi Radziejów-Wrocławek. Pozostałe ogrodzenie wykonane z drewnianych żerdzi nie zachowało się.

Ukształtowanie terenu

Po II Wojnie Światowej w wielu miejscach zniszczono oryginalne, charakterystyczne dla tego założenia ukształtowanie terenu formowane przez Waleriana Kronenberga. Szczególnie duże zmiany dotyczą otoczenia pałacu i głównego wnętrza parkowego. Przed frontem pałacu zlikwidowano spadek terenu o naturalistycznym charakterze. Przed południową elewacją przemodelowano skarpy i centralną część podjazdu. Przed ogrodową elewacją pałacu w obrębie głównego wnętrza wykonano głębokie korytowanie pod projektowane na potrzeby szpitala regularne założenie przy fontannie oraz leżakowni dla pacjentów. Bardzo inwazyjnie wcięto się w oryginalny, naturalistyczny układ terenu charakteryzujący się miękkimi liniami.

Na całym terenie parku wykonano bardzo głębokie korytowanie (miejscami do 80 cm) pod projektowany przez szpital układ drogowy, którego przebieg nie pokrywał się z oryginalnym. W ten sposób zniszczono większość świadków terenowych.

Układ drogowy

W okresie powojennym układ drogowy został bardzo zdeformowany. Co prawda zachowały się kierunki oryginalnych ścieżek parkowych, ale ich charakterystyczny dla Kronenberga kształt uległ całkowitemu zatarciu. Na przełomie lat 80 i 90 XIX wieku wykonano bardzo głębokie korytowanie pod planowane drogi, których przebieg nie był zgodny z historycznymi. W ten sposób w wielu miejscach zniszczono także ślady oryginalnych ścieżek. W rejonie pałacu powstała rampa dla karetek, co spowodowało deformację podjazdu od strony głównej bramy. Powstał także wjazd dla samochodów dostawczych od strony wschodniej. Natomiast ze względów funkcjonalnych likwidacji uległ wjazd od strony północnej.

Układ wodny

Nie zachowała się fontanna parkowa. Została zlikwidowana na przełomie lat 80/90 XIX wieku. Nie zachowała się kształt bortnicy.

Układ zieleni

Zachował się trzon starodrzewu parkowego. Praktycznie nie istnieją krzewy, kwiaty, rośliny okrywowe. Zachowały się tylko pojedyncze drzewa egzotyczne liściaste i iglaste jak: gledicja trójcierniowa, buk odm. ciemnopurpurowa, orzech sercowaty, platan klonolistny, leszczyna turecka, czy sosna wejmutka, choina kanadyjska, jodła kalifornijska. Niestety większość z nich ma zdeformowane korony przez rozwój podrostu klonowego. Istnieją także szczątkowe nasadzenia klonów form kulistych przy drodze prowadzącej od pałacu w kierunku drugiego majątku w Brzeziu. Mają one bardzo wyciężone i zdeformowane korony. W zachodniej części parku istnieją nasadzenia starych klonów jesionolistnych, które są osnową oryginalnej kompozycji parkowej. W tej części zachowały się także komponowane grupy modrzewia. Całość jest mocno zarośnięta przez podrost klonowy i liniowe nasadzenia kasztanowców z lat 80-tych XIX wieku.

Wschodnia część parku nie jest zarośnięta przez podrost. Występują tu ładne okazy platanów, odmianowych klonów, stare lipy i aleje lipowe oraz pojedyncze drzewa iglaste.

Elementy wystroju parku

Nie zachowały się żadne elementy wystroju parku. W trakcie inwentaryzacji zieleni w północno-zachodnim narożniku parku znaleziono jedynie niewielki fragment rzeźby parkowej, który należy zachować i wyeksponować na terenie parku np. w rejonie nasadzeń paproci.

VI. KONCEPCJA REWITALIZACJI PRKU

W koncepcji rewitalizacji, a właściwie rewaloryzacji parku dąży się do odtworzenia historycznego układu parku zaprojektowanego przez Waleriana Kronenberga. W oparciu o wyniki analiz historycznych, przekopy terenowe, stare zdjęcia, zdjęcie lotnicze i analizy porównawcze z rozwiązaniami stosowanymi przez projektanta w innych założeniach parkowych odtworzono historyczny układ drogowy oraz układ zieleni. Odtwarza się charakterystyczne dwie przenikające się obwodnice parkowe, owalny podjazd od strony głównej bramy wjazdowej oraz przed frontem pałacu. Odtwarza się wyjazd w kierunku Brzezia i projektuje się wjazd techniczny od wschodniej strony używany okazjonalnie oraz wejście dla pieszych także od wschodniej strony.

Zachowuje się historyczne, stare nasadzenia parkowe ramujące widoki. Odślania się soliterowe nasadzenia stanowiące punkty węzłowe kompozycji parkowej. Odtwarza się aleje niskich strzyżonych drzew przed frontem pałacu i wzdłuż drogi do Brzezia. Odtwarza się także nasadzenia krzewów w grupach drzew oraz wokół ogrodu parkowego. Przewiduje się wprowadzenie historycznych wzorów wokół fontanny oraz róż od strony wjazdu. W oparciu o XIX wieczne wzorniki zaprojektowano dwie rabaty kwiatowe – przed południową elewacją pałacu i frontem starego pałacu, które niewątpliwie istniały.

Budynki i budowle

Budynek bramny w projekcie przewiduje się zachowanie budynku bramnego w istniejącym rzucie. Konieczne jest odtworzenie wysokiego dachu i likwidacja powojennych schodów do budynku po wschodniej stronie-na zewnątrz.

W projekcie rewitalizacji parku proponuje się budowę altany parkowej w północno-zachodnim narożniku parku.

Ilustr.71. Altana chińska w Waplewie Wielkim

Źródło: <https://commons.wikimedia.org/>

W miejscu istniejącego budynku mieszczącego agregat prądowłoczy na potrzeby szpitala zaprojektowano niewielką toaletę i obsadzono ją krzewami. Obiekt niezbędny na terenie parku związany z jego współczesną funkcją.

Ukształtowanie terenu

W projekcie odtwarza się oryginalny układ terenu z charakterystycznymi, miękkimi skarpami przed frontem i ogrodową elewacją pałacu. Niezbędne jest zlikwidowanie śladów regularnego założenia projektowanego przez szpital i wyrównanie terenu zgodnie z przedstawionym na historycznych zdjęciach (*Ilust. 46,53*). Przed południową elewacją konieczne jest odtworzenie skarpu z nasadzeniami róż i płaskiego wnętrza podjazdu z drzewami na naturalnych wyniesieniach. Na terenie parku konieczne zlikwidowanie śladów „dzikiego korytowania” pod szpitalne ścieżki. W załączeniu plan przedstawiający zakres prac (rys nr 4).

Układ drogowy

Projektuje się ścieżki i drogi parkowe o nawierzchniach żwirowych i krawężnikach – Eko-bord.

Szerokość dróg parkowych – 4 m. Wyznacza ją oryginalna szerokość bramy wjazdowej - 4 m.

Szerokość głównej obwodnicy parkowej 3; m.

Szerokość małej obwodnicy parkowej 2,3 m. Jest to oryginalna szerokość ścieżki, którą warunkują nasadzenia starych drzew.

Szerokość „łączników” 1,5 m. i na różance 1,2 m.

Jako nawierzchnie jezdne i parkingi użytkowane okazjonalnie przewidziano nawierzchnie trawiaste z eko - kratką na podbudowie dla wjazdu samochodów ze sprzętem. Będą one użytkowane jedynie podczas imprez plenerowych.

Układ wodny

Fontanna

Projektuje się fontannę o okrągłej niecce o promieniu zewnętrznym 5 m. i wewnętrznym 4,5 m. Dno i bortnica żelbetowa. W bortnicy zamontowane cztery lampy LED do podświetlenia lustra wody w fontannie. Oryginalnie zwieńczenie bortnicy fontanny było murowane i otynkowane. Współcześnie można powtórzyć sposób wykonania lub zastosować kompozyt kamienny. Kształt zwieńczenia odtworzono w oparciu o zdjęcia w załączeniu rys. nr 4 i 5.

Wytrysk wody prosty, pojedynczy zgodnie z oryginalnym wysokości 3-4 m. Zasilanie wodą z wodociągu. Odpływ wody do kanalizacji.

Ilustr. 72. Fontanna w Białymstoku. Źródło: zdjęcie autorki

Ilustr. 73. Sposób podświetlenia fontanny.
<http://novopool.pl/technologie-basenowa/>

Nasadzenia

Drzewa

W nasadzeniach uzupełniających drzewostan należy zastosować w grupach lipę drobnolistną, klon jawor, kasztanowiec biały, jesion, dąb oraz pojedynczo grab, a grupach drzew iglastych modrzew, chojnę, sosnę czarną, świerk pospolity i soliterowo świerk pospolity, świerk kłujący, sosnę wejmutkę. Warto przewidzieć wymianę lub „podsadzenie” młodymi roślinami drzew iglastych o zniszczonym pokroju. W miejscu starego i bardzo zniszczonej jodły pospolitej nr 62 posadzić należy nowy, duży egzemplarz.

Przed ogrodową elewacją pałacu po obydwu stronach fontanny, zgodnie z historycznymi zdjęciami należy zasadzić dwa duże egzemplarze jodły kalifornijskiej.

Wskazane jest wprowadzenie drzew egzotycznych, które występowały na terenie parku- np. sofory japońskiej, tulipanowca, magnolii. Po lewej stronie głównego wjazdu należy posadzić perełkowca-zgodnie z przekazami z ewidencji parku, a w grupie pomiędzy drzewami nr 243-255 egzemplarz leszczyny tureckiej, którego istnienie potwierdzone jest na inwentaryzacji z Ewidencji zabytkowego parku w Wieńcu, gm. Brześć Kujawski, *oprac. E. Szulc, Włocławek 1992 r., w zbiorach Archiwum K-P WKZ w Toruniu, Delegatura we Włocławku*;

Przed frontową elewacją pałacu, wzdłuż drogi wprowadza się nasadzenia głogów jednoszyjkowych lub odm. Paul Scarlet. Konieczne są cięcia formujące koronę w kulę. Nasadzenia zgodne z oryginalnymi widocznymi na historycznych zdjęciach. Rozstawa, co 5,3 m. zastosowana na projekcie rewaloryzacji jest zgodna z historyczną.

Wzdłuż drogi do majątku w Brzeziu zdecydowano, że niezbędna jest wymiana istniejących klonów o formowanych koronach na nowe egzemplarze. Stare drzewa przez wiele lat rosły w zacienieniu spowodowanym rozwojem zwartego podrostu i obecnie mają całkowicie zdeformowane korony. Odbudowa koron jest już niemożliwa. Zatem w miejscach istniejących drzew należy posadzić nowe duże już egzemplarze. Rozstawa, co 8,9 m. zastosowana na projekcie rewaloryzacji jest zgodna z historyczną.

Krzewy

Ideą przyświecającą doborowi materiału roślinnego było zachowanie harmonii kolorystycznej w parku. Stąd ogranicza się stosowanie gatunków o kolorowych liściach – żółtych i czerwonych. Zgodnie z ideą projektową Waleriana Kronenberga krzewy projektowano w dużych grupach, jako układy wielogatunkowe, swobodne, a składy gatunkowe roślin powinny odpowiadać warunkom siedliskowym, przy czym gatunki typowe powinny mieć największy udział w tworzeniu masywów i grup, a gatunki obce, barwnolistne i pokrojowe, jako egzemplarze soliterowe i komponenty zestawień grupowych. Kronenberg nie we wszystkich miejscach stosował nasadzenia krzewów w granicy ze ścieżkami. Wielokrotnie odsuwał grupy krzewów o 3-4 m. od ścieżek. Zaznaczone to jest na planie np. środkowa grupa w rejonie buka o czerwonych liściach, w rejonie skrzyżowania głównej obwodnicy z drogą do majątku Brzezie.

W projekcie doboru roślin w najbliższym otoczeniu budynku pałacu (po za placem trawiastym wokół budynku) i tzw. starego pałacu należy zastosować największą różnorodność gatunkową roślin zgodnie z zachowanymi zdjęciami archiwalnymi. W grupy należy „wpleść” egzotyczne, niskie drzewa i krzewy iglaste jak: odmianowe jodły o kolorowych igłach, cyprysiki, żywotniki, cisy, chojny.

Przy pałacu przed ogrodową elewacją posadzić należy, zgodnie z historycznymi zdjęciami dwa egzemplarze cyprysika nutkajskiego, a na narożnikach pałacu po dwa egzemplarze żywotnika zachodniego odm. Columna.

W doborze gatunkowym krzewów powinny przeważać krzewy kwitnące i owocujące - pigwowce, lilaki w odmianach, żylistki, derenie w odmianach, irga błyszcząca, śnieguliczka, forsycje, obiela, złotlin, tawuły w odmianach w tym douglasii var. menziesii, pęcherznica, suchodrzew w odmianach, berberysy Thunberga, róże „dzikie”, tamaryszek, perukowiec, kłokoczka, a w miejscach zacienionych – jaśminowce, porzeczeki, kwitnące hortensje w odmianach, kaliny, kolkwiczka, kerria, sorbaria.

W grupach krzewów niskich przed ogrodową elewacją powinny znaleźć się krzewy iglaste - jałowiec sabiński w odmianach, jałowiec Pfitzera w odmianach. Nasadzenia zgodne z oryginalnymi widocznymi na historycznych zdjęciach.

Wzdłuż ogrodzenia przewiduje się zastosowanie nasadzeń izolacyjnych. Wprowadza się tu grupy wysokich krzewów liściastych takich, jak bez lilak, klon tatarski, klon ginnala, leszczyny w odmianach, dereń jadalny, parczelina.

Różanka

Na nasłonecznionej skarpie przed południową elewacją pałacu zastosowano nasadzenia róż. Należy dobrać odmiany parkowe, drobnokwiatowe i okrywowe oraz XIX wieczną różę Lamberta odmianę Mozart i sadzić w dużych grupach. Preferuje się zastosowanie odmian odpornych na grzyby.

Krzewy formowane

Zastosowanie strzyżonych form pokrojowych w obrębie parterów tj;

Strzyżonych w stożek cisów przed frontową elewacją pałacu oraz obniżenie i uformowanie istniejącego cisa. Nasadzenia zgodne z oryginalnymi widocznymi na historycznych zdjęciach.

Na parterze przed elewacją ogrodową zastosowanie strzyżonych w stożek cisów – zgodnie z projektem i z oryginalnymi nasadzeniami widocznymi na historycznych zdjęciach.

Żywopłoty formowane

Na zamknięciu trawnika wokół pałacu oraz w ozdobnym kwietniku wokół fontanny w XIX wieku stosowano nasadzenia bukszpanowe. Obecnie ze względu na inwazję ćmy bukszpanowej (*Cydalima perspectalis*) zastosowanie tej rośliny jest dyskusyjne. Ze względów praktycznych wskazane byłoby zastąpienie bukszpanu zimozielonym ostrokrzewem bukszpanowym (*Ilex crenata*), który przypomina bukszpan i jest powszechnie stosowany, jako roślina zamienna na zachodzie Europy.

Kwiaty

W rabatach zakładanych wokół starego pałacu oraz w grupach na obrzeżach grup krzewów na terenie całego parku powinny znaleźć się oprócz krzewów: grupy liliowców, piwonii, naparstnic, mydlnic, malw, floksów, irysów, ostróżek, orlików, cynii, krwawnika, pysznoślówki, rezedy wonnej, łubinu i pojedynczo rośliny cebulowe jak lilie, korona cesarska, tulipany itd.

Rośliny okrywowe, zadarniające i paprocie

W rejonie grup drzew należy zasadzić duże grupy roślin zadarniających jak fiołki w odmianach, przylaszczki, krokusy, cybulice itd.

W zagłębieniu terenu w rejonie drzew o nr 421-441 przewiduje się posadzenie grup paproci i trawy cienioznośnej – współcześnie stosowanej przepięknej trawy hakonechloa.

Trawniki

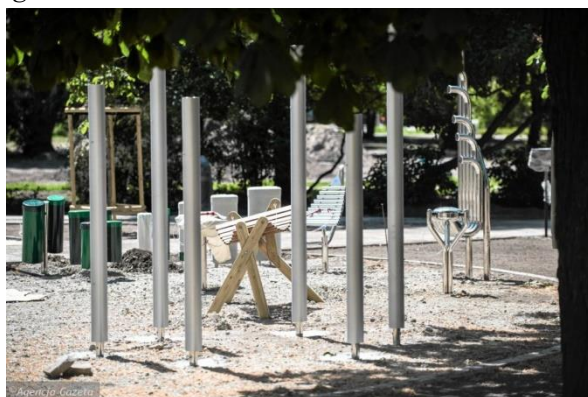
Zakłada się odtworzenie trawiastych wewnątrz parkowych. W północno-zachodnim i południowo-zachodnim narożniku parku rośnie bardzo atrakcyjna odmiana trawy wskazane byłoby ją zachować.

Muzyczny plac zabaw

Przy północno-wschodniej granicy, na obrzeżu polany zlokalizowano ogród do zabaw dla dzieci obejmujący muzyczny plac zabaw, bardzo obecnie popularny naturalny plac zabaw, a wokół łąkę

piknikową ze stołami. Muzyczny Plac Zabaw to specjalnie przygotowane obiekty, które poprzez doświadczenie i zabawę pozwalają na spotkanie z dźwiękiem w niezwykłej formie. Jest to okazja do eksperymentowania, tworzenia i zmiany stereotypowego myślenia na temat tego, co może stać się instrumentem muzycznym.⁴⁷

...” *Naturalne place zabaw to miejsca, gdzie dzieci mogą rozwijać swoją wyobraźnię, gdzie nie ma gotowych zabawek przeznaczonych do tylko jednej czynności. Miejsca, o wyglądzie, których decydują dzieci. Od ich wyobraźni i wspólnej pracy zależy, czy patyk i kawałek sznurka staną się częścią szalasu, wędką czy łukiem. Naturalny plac zabaw zbudowany jest, co wydaje się oczywiste, z naturalnych elementów. Jednak chodzi tu nie tylko o roślinność, choć jest ona bardzo istotna, ale również o wały ziemne, wodę, a nawet ogień i wiatr.*”⁴⁸

Ilustr. 74. Zabawki parkowe
www.bydgoszcz.wyborcza.pl

Ilustr. 75,76,77. Park Blumergarten Hirschstetten
Wiedeń
Zdjęcia własność autorki.

⁴⁷ <https://www.innebrzmienia.eu/>

⁴⁸ <https://dziecisawazne.pl/naturalny-plac-zabaw/>

Mała architektura

Wyposażenie parku obejmują: latarnie, ławki, kosze, stojaki na rowery, tablice informacyjne.

Ławki zaplanowano pojedyncze, podwójne i w grupach na placach wypoczynkowych. Wygląd zewnętrzny na załączonym zdjęciu, nóżki proste niestylizowane pasujące kolorystycznie i słowo do latarni.

Kosze zaplanowano w sąsiedztwie ławek.

Stojak na rowery zlokalizowano jedynie w rejonie wschodniego wejścia na teren parku. Założono, że ruch rowerowy na terenie parku jest niepożądany. Rowerzyści pozostawiają rowery w stojakach i nie zakłócają relaksu spacerującym.

Ławki

ŁAWKA ŻELIWNA

- długość ławki 180 cm
- wysokość całkowita 74
- wysokość siedziska 42 cm
- głębokość 45 cm
- waga od 66 kg
- konstrukcja żeliwna
- drewno sosnowe klasa I-II , lub drewno liściaste klasa I-II o grubości 46 mm
- zabezpieczenia na warunki atmosferyczne
- kolor elementów metalowych RAL 6000 zielony patynowy, kolor elementów drewnianych redwood.

W bezpośrednim otoczeniu pałacu proponuje się ustawienie krzeseł ogrodowych w kolorze redwood.

Kosze

KOSZE STALOWE

Projektuje się kosz w sąsiedztwie ławek, placów i bardziej uczęszczanych miejsc.

- pojemność 40 litrów
- wysokość całkowita 88 cm
- waga 54kg
- konstrukcja stalowa , lub stal nierdzewna
- daszek stal o grubości 3 mm
- wkład wymowany
- zabezpieczenia na warunki atmosferyczne do uzgodnień
- elementy ozdobne żeliwne
- kolor RAL 6000 zielony patynowy

Oświetlenie

Na całym terenie przewiduje się zastosowanie oświetlenia tzw. nadążnego przygaszonego, które wykrywa pieszych i wzmacnia światło. Dotyczy to zarówno latarni jak i niskiego oświetlenia ścieżek. Na całym terenie zakłada się ujednolicenie kolorystyczne wszystkich projektowanych elementów wystroju. Historycznie brama wjazdowa była koloru zielonego i w taki kolor należy zastosować przy słupach i oprawach oświetlenia wzdłuż ścieżek. Konieczne jest ujednolicenie koloru wszystkich latarni i dostosowanie do koloru ławek RAL 6000 zielony patynowy. Nie dotyczy to opraw do oświetlenia drzew i fontanny.

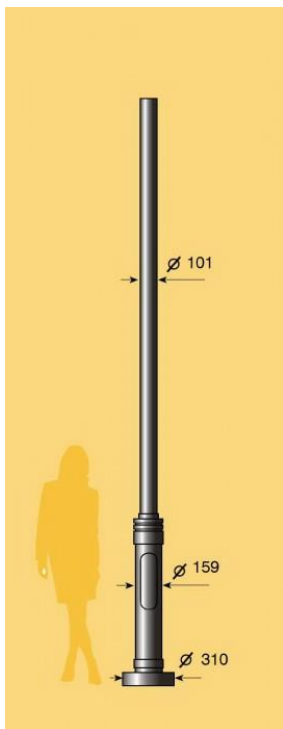
Do obsługi imprez masowych konieczne jest doprowadzenie zasilania trzyczonowego na teren polan gdzie będą prowadzone imprezy (rys. nr 3).

Latarnie

Latarnie wysokie zlokalizowane tylko na skrzyżowaniach głównych dróg i ścieżek parkowych. Oświetlenie LED.

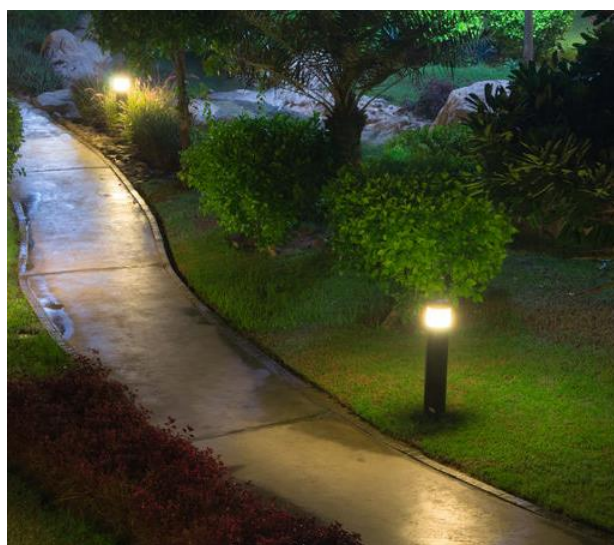
Prosty słup z anodowanego aluminium w kolorze zielonym CI-75, typ WS 3 wysokości 3,5 m. Oprawy 03 Libra LED typ B.

Moc całkowita oprawy max 48W strumień świetlny oprawy min 3000 lm temperatura barwowa światła 3000K .

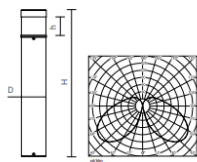
Oświetlenie ścieżek

Kolumna oświetleniowa LED zlokalizowana wzdłuż ścieżek spacerowych, po jednej stronie w odległości, co 10 m.

Stopień ochrony: IP 65 dla części optycznej i układu zasilającego Klasa ochronności: II Materiał: anodowany stop aluminium Klosz: mrożony Liczba diod: 8. Częstotliwość napięcia zasilania: 50/60 Hz Współczynnik mocy: $\geq 0,9$. W słupku zamontowany ma być moduł LED (diody LED typu CREE XT-E), temperatura barwowa światła: 3500 [K].

Zastosowanie: otoczenie budynków biurowych, parki, ciągi pieszych
 Stopień ochrony: IP 65 dla części optycznej i układu zasilającego
 Klasa ochrony: II
 Materiał: anodowany stop aluminium
 Klosz: mrozony
 Liczba diod: 8
 Przewidywany czas eksploatacji: L90F10 – 50 000 h, L80F20 – 100000 h
 CRI: 4000 K; 5000 K > 70, dla 3500 K > 80
 Częstotliwość napięcia zasilania: 50/60 Hz
 Współczynnik mocy: $\geq 0,9$

Kod	Nazwa	Wysokość H	Wysokość klosza h	Średnica D	Moc LED	Moc całkowita	Prąd przewodzenia LED	Temperatura barwowa	Strumień świetlny oprawy	Efektywność świetlna	Waga zestawu netto	Fundament / kosc
45200/3/C...	KARIN 450 LED 15W	455 mm	113 mm	150 mm	16 W	21 W	700 mA	3500 K	1150 lm	55 lm/W	3,0	B-0 / Z-0
45200/4/C...	KARIN 450 LED 15W	455 mm	113 mm	150 mm	16 W	21 W	700 mA	4000 K	1430 lm	68 lm/W	3,0	B-0 / Z-0
45200/6/C...	KARIN 450 LED 15W	455 mm	113 mm	150 mm	16 W	21 W	700 mA	5000 K	1500 lm	71 lm/W	3,0	B-0 / Z-0
45210/3/C...	KARIN 600 LED 15W	575 mm	113 mm	150 mm	16 W	21 W	700 mA	3500 K	1150 lm	55 lm/W	3,5	B-0 / Z-0
45210/4/C...	KARIN 600 LED 15W	575 mm	113 mm	150 mm	16 W	21 W	700 mA	4000 K	1430 lm	68 lm/W	3,5	B-0 / Z-0

Iluminacja drzew

Ilość 4 drzewa trzema lampami każde razem 12 opraw.

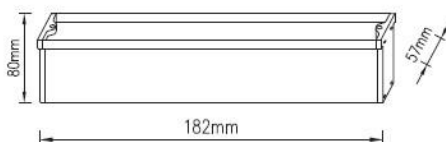
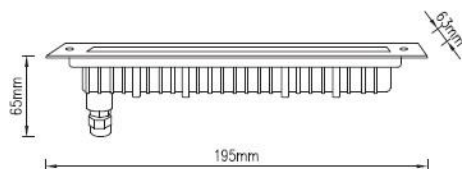
W tym celu należy zamontować oprawy doziemne o szczelności IP67. Obudowa opraw wykonana z aluminium wtryskiwanego wysokociśnieniowo koloru czarnego. Źródła światła – LED osłonięte szybą hartowaną. Moc oprawy 19 W, temp. barwowa 3000 [K].

Oświetlenie fontanny

Lampa Salina

www.smartlight.pl

Opis produktu

- Obudowa: Stal nierdzewna
 - Front: Stal nierdzewna 316L
 - Kabel zasilający : 4x 1,0mm² L=2m (RGB)
 - Szkło hartowane: 9mm
 - Puszka montażowa : PVC
- Do tego zasilacz w studziencie

LED	Kolor	Soczewka	Napięcie	Moc	Luminancja (lm)	Nr katalogowy
6x2W	RGB 3in1	30°	24V	14,9W	291	SL-IW-SA-RGB
6x2W	RGB 3in1	35°/50°	24V	14,9W	291	SL-IW-SA-RGBAS

Dodatkowa propozycja:

Wskazane byłoby rozważenie iluminacji elewacji pałacu.

Przykład łazienki Królewskie w Warszawie

<https://wawalove.wp.pl>

Temperatura barwowa 3 000 K (stopni Kelwina) dobrana została odpowiednio do kolorystyki elewacji. Propozycja zastosowania najnowszych trendów i rozwiązań, pozwalająca na zachowanie subtelności i elegancji. Dzięki zastosowanej technologii możliwe jest uzyskanie barw dobranych odpowiednio do kolorystyki elewacji oraz równomierne oświetlenie całego Pałacu.

Ogrodzenie parku

W części opracowania pt. Ramowy program prac konserwatorskich i restauratorskich znajdują się dokładne wytyczne nt. ceglano-ogrodzenia od południowej strony i głównej bramy wjazdowej. Natomiast wydaje się także zasadne pozostawienie współczesnego ogrodzenia wokół całego parku. Wzdłuż granic parku zaprojektowano gęste nasadzenia z wysokich krzewów, które zasłonią ogrodzenie. W miejscach projektowanych wyjść z parku należałoby postawić proste ceglano-słupy bramne wyglądem nawiązujące do słupów bramy głównej i zaopatrzyć je w proste, stalowe bramy i furtki malowane na zielono.

Podlewanie

W terenie powinna być przewidziana odrębna zewnętrzna instalacja wodociągowa służąca do nawodnienia terenów zielonych. Proponuje się na terenie parku w rejonie pałacu zamontowanie profesjonalnego systemu nawadniającego. W dalszej części parku punktów poboru wody składających się ze studzienki poboru wody z zaworem 3/4`` do podłączenia węża ogrodowego.

Hydranty

Ze względu na planowaną organizację imprez masowych na terenie parku w projekcie zagospodarowania terenu należy przewidzieć lokalizację hydrantów przeciwpożarowych. Ich lokalizacja powinna zapewniać obsługę poszczególnych sektorów parku i być zgodna z wymogami przeciwpożarowymi.

Elementy oryginalne

W Szkole Podstawowej w Brzeziu jest pianino pochodzące z pałacu w Brzeziu lub Wieńcu. Dyrekcja szkoły jest skłonna nieodpłatnie przekazać instrument do pałacu w Wieńcu.

VII. BŁĘDNE ROZWIĄZANIA ZASTOSOWANE W PROJEKCIE „Remont, przebudowa i modernizacja istniejącego Zespołu Pałacowo-Parkowego w miejscowości Wieniec k/Włocławka wraz z infrastrukturą zewnętrzną i zagospodarowaniem terenu parku” WYNIKŁE PO WYKONANIU ANALIZ HISTORYCZNYCH

Projekt rewaloryzacji pałacu opracowany przez pracownię *GPVT PRACOWNIA ARCHITEKTONICZNA S.C. z siedzibą 61-512 Poznań ul. Pamiętkowa 2/37* „Remont, przebudowa i modernizacja istniejącego Zespołu Pałacowo-Parkowego w miejscowości Wieniec k/Włocławka wraz z infrastrukturą zewnętrzną i zagospodarowaniem terenu parku” posiada wiele błędów, które wynikają z braku analiz historycznych i nie rozpoznania układu kompozycyjnego założenia. Są to:

1. Rozebranie istniejących, oryginalnych frontowych schodów z tarasem. Zaproponowane rozwiązanie całkowicie odbiega od historycznego i nie współgra z istniejącymi kandelabrami podkreślającymi główne wejście (*Ilustr. 44,45*),
2. Nieprzywrócenie tarasu z balkonem na osi ogrodowej elewacji parkowej. Jest to punkt węzłowy całej kompozycji parkowej. Brak tarasu widokowego podważa sens odtwarzania projektowanego przez Waleriana Kronenberga głównego wnętrza parkowego z fontanną, które nie będzie widoczne z pałacu,
3. Zachowanie powojennej przybudówki do południowej elewacji starego pałacu. Przybudówka zasłania ozdobną elewację z krenelażem, a także zaburza przebieg drogi w kierunku Brzezia i widok z małej obwodnicy parkowej we wnętrzu z platanem (przed południową elewacją starego pałacu),
4. Zachowanie powojennych okien wybitych w południowej elewacji. (*Ilustr.54.*)
5. Zaprojektowanie płaskiego dachu na budynku portierni. Walerian Kronenberg nie projektował płaskich dachów na tego typu budynkach. Potwierdzeniem jest bardzo szeroki okap dachu i wysoki komin,

Guzów. www.fotopolska.pl

Wieniec, szeroki okap dachu na budynku bramnym

6. Błędnie opracowanie projektu rewaloryzacji parku,
7. Błędnie zlokalizowanie parkingu-na jednym z głównych wewnątrz parkowych przed starym pałacem,
8. Błędnie opracowanie projektu dróg parkowych,
9. Nie opracowanie projektu gospodarki drzewostanem. Zachowanie podrostu na terenie parku.
10. Projekt PW zieleni ogranicza się tylko do nasadzeń grabu, lilaka odm. Palibin i winobluszczu wokół parkingu

Na etapie realizacji projektu należałoby skorygować błędy projektowe.

VIII. ZABEZPIECZENIE PRZECIWPOŻAROWE PRZY ORGANIZACJI IMPREZ MASOWYCH

Zgodne z ustawą z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. Nr 106 z 1997 r. z późn. zm.) - **impreza masowa jest to, impreza sportowa, artystyczna lub rozrywkowa**, na której liczba miejsc dla osób na stadionie, w innym obiekcie nie będącym budynkiem lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej wynosi - nie mniej niż 1000, a w przypadku hali sportowej lub innego budynku umożliwiającego przeprowadzenie imprezy - nie mniej niż 300.

Bezpieczeństwo imprezy masowej polega na spełnieniu przez organizatora imprezy wymogów w zakresie bezpieczeństwa osób obecnych na imprezie w czasie jej trwania, ochrony porządku publicznego, zabezpieczenia pod względem medycznym, a także stanu technicznego obiektów budowlanych wraz ze służącymi tym obiektom instalacjami i urządzeniami technicznymi, w szczególności przeciwpożarowymi i sanitarnymi.

W przypadku imprez masowych zachowania poszczególnych podmiotów (w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego) normowane są przez odnoszące się do nich przepisy o charakterze ogólnym.

W przypadku Państwowej Straży Pożarnej są to ustawa o ochronie przeciwpożarowej i przepisy wykonawcze znajdujące się w Dzienniku Ustaw Nr 121 z 2003 r., ustawa o Państwowej Straży Pożarnej i przepisy wykonawcze dot. działalności kontrolno-rozpoznawczej i operacyjno-technicznej. Przy wydawaniu opinii dla takich imprez, poza przeprowadzeniem kontroli stanu bezpieczeństwa pożarowego obiektu lub terenu z infrastrukturą i zobowiązaniem organizatora imprezy (w zależności od stwierdzonych nieprawidłowości także właściciela obiektu lub terenu) do usunięcia uchybień przed imprezą, niezbędnym jest także uzgodnienie przez organizatora imprezy masowej z właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej szczegółowych zasad postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w obiekcie, w którym planuje się przeprowadzenie imprezy. W obiektach, w których organizacja imprez masowych nie jest rzadkością, sposób zabezpieczenia obiektów na taką okoliczność powinien być uwzględniany w instrukcjach bezpieczeństwa pożarowego tych obiektów.

Organizator imprezy masowej w uzgodnieniu z właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej określa szczegółowe zasady postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia w obiekcie, w którym planuje się przeprowadzenie imprezy (art. 5 ust. 4 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych).

Zasady postępowania powinny być znane wszystkim osobom ze strony organizatora zwłaszcza służbom zabezpieczającym oraz powinny przewidywać różne warianty zdarzeń i ich miejsce. Zaleca się, aby praktycznie sprawdzać przyjęte rozwiązania. Bardzo ważną w tym miejscu osobą

jest spiker bądź konferansjer imprezy, który przez dostęp do urządzeń nagłaśniających może nie dopuścić do powstania paniki.

Organizator imprezy masowej, **nie później niż na 14 dni** przed planowanym terminem rozpoczęcia imprezy, jest zobowiązany wystąpić do wójta, burmistrza albo prezydenta miasta, właściwego ze względu na miejsce przeprowadzania imprezy, z wnioskiem o wydanie zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej (**art. 6**).

Do wniosku należy dołączyć (**art. 7 ust. 1**):

- 1) opinie właściwych miejscowo komendantów powiatowych (miejskich) Policji i Państwowej Straży Pożarnej i kierownika jednostki organizacyjnej pomocy doraźnej (pogotowia ratunkowego), które muszą zawierać informacje o niezbędnej wielkości ich sił i środków potrzebnych do zabezpieczenia imprezy, zastrzeżeniach do stanu technicznego obiektu oraz przewidywanych przez Policję zagrożeniach.
- 2) opinię właściwego miejscowo państwowego inspektora sanitarnego,
- 3) graficzny plan obiektu lub terenu, na którym ma być przeprowadzona impreza masowa, zawierający:
 - a) oznaczenie dróg dojścia i rozchodzenia się publiczności, dróg ewakuacyjnych i dróg dojazdowych dla pojazdów służb ratowniczych,
 - b) oznaczenia punktów pomocy medycznej, punktów czerpania wody do picia i celów przeciwpożarowych oraz punktów informacyjnych,
 - c) oznaczenia lokalizacji hydrantów przeciwpożarowych, zaworów, przyłączy wody, gazu i energii elektrycznej oraz innych elementów mających wpływ na bezpieczeństwo użytkowników obiektu lub terenu,
 - d) informację o rozmieszczeniu służb porządkowych, rozmieszczeniu osób na imprezie masowej i ewentualnym rozdzieleniu ich według sektorów oraz rozmieszczenie punktów gastronomicznych i sanitarnych.
- 4) regulamin obiektu wraz z informacją o sposobie udostępnienia go uczestnikom imprezy masowej,
- 5) program i regulamin imprezy masowej, ewentualnie terminarz imprez masowych odbywających się według ustalonego terminarza lub według ustalonych zasad wraz z informacją o sposobie udostępnienia ich uczestnikom imprezy masowej,
- 6) informację o liczbie miejsc dla osób w obiekcie lub na terenie, gdzie impreza masowa będzie zorganizowana, mogących wystąpić zagrożeniach porządku publicznego, w tym informację o ewentualnym uznaniu imprezy masowej za imprezę o podwyższonym ryzyku oraz informację o liczbie osób, które mogą być obecne na imprezie masowej, o stanie liczebnym, organizacji, oznakowaniu, wyposażeniu i sposobie rozmieszczenia służb porządkowej i informacyjnej; w odniesieniu do służby porządkowej przyjmuje się przelicznik - co najmniej 10 porządkowych na 300 osób, które mogą być obecne na imprezie, i co najmniej 1 porządkowy na każde następne 100 osób. W przypadku uznania imprezy za imprezę o podwyższonym ryzyku przeliczniki te wynoszą odpowiednio 30 porządkowych na 300 osób, które mogą być obecne na imprezie masowej i co najmniej 3 porządkowych na każde następne 100 osób.
- 7) wskazanie osoby reprezentującej organizatora w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa osób uczestniczących w imprezie masowej (kierownika ds. bezpieczeństwa),
- 8) pisemną instrukcję określającą zadania służby porządkowej oraz warunki łączności pomiędzy podmiotami biorącymi udział w zabezpieczeniu imprezy,
- 9) szczegółowe zasady postępowania w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia,
- 10) polisę ubezpieczeniową zawierającą ubezpieczenia organizatora od odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone uczestnikom imprez masowych, na które wstęp jest odpłatny.

- 11) pisemną zgodę na przeprowadzenie imprezy masowej kierownika jednostki organizacyjnej lasów państwowych, parku narodowego lub krajobrazowego, w razie przeprowadzania imprezy na terenach będących w zarządzie tej jednostki.

Właściwi miejscowo komendanci powiatowi (miejscy) Policji i Państwowej Straży Pożarnej w celu wydania opinii mogą zażądać od organizatora imprezy masowej dokumentacji określonej w pkt 3-9 i 11 (dot. wniosku) oraz informację o zainstalowanych urządzeniach utrwalających przebieg imprezy, a w szczególności zachowania osób, za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (**art. 7 ust 1b**). Nadmienić należy że wykaz stadionów, obiektów lub terenów, na których utrwalanie przebiegu imprezy masowej za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk jest obowiązkowe – sporządza Wojewoda.

Imprezy o charakterze masowym organizowane są w różnych miejscach, dlatego zabezpieczając je należy każdą z nich rozpatrywać indywidualnie. Nie można, bowiem określić szablonowo, jakiego rodzaju zagrożenia mogą wystąpić i jakie będą ich skutki. Stąd istotne jest, aby miejsce gdzie ma się ona odbyć oraz najbliższe jej sąsiedztwo zostały dokładnie skontrolowane, a uwagi o występujących nieprawidłowościach przekazane organizatorom.

W obiekcie, w którym planowana jest impreza muszą być spełnione - zgodnie z przepisami o ochronie przeciwpożarowej - odpowiednie wymogi, które pozwolą zapobiec lub zminimalizować skutki powstałego zagrożenia. Należy do nich m. in. określenie bezpiecznej odległości pomiędzy sektorami, w których przebywać będą ludzie, odpowiednie przygotowanie i zabezpieczenie dróg i wyjść ewakuacyjnych nadzorowanych przez służby ochrony, zapewnienie odrębnych dróg ewakuacji dla osób niepełnosprawnych oraz wyposażenie obiektu, jeżeli jest taka konieczność, w większą liczbę podręcznego sprzętu gaśniczego. Organizator powinien także zapewnić właściwe dojazdy do obiektu służbom ratowniczym, jak również wyznaczyć miejsce, które mogłoby być w razie konieczności wykorzystane na stanowisko dowodzenia.

Dodatkowym, częstym zagrożeniem na imprezach masowych są pokazy sztucznych ogni. Pokazy takie powinny być przeprowadzone przez profesjonalne firmy, (wymóg taki stawia PN dla kl. III) z dala od zabudowań, lasu, parkingów z zachowaniem stref ochronnych, uwzględniając panujące warunki atmosferyczne (wiatr). Całość pokazu powinna być zabezpieczona przez osoby mogące podjąć natychmiastowe gaszenie niespalonych elementów wyrobów pirotechnicznych. Przy wydawaniu opinii w tym zakresie komendy powiatowe (miejskie) PSP powinny posiłkować się opracowaniem KW PSP pn. „Warunki bezpieczeństwa pożarowego w zakresie magazynowania, obrotu i stosowania wyrobów pirotechnicznych w pokazach publicznych (wskazania dla komend powiatowych PSP województwa mazowieckiego)” z 10 grudnia 1999 r.

Imprezy masowe i uroczystości z dużym zgromadzeniem ludzi, organizowane na otwartym terenie.

1. Warunki dla sceny.

- 1) obiekt sceny lub miejsce przeprowadzania uroczystości stanowić będzie tymczasowy obiekt budowlany, którego konstrukcja powinna być wykonana z materiałów co najmniej trudno zapalnych,
- 2) podwieszane stropy, okładziny sufitów i sufity podwieszane powinny być wykonane z materiałów, co najmniej trudno zapalnych, nie kapiących i nie odpadających pod wpływem ognia.,
- 3) instalacja elektroenergetyczna i oświetleniowa powinna być prowadzona po zewnętrznej powierzchni elementów konstrukcyjnych obiektu i posiadać główny wyłącznik prądu elektrycznego,
- 4) w okresie wiosenno-letnim, instalacją odgromową winny być zabezpieczane duże sceny – z reguły konstrukcji stalowej – nasycone dużą ilością sprzętu elektronicznego.

- 5) w przypadku znacznej różnicy poziomu pomiędzy sceną, a powierzchnią terenu - szerokość użytkowa schodów zewnętrznych powinna wynosić co najmniej 1,2 m., a liczba stopni w jednym biegu schodów nie powinna wynosić więcej niż 10,
- 6) powinna być zachowana minimalna odległość 10 m. od krawędzi sceny do pierwszych rzędów siedzeń dla ludzi lub barier oddzielających publiczność od sceny,
- 7) scena lub miejsce obrzędu powinno być wyposażone w podręczny sprzęt gaśniczy w ilości, co najmniej 2 gaśnice proszkowe 12 kg do gaszenia pożarów grup ABC i 2 koce gaśnicze.

Warunki dla publiczności biorących udział w imprezie lub w zgromadzeniu.

Zapewnienie bezpieczeństwa ludzi biorącym udział w imprezie masowej organizowanej na otwartym terenie powinno być zachowane poprzez:

- podział terenu na sektory,
- zachowania właściwych przejść ewakuacyjnych między sektorami,
- zgromadzenie odpowiedniej ilości podręcznego sprzętu gaśniczego,
- udział właściwie przygotowanych i wyposażonych służb porządkowych,
- udziału jednostek operacyjnych PSP lub OSP – w przypadkach, w których organizator imprezy został zobowiązany do takiego zabezpieczenia.

1) **Podział terenu na sektory** polega na wydzieleniu odpowiednich powierzchni oddzielonych od siebie przejściami ewakuacyjnymi o szerokości 4,5 m., przeznaczonych na nie więcej niż 2000 miejsc siedzących i 6000 miejsc stojących. Sektory oznakowane są dużymi literami alfabetu A, B, C Sektory podzielone są na 6 sekcji – w sekcji nie może znajdować się więcej niż 350 miejsc siedzących i 1000 miejsc stojących. Sekcje oznakowane są cyframi arabskimi 1, 2, 3, ... 6. Sekcje w sektorach oddzielone są przejściami o szerokości 3 m. Załącznik 1 i 2 zawierają przykładowe graficzne przedstawienie podziału terenu imprez masowych na sektory.

2) **Wygrodzienia sektorów** – w przypadkach wygrozzeń sektorów metalowymi parkanami lub konstrukcjami drewnianymi należy zapewnić co najmniej dwa odpowiedniej szerokości wyjścia (ok. 20 – 40 % wartości przyjmowanych dla obiektów budowlanych), z możliwością szybkiego ich udrożnienia - z wyłączeniem przednich linii sektorów i boków sektorów przylegających do głównej drogi ewakuacyjno-dojazdowej.

Olinowania wydzielaające sektory i sekcje - mocowane do słupków – powinny być łatwo zdejmowalne.

3) **Zachowanie właściwych przejść ewakuacyjnych i przejazdów** – polega na:

- zapewnieniu centralnie położonego przejścia- dojazdu do punktu centralnego obrzędu
- lub imprezy o szerokości ok. 6 m – możliwość dwukierunkowego ruchu pojazdów,
- zachowaniu przejścia o szerokości 3 m. pomiędzy sekcjami,
- zachowaniu przejścia o szerokości 4,5m pomiędzy sektorami – możliwość przejazdu samochodu ratowniczego,
- zachowania odległości 10 m od sceny, estrady lub miejsca obrzędu od publiczności,

4) **Zabezpieczenie w podręczny sprzęt gaśniczy** – przyjmuje się zasadę obliczania ilości podręcznego sprzętu gaśniczego - 2 gaśnice proszkowe 2 kg i 2 koce gaśnicze na jeden sektor lub powierzchnię zgromadzenia ludzi 1500 m². Sprzęt ten powinien znajdować się na wyposażeniu służby porządkowej obsługującej poszczególne sektory.

5) **Udział właściwie przygotowanych i wyposażonych służb porządkowych** – służby porządkowe powinny być przeszkolone w zakresie:

- użycia podręcznego sprzętu gaśniczego,
 - udzielenia pomocy przedmedycznej,
 - znajomości terenu, rozmieszczonych urządzeń i instalacji związanych z bezpieczeństwem osób i mienia,
 - znajomości posługiwania się posiadanym na wyposażeniu sprzętem i środki łączności.
- 6) **Udział jednostek PSP lub OSP** – organizator imprezy zapewnia zabezpieczenie tej imprezy poprzez udział jednostek ratowniczych PSP lub OSP w przypadkach:
- dużych imprez plenerowych gdy rozstawiane są obiekty tymczasowe (namioty, zadaszenia, duże sceny),
 - imprez z użyciem dużej liczby pojazdów i sprzętu latającego,
 - dużych imprez sportowych na stadionach,
 - imprez sportowych o podwyższonym ryzyku,
 - dużych zgromadzeń ludzi w czasie obrzędów religijnych,
 - dużych imprez przeprowadzanych w czasie przewidywanych anomalii pogodowych,
 - innych imprez zgodnie z wolą organizatora, organu wydającego pozwolenie na przeprowadzenie imprezy, organu PSP lub służb bezpieczeństwa wewnętrznego.

W zależności od charakteru imprezy organizator powinien także zapewnić właściwe dojazdy do obiektu służbom ratowniczym, jak również wyznaczyć miejsce, które mogłoby być w razie konieczności wykorzystane na stanowisko dowodzenia.

Wskazania dotyczące ustawienia pojazdów samochodowych na parkingach (miejscach postoju) ze względu na bezpieczeństwo pożarowe.

1. Lokalizacja parkingu (miejsca postoju).

Zgodnie z warunkami technicznymi odległość wydzielonego, odkrytego zgrupowania miejsc postojowych (parkingu) dla samochodów osobowych od okien budynków mieszkalnych, zamieszkania zbiorowego (z wyjątkiem hoteli), zakładów opieki zdrowotnej i wychowania, a także od placów zabaw dziecięcych przy zgrupowaniu powyżej 60 stanowisk samochodowych nie może być mniejsza niż 20m. dla zgrupowania do 60 stanowisk łącznie - 10 m.

Miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają wyłącznie osoby niepełnosprawne, mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 5 m od okien budynku mieszkalnego wielorodzinnego i zamieszkania zbiorowego oraz zbliżone bez żadnych ograniczeń do innych budynków. Miejsca te wymagają odpowiedniego oznakowania.

2. Drogi pożarowe.

Dojazdy do parkingów (miejsc postojowych) mogą być dwukierunkowe o szerokości, co najmniej 5,70 m., odpowiadającej minimalnej szerokości drogi manewrowej przy prostopadłym do niej układzie stanowisk postojowych, albo jednokierunkowe, o szerokości co najmniej 3,0 m.

Droga pożarowa powinna mieć szerokość, co najmniej 3,5 m. Droga ta powinna być traktowana, jako droga jednokierunkowa.

Każdy parking powinien posiadać, co najmniej dwa wjazdy, o szerokości minimum 4,5 m. przy ruchu dwukierunkowym i 3,5 m. przy ruchu jednokierunkowym

3. Układ stanowisk postojowych i dróg manewrowych dla samochodów osobowych i autobusów.

Rozróżnia się, dwa rodzaje układu stanowisk postojowych samochodów - pierwszy, pod kątem prostym do osi drogi manewrowej i drugi, skośnie do osi drogi manewrowej. Zastosowanie skośnego układu miejsc postojowych do drogi manewrowej zwiększa jej szerokość i narzuca kierunek jazdy zaparkowanego pojazdu. Skośny układ stanowisk postojowych zalecany jest w

organizacji parkingów tymczasowych i okolicznościowych na dużą ilość miejsc postojowych np. przy imprezach masowych, gdzie wymagane jest zachowanie szczególnego bezpieczeństwa, a w przypadku niebezpieczeństwa, szybkie wyprowadzenie pojazdów ze strefy zagrożenia. Drogi wewnętrzne powinny być połączone w pętle tworząc ruch okrężny.

4. Wyposażenie w sprzęt gaśniczy.

- 1) dla parkingów samochodów osobowych;
 - parking do 100 miejsc postojowych w 2 gaśnice proszkowe 6 kg,
 - parking powyżej 100 miejsc postojowych na każde 100 samochodów 2 gaśnice proszkowe 6 kg.
- 2) dla autobusów:
 - parking do 30 autobusów w 2 gaśnice proszkowe 6 kg,
 - parking powyżej 30 autobusów na każde 30 autobusów po 2 gaśnice proszkowe 6 kg.

Odległości pomiędzy stanowiskami z podręcznym sprzętem gaśniczym nie powinny przekraczać 100 m.

Na terenie założenia w Wieńcu, dla zapewnienia bezpiecznej ewakuacji zaprojektowano cztery wyjścia z parku. Trzy z nich to bramy wjazdowe o szerokości 4 m i jedna furtka dla pieszych. Ich lokalizacja pozwala na ewakuację z różnych miejsc na terenie parku i w różnych kierunkach. Główna brama wjazdowa znajduje się „na wysokości pałacu”, w kierunku południowym. Kolejne w północno-wschodnim narożniku parku i w północnym ogrodzeniu. Wejście dla pieszych zlokalizowano w połowie wschodniego ogrodzenia. Drogi obsługujące założenie zaprojektowane są o szerokości 4 m. Co jest zgodne z wymaganiami przeciwpożarowymi.

Na terenie założenia nie projektuje się parkingów, jedynie miejsca postojowe dla samochodów przygotowujących imprezę. Jeżeli organizator przewiduje lokalizację miejsc parkingowych podczas imprezy powinny one spełniać ww. wymagania.

Każdorazowo przed imprezą konieczne jest opracowanie planu ewakuacji w razie zagrożenia pożarowego oraz oznaczenie w terenie dróg dojazdu i rozchodzenia się publiczności, dróg ewakuacyjnych i dróg dojazdowych dla pojazdów służb ratowniczych.

Oznaczenia lokalizacji hydrantów przeciwpożarowych, zaworów, przyłączy wody, gazu i energii elektrycznej oraz innych elementów mających wpływ na bezpieczeństwo użytkowników obiektu lub terenu.

Uzyskać należy także opinie właściwych miejscowo komendantów powiatowych (miejskich) Policji i Państwowej Straży Pożarnej i kierownika jednostki organizacyjnej pomocy doraźnej (pogotowia ratunkowego), które muszą zawierać informacje o niezbędnej wielkości ich sił i środków potrzebnych do zabezpieczenia imprezy, zastrzeżeniach do stanu technicznego obiektu oraz przewidywanych przez Policję zagrożeniach.

Wyciąg dotyczący zabezpieczenia przeciwpożarowego z wytycznych „WARUNKI BEZPIECZEŃSTWA POŻAROWEGO IMPREZ MASOWYCH I DUŻYCH ZGROMADZEŃ LUDZI. (wskazania dla komend powiatowych PSP województwa mazowieckiego) opracowanych w Wydziale Kontrolno-Rozpoznawczym KW PSP województwa mazowieckiego

Warszawa, dnia 30 lipca 2003 r

IX. ANEKS

A n e k s 1

OSOBY ZWIĄZANE Z ZAŁOŻENIEM PAŁACOWO-PARKOWYM W WIEŃCU

Artur Goebel (ur. 14 grudnia 1835, zm. 14 września 1913)

Autor projektu pałacu

Ilustr. 78. Budowniczy Artur Goebel

Polski architekt, projektant dworów, szkoły, domu bankowego (braci Natansonów w Warszawie), szpitali żydowskich w Warszawie oraz kościołów w Polsce. W 1856 roku ukończył Instytut Techniczny w Krakowie.

W 1857 przybył do Warszawy i praktykował u Henryka Marconiego, następnie pracował przy Julianie Ankwiczu. Współpracował przy budowie wielu domów w Warszawie, jak przy ulicach: Czysa, Gęsia, Dzika, Żurawia, Nowolipki, Karmelicka, Jasna, Szkolna (nadbudowa). Prace samodzielne: domy przy Czerniakowskiej 94 i 96.

Jest autorem projektów takich obiektów architektonicznych, jak: Szpital Dziecięcy Bersohnów i Baumanów w Warszawie (1876-1878), kościół w Wieńcu (po 1880), Gimnazjum męskie p.w. św. Wojciecha w Warszawie (1883 - wspólnie z Józefem Piusem Dziekońskim), kościół w Lubieniu Kujawskim (1884-1886), pałac w Wieńcu (prawd. 1875), Szpital Starozakonnych na Czystem w Warszawie (1894-1902, we współpracy z Czesławem Domaniewskim), kościół w Pacynie (1897-1901), kościół w Postawach, kamienica Krasińskich w Warszawie przy pl. Małachowskiego (1907-1910, wspólnie z Janem Fryderykiem Heurichem), Grobowce na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie: rodziny Kazanowskich (ok. 1870) oraz Leopolda Kronenberga (1893).

Walerian Kronenberg (ur. 1859 w Prawdzie, zm. 27.11.1934 w Warszawie, pochowany w Proboszczewicach)⁴⁹

Autor projektu parku

Ilustr. 79. Walerian Kronenberg

Ogrodnik i planista, jeden z najważniejszych twórców założeń ogrodowych w Polsce przełomu XIX i XX w. Urodził się w rodzinie Juliusza i Wiktorii (z domu Roguskiej) Kronenbergów. Jego żoną była Stefania Stanisława Grabowska (ur. ok. 1873 r. wieś Ogorzelice parafia Proboszczewice), którą poślubił w 1892 r. w Warszawskiej parafii św. Jana.

Po ukończeniu III Gimnazjum Męskiego w Warszawie przy ul. Krakowskie Przedmieście 3 praktykował w firmie Ch. Ulricha i Ogrodzie Pomologicznym w Warszawie, w latach 1878–79 w szkółkach Ludwiga Spätha w Neu-Britz pod Berlinem, później u braci Franza (planisty ogrodów) i Nicolausa (hodowcy roślin ozdobnych) Sismayerów w Bockenheim pod Frankfurtem nad Menem. Pod koniec praktyk u Sismayerów założył ogród Rotschilda we Frankfurcie nad Menem, później Ladeburga w pobliskim Mannheimie nad Renem i kilka innych. Po zakończeniu praktyki udał się na studia do Wyższej Szkoły Ogrodniczej w Wersalu. Podróżował również w tym czasie po cenionych wówczas ośrodkach ogrodniczych i planistycznych. Znany jest jego artykuł do „Ogrodnika Polskiego” opisujący wygląd ogrodu pani Borsig w Berlinie.

W 1880 r. wrócił do Warszawy, a w 1881 r. otworzył własne przedsiębiorstwo „*Hodowla róż, drzew ozdobnych i owocowych Waleriana Kronenberga*” przy ul. Okopowej 7 w Warszawie. W latach 1882/83 – 1886 wykładał „Teorię urządzania parków” w Szkole Ogrodniczej Prywatnej przy ul. Nowogrodzkiej 36 w Warszawie. Jego projekty zdobywały w tym czasie liczne nagrody na wystawach w Moskwie i Warszawie. Od 1899 roku członek prezydium Komitetu Plantacyjnego miasta Warszawy. Od sierpnia 1915 r. w składzie komisji Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego, opiekującej się Ogrodem Pomologicznym, rządową szkołą ogrodniczą, Ogrodem Botanicznym, Belwederskim, Łazienkowskim i Towarzystwa Wyścigów Konnych na Mokotowie. W 1917 r. nadzorował ogród botaniczny przy Szkole Rzemiosł im. Karola Szlenkiera przy ul. Górczewskiej w Warszawie.

W latach 1915–22 prowadził wykłady w zakresie projektowania parków w Wyższej Szkole Ogrodniczej w Warszawie. W 1921 roku został ławnikiem miasta Warszawy a po zamknięciu Wyższej Szkoły Ogrodniczej porzucił pracę wykładowcy. Był założycielem i długoletnim prezesem Koła Planistów przy Towarzystwie Ogrodniczym Warszawskim oraz sekretarzem Komitetu Plantacyjnego Miast Polskich. Od 1931 radny miejski.

⁴⁹ Strona internetowa: https://pl.wikipedia.org/wiki/Walerian_Kronenberg;

Założył ponad 300 parków i ogrodów pałacowych, dworskich i użyteczności publicznej na terenie Polski oraz południowych i zachodnich guberni cesarstwa Rosyjskiego (m.in. na Ukrainie, Białorusi, Łotwie i Krymie).

Jako pierwszy w Polsce wprowadził, naśladując francuskiego ogrodnika i planistę Jean-Pierre'a Barillet-Deschamps'a, sztuczne formowanie powierzchni terenu w łagodne falistości, tworzące złudzenie zwiększenia projektowanego obszaru.

Projekty i realizacje

Jego parki odznaczały się wielkością otwartych wewnątrz, wyrafinowaną linią dróg i zbiorników wodnych, różnorodnością widoków oraz bogactwem roślinności⁵⁰.

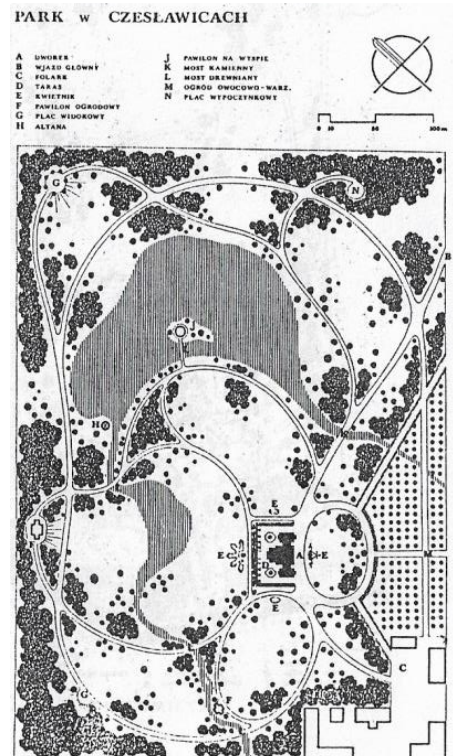
Wykaz wybranych projektów parków pałacowych i dworskich z obszaru Polski

- Projekt parku przy pałacu Ciechanowskich w Grodźcu (ob. dzielnica Będzina), 1880 r.;
- Projekt parku o pow. 2,4 ha przy barokowym pałacu Karola Jana Szlenkiera i jego żony Marii z Grosserów (ob. willa Karolin-Marianów) w Wiązownie koło Warszawy, nieopodal Otwocka, 1881 r.
Pałac zbudowany w 1787 r. dla Marii Karoliny z Lubomirskich ks. Radziwiłłowej, miecznikowej litewskiej. Księżna Maria Karolina, rozwiedziona z Karolem Stanisławem Radziwiłłem - zwanym Panie Kochanku;
- Projekt parku otaczającego drewniany pałac Cara Aleksandra III w Spale, pow. Rawa Mazowiecka, z 1884 r. (przeprojektowany i powiększony przez Franciszka Szaniora po 1925 r. i Leona Danielewicza w latach 1934-35);
- Projekt parku w Czesławicach (woj. lubelskie, gm. Nałęczów) o pow. 17,6 ha z 1886 r. (tytuł projektu: *Parc de Czesławice (Gouver. de Lublin) Comte de Wernicki proprietaire*).
Od 1886 r. własność przemysłowca warszawskiego Wacława Wernickiego, ożenionego z Elżbietą, córką Stanisława Lilpopa. Pałac wzniesiony według projektu Leonarda Marconiego.

Ilustr. 80. Pałac w Czesławicach z fragm. parku, na współczesnej fot.

⁵⁰ Strona internetowa <https://encyklopedia.pwn.pl/>

Ilustr. 81. Plan parku w Czesławicach W. Kronenberga z 1885 r.

- Projekt parku w Walewicach (pow. łowicki), o pow. 8,2 ha, z 1886 r.
Obiekt o interesującej historii, bo to tutaj 4 maja 1810 roku w pałacu w Walewicach urodził się syn Napoleona i Marii Walewskiej, Aleksander Colonna-Walewski, późniejszy ambasador Francji w Wielkiej Brytanii i minister spraw zagranicznych Napoleona III.
- Projekt parku w Młochowie pod Pruszkowem, o pow. 11,2 ha, z 1887 r.;
- Projekt parku w Brzeziu k/Włocławka, o pow. 8,4 ha, z 1889 r.; wykonany dla jego ówczesnego właściciela Leopolda Juliana Kronenberga

Ilustr. 82. Pałac w Brzeziu k/Włocławka z fragm. parku na współcz. fotografii

- Projekt parku w Garnku (niedaleko Kłomnic w okolicach Częstochowy), należącego do Edwarda Reszke, brata Józefiny z Reszków Kronenberg. Pow. parku 8,4 ha, projekt z 1891 r.
Edward Reszke, słynny śpiewak operowy scen europejskich i światowych osiadł w majątku Garnek w 1903 r. W parku zasadził rzadkie gatunki drzew, wytyczył alejki, wybudował kort tenisowy oraz stróżówkę, gdzie prowadził tzw. ochronkę dla dzieci pracowników majątku, założył sad i szklarnie. Ziemię orną wydzierżawił chłopom. Uporządkował również lasy, wytyczył rewiry i dukty, okalając je brzożami. Rezydencja E.Reszke tętniła życiem, bowiem przyjeżdżali tu zagraniczni i znani goście, wśród nich Lubomirscy z Kruszyny i

Kronenbergowie, wakacje spędzał młody, nowo odkryty talent - Jan Kiepura, urządzano tu polowania i kawalkady konne.

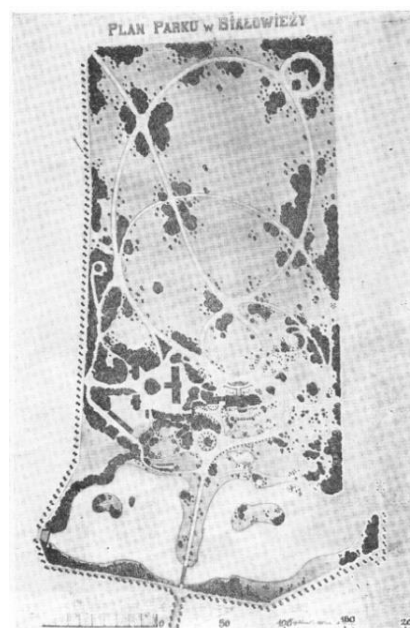
Ilustr. 83. Rezydencja Edwarda Reszke w Garnku, wybudowana przez Fr. Arveuffe'a. Stan sprzed I wojny światowej (fot. ze zbiorów M. Bilowicz, nieżyjącej już wnuczki Edwarda Reszke)

- Projekt przekomponowania parku w Opinogórze, o pow. 22,4 ha, z 1892 r. (tytuł projektu: *Opinogóra wł. Hr. Krasieńskiego*); realizacja W. Kronenberg i Fr. Szanior;

Ilustr. 84,85 Po lewej - widok na park w Opinogórze z lotu ptaka, sygnowany na rok 1870; po prawej – pałac w Opinogórze na współcz. fotografii

- Projekt i realizacja parku pałacowego w Białowieży, o pow. 47,7 ha, z 1895 r.;

Ilustr. 86. Plan parku pałacowego w Białowieży wg W.Kronenberga

- Projekt i realizacja parku w Leśmierzu (w rejonie Łodzi), o pow. 11,2 ha, z 1895 r.;
- Projekt i realizacja parku w Ruchnie (w rejonie Siedlec),

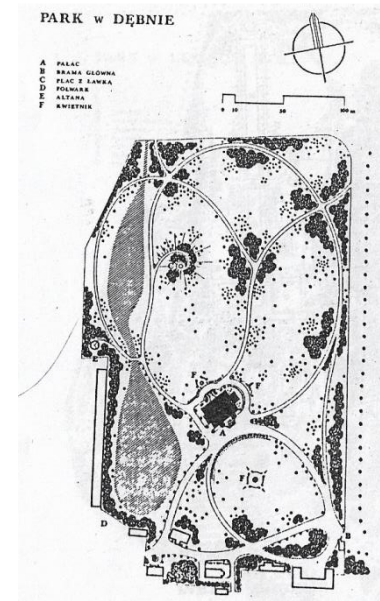
o pow. 6,7 ha, z 1895 r.;

- Projekt i realizacja parku pałacowego w Sobocie, o pow. 5,6 ha, z 1896 r.;
- Projekt ogrodu pułkowego w Siedlcach, 1897 r.;
- Projekt i realizacja parku w Skrzydłowie (w rejonie Częstochowy), o pow. 8,4 ha, z 1897 r.

Z zespołem dworsko-parkowym w Skrzydłowie związany był słynny w Europie i na świecie śpiewak operowy Jan Reszke, brat Edwarda i Józefiny z Reszków Kronenberg. Na stałe mieszkał we Francji, a z dworu w Skrzydłowie uczynił swój polski dom, gdzie mógł rozwijać swoją drugą pasję, jaką były konie. W Paryżu był właścicielem paryskiej stajni wyścigów, a w Skrzydłowie założył stadninę oraz nowoczesną stajnię sportową. Po 1945 r. obiekt upaństwowiono, a w 1999 r. rząd polski podjął decyzję o likwidacji stadniny i rozproszeniu stada. Cała jej hodowla trafiła do Stadniny Koni „Malutkie” w województwie łódzkim. Ciekawostką jest fakt, iż dwa konie pochodzące z opisywanej hodowli wystąpiły w ekranizacji „Ogniem i Mieczem” Henryka Sienkiewicza w reżyserii Jerzego Hoffmana.

Na bazie upaństwowionych po II wojnie światowej obiektów dworsko-parkowych władze samorządowe utworzyły „Szlak Reszków – Muzyka i Konie”, który integruje, głównie poprzez system ścieżek rowerowych miejsca związane z rodziną Reszków na terenie gminy Kłomnice i gmin ościennych. W przedsięwzięciu uczestniczy Filharmonia Częstochowska, organizując wraz z gminą Kłomnice rokrocznie w kościele parafialnym w Garnku koncerty muzyki klasycznej, a także Konkurs Wokalny im. Reszków, odbywający się w Filharmonii Częstochowskiej.

- Projekt i realizacja parku dworskiego w Stryjowie (w rejonie Chełma), o pow. 5,6 ha, z 1897 r.;
- Projekt uzupełnienia parku pałacowego w Szczawinie, o pow. 10,1 ha, z 1898 r.;
- Projekt parku w Palikijach, o pow. 10,1 ha, z 1899 r.;
- Projekt i realizacja parku w Dębnie, o pow. 6,8 ha, z 1902 r.;

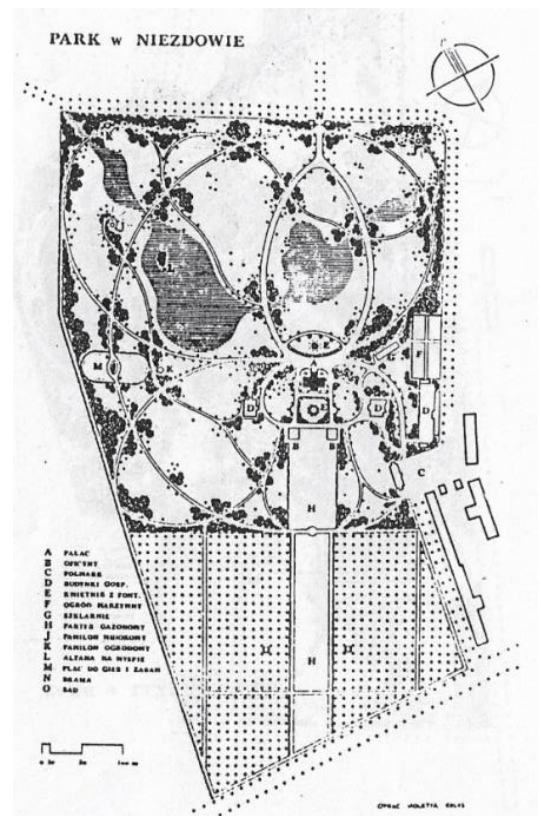
Ilustr. 87. Projekt parku w Dębnie wg W. Kronenberga

- Projekt przekształcenia parku Krasieńskich w Krasnem, (realizacja F. Szanior), 1902–1907 r.;
- Projekt parku w Dębinkach, o pow. 8,4 ha, z 1903 r.;
- Projekt i realizacja parku dworskiego w Falęcicach, o pow. 10,1 ha, z 1904 r.;

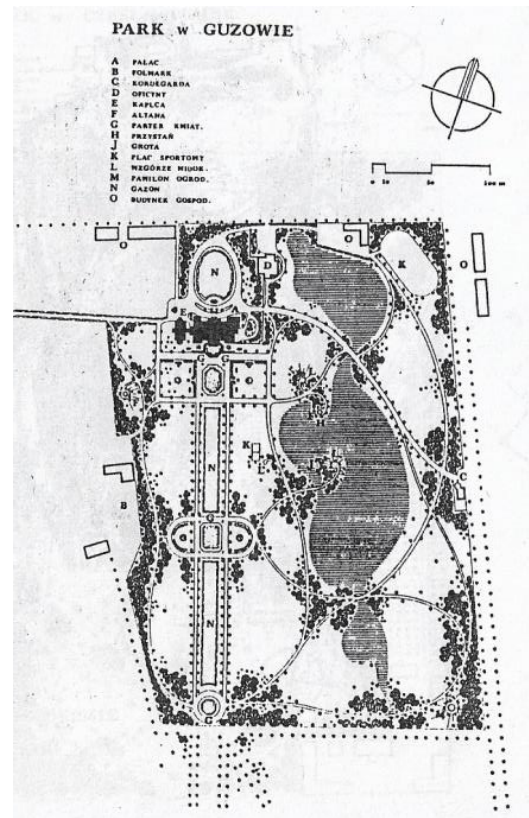
Ilustr. 88. Pałac Wł. Myszyrowicza w parku w Fałęcicach, wg projektu W. Kronenberga

- Projekt i realizacja parku pałacowego w Wieńcu (w majątku Leopolda Kronenberga, u jego synów Stanisława i Leopolda Juliana), o pow. 6,8 ha, z l. 1900-1904 r.;
- Projekt parku w Niezdowie (ob. w obrębie Opola Lubelskiego), o pow. 24,6 ha, styczeń 1905 r.;

Ilustr. 89. Projekt parku w Niezdowie wg W. Kronenberga

- Projekt parku w Zdunowie z l. 1905 -1910 r.;
- Projekt parku w Ługaniu, 1906 r.;
- Projekt parku w Pławnie, 1910 r.;
- Projekt parku w Guzowie, o pow. 11,3 ha, z 1911 r. (z F.Szaniorem?);

Ilustr. 90. Projekt parku w Guzowie wg W. Kronenberga

- Projekt parku w Rybczyńcach, o pow. 4,1 ha, z 1911 r.;
- Projekt parku w Zamościu, o pow. 10,7 ha, z 1917 r., realizacja w l. 1922-1927;

Projekty niedatowane

- Projekt parku w Psarach (tytuł projektu: „*Psary*” wł. hr. *Lubieńskiego*);
- Projekt parku w Rogowie;
- Projekt parku w Roszynie zaprezentowany na I Wystawie Ogrodniczej Prowincjonalnej w Łodzi w 1892 r. (tytuł projektu: *Parc de Roszyn Comte de Ledochowski propriétaire*);
- Projekt parku w Rykałach;
- Projekt parku w Siecieniu (tytuł projektu: *Parc de Siecień (Gouvernem. de Plock) de M. S. de K. propriétaire*);
- Projekt parku w Skłótach zaprezentowany na I Wystawie Ogrodniczej Prowincjonalnej w Łodzi w 1892 r. (tytuł projektu: *Parc de Skłoty (Gouvern. de Varsovie) Baron de Dangel, propriétaire*);
- Projekt parku w Skórczu (tytuł projektu: *Parc de Skórzec (Gouvern. de Łomża) M. de Jasiński propriétaire*);
- projekt parku w Szczekarkowie;
- Projekt parku w Tarnogórze;
- Projekt parku w Wierzchowiskach;
- Projekt parku we Włodawie (tytuł projektu: *Parc des invalides de chemin de fer a Wlodawa appartenant a la Compagnie de Sud-Ouest*) zaprezentowany na I Wystawie Ogrodniczej Prowincjonalnej w Łodzi w 1892 r.;
- Projekt parku w Wojciechowie (tytuł projektu: *Parc de Wojciechów (Gouv. Łomża) M. Kurcisz, propriétaire*) zaprezentowany na I Wystawie Ogrodniczej Prowincjonalnej w Łodzi w 1892 r.;
- Projekt parku w Zagórzcu (tytuł projektu: *Parc de Zagórze (Gouvern. Piotrków) appartenant a la compagnie des mines*);
- Projekt parku w Żukowie, woj. warszawskie (tytuł projektu: *Parc de Żuków (Gouvern. de Varsovie) M. de Bolechowski propriétaire*), o pow. 2,2 ha, zaprezentowany na I Wystawie Ogrodniczej Prowincjonalnej w Łodzi w 1892 r., zrealizowany częściowo w 1900 r.

Wybrane fragmenty z publikacji: *W. Panek, Reszkowie - kariery jak z bajki*; link do artykułu: maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek_Reszke.pdf;

Jan Mieczysław Reszke urodził się 14 stycznia 1850 roku i początkowo myślał o zawodzie prawniczym, podejmując w Warszawie studia w tym kierunku. Nie palestra mu jednak była pisana i w gruncie rzeczy nie do niej dążył. Obok rozpoczętych (i nie dokończonych) studiów prawa na Uniwersytecie Warszawskim uczył się śpiewu. Jego pierwszym profesorem był zamieszkały w Polsce Włoch, Francesco Ciaffei. On też skierował młodego śpiewaka, którego kształcił jako barytona, na dalsze studia do Turynu i Mediolanu (...)

Pod koniec XIX stulecia wzbudzał niespotykany podziw publiczności operowej Europy i Ameryki, śpiewając od Petersburga po Nowy Jork i Chicago. Był ulubieńcem i przyjacielem głów koronowanych i książąt, multimilionerem, miłośnikiem koni. Otoczony estymą przez największych twórców swoich czasów pozostał w ich zapiskach pamiętnikarskich. Dla niego komponowano opery i dopisywano nowe arie w istniejących już dziełach. Uchodził za wzór elegancji, kultury muzycznej i osobistej, za wzór wiktoriańskiego gentelmana. W swoim zawodzie osiągnął wszystko, co było do osiągnięcia. Nikt przed nim i nikt po nim nie dotarł do pułapu w śpiewaczej profesji (...) Bernard Shaw zachęcał swoich czytelników, by posłuchali Jana Reszke w w roli Lohengrina, „gdyż jest mało prawdopodobne, że drugi taki znajdzie się w naszej epoce.” Natomiast kompozytor, Edward Grieg uważał, że najwyższym szczytem, na który wzniosła się sztuka śpiewacza, był Tristan Wagnera w wykonaniu Jana Reszke (...)

Pochodził z rodziny mieszczańskiej. Żył wśród arystokracji i chciał uchodzić za szlachetnie urodzonego. Patent szlachecki zatwierdził mu w 1889 roku car Aleksander III i odtąd począł nasz artysta, działając w krajach Zachodu, dodawać przed swym nazwiskiem przyimek «de»..W słownikach, leksykonach i encyklopediach na całym świecie pozostał jako Jean de Reszke, Jan di Reschi, Giovanni di Reszke (...) niewątpliwą zasługą Jana Reszke było zerwanie z tradycją języka włoskiego obowiązującego na scenie operowej. Utwory francuskie śpiewał po francusku („czczono go jak niezwykłego bohatera narodowego”), opery Wagnera śpiewał po niemiecku. A skoro już o Wagnerze mowa, to warto przy okazji dodać, że do głównych zasług i bodaj za największe osiągnięcie artystyczne Jana Reszke uznali historycy to, że potrafił on w sposób twórczy zespolić tradycję włoskiego bel canta, którą opanował w sposób mistrzowski, ze stylem dramatycznym wymaganym w dziełach Wagnerowskich (...)

Wydarzenie artystyczne, które niejako ukoronowało czteroletni (1884—1888) okres francuski w karierze Jana Reszke nastąpiło jesienią 1888 roku. Dyrekcja Grand Opera postanowiła pokazać na swojej scenie, graną dotychczas w paryskiej Operze Komicznej, operę Gounoda *Romeo i Julia*. Kompozytor osobiście czuwał nad wznowieniem swojego utworu, zapraszając Jana Reszke i nieco starszą od niego, najslynniejszą wówczas na świecie śpiewaczkę, Adelinę Patti, jako odtwórców ról tytułowych. Specjalnie dla polskiego tenora Charles Gounod dopisał nowy finał do trzeciego aktu ze wspaniałą arią *O jour de deuil*. kiedy to Romeo zostaje skazany na wygnanie (...) Na sali zebrała się cała elita Paryża z prezydentem Francji, a także goście z całej Europy. Nastrój wyjątkowej gali panował na obu przedstawieniach nowej wersji *Romea i Julii*, z których pierwsze odbyło się 28 listopada 1888 roku. Obok Patti i (...) występował też Edward Reszke, śpiewający basową partię *Ojca Laurentego*. I nie będzie chyba przesady w tym, jeśli powiemy, iż to listopadowe wznowienie *Romea i Julii* w Grand Opera pod dyktando Charlesa Gounoda przeszło do historii sztuki operowej (...)

Potem Reszke przeniósł swe występy do Covent Garden, gdzie w latach 1888—1900 z przerwami wystąpił około 300 razy, trwale zapisując się w dziejach opery londyńskiej, jednej z najważniejszych na świecie. Z Paryża do Londynu wyjechał na stałe na kilka lat razem z Edwardem (...)

W następnym roku „okresu londyńskiego” jego kariery, latem 1889 roku, August Harris, nowy dyrektor Carl Rosa Opera Company, zaprosił go razem z bratem do udziału w kilku przedstawieniach tego zespołu w Londynie. Jan i Edward śpiewali w *Afrykance*, *Romeo i Julii* oraz *Fauście*, ale ukoronowaniem występów z zespołem Harrisza było pierwsze w Londynie wystawienie *Śpiewaków norymberskich* Wagnera. Jan został okrzyknięty przez prasę „przecudnym Stolzingiem” - po kreacji postaci Waltera von Stolzinga w *Śpiewakach*, gdzie występował z bratem obok Emmy Albani i Jeana Lassalle. Taki kwartet głosów Wagnerowskich nie tylko na londyńskiej scenie mógł przejść do historii wystawień tej opery. „Wkrótce po tym spektaklu - pisał Józef Kański - znająca się na muzyce

(kształcona między innymi pod kierunkiem samego Mendelssohna) królowa Wiktoria poleciała im (obu braciom Reszke - W.P.) stawić się na zamku w Windsorze, gdzie wspólnie z Emmą Albani dali zaimprovizowany koncert, wykonując, ku szczeremu uznaniu monarchini arie z Fausta i Gwiazdy północy Meyerbeera oraz duety z Traviaty i Carmen. Był to początek prawdziwej przyjaźni Reszków z domem królewskim. Wielkim miłośnikiem opery, nie bez ich wpływu, stał się książę Walii, wobec czego bywanie w teatrze operowym poczęło znowu należeć do dobrego tonu wśród angielskich sfer wyższych. W ślad za tym nawiązały się też bliższe kontakty braci Reszke z innymi arystokratycznymi rodzinami (...)

Jan Reszke uchodził w owym czasie za jednego z najwyżej cenionych przyjaciół księcia Walii, późniejszego króla Edwarda VII. W czasie występów w londyńskiej Covent Garden Jan zamieszkiwał na zamku windsorskim jako gość pary książęcej (...) Księżna Walii, późniejsza królowa Aleksandra, wrogo usposobiona (jak i cały dwór angielski) do cesarstwa niemieckiego, zobowiązała Jeana de Reszke (wówczas już hrabiego polskiego z imperium rosyjskiego, bo i z od cara otrzymanym tytułem szlacheckim) do dania słowa honoru, iż nigdy na niemieckiej scenie nie wystąpi. Jan słowa dotrzymał i mimo zaproszeń żony Wagnera, Cosimy, w Bayreuth nigdy nie wystąpił, jak również na jakiegokolwiek innej scenie operowej Niemiec (...)

W 1891 roku Jan Reszke razem z Edwardem wyjechali do Stanów Zjednoczonych, gdzie otworzyli nowy sezon Metropolitan Opera House w Nowym Jorku w spektaklu Romea i Julii z Emmą Eames w kobiecej roli tytułowej (...) Występująca w tym czasie w Nowym Jorku Helena Modrzejewska napisała w jednym z grudniowych listów do Emilii Sierżputowskiej: „Bracia Reszke triumfalnie debiutowali w nowojorskiej Metropolitan Opera House; przybyli, zaśpiewali, zwyciężyli. Smutne, że nie mogę ich posłyszeć, będę grała w każdy wieczór.” Rozpoczął się okres dziesięcioletnich występów Jana Reszke na scenie MET, „okres amerykański”, który stał się ukoronowaniem jego kariery. (Tu trzeba, gwoli jasności, dodać, że lata 1891-1901 stanowiące ów „okres amerykański”, nie wykluczały, a wręcz nakładały się na ciąg dalszy „okresu londyńskiego”, bowiem na scenie Covent Garden Jan Reszke występował aż do 1900 roku, a także występy w MET artysta godził z występami na drugiej stronie globu, śpiewając w latach dziewięćdziesiątych na scenie teatru cesarskiego w Petersburgu).(...)

Frank Thiess pisał, że kiedy Caruso „przejmował sukcesję” w Metropolitan po „eleganckim i przez Nowy Jork ubóstwianym” Janie Reszke musiał mieć świadomość „trudności, z jaką przyjdzie mu pozbyć się uciążliwego i dokuczliwie wiszącego przed nim niby nić pajęczka — posagu”. I rzeczywiście: pierwsze lata występów Carusa upływały pod znakiem co pewien czas powracających porównań z Janem Reszke i jego kreacjami. Nie zawsze były to porównania wspierające nowego mistrza (...) W Metropolitan zakończył występy w 1901 roku, a cztery lata później przestał w ogóle występować na scenach operowych (...)

Jan Reszke założył w Paryżu swoją własną szkołę śpiewu, która niebawem stała się bodaj najsłynniejsza w całym świecie wokalistyki. A w znaczeniu przenośnym: nawet po zejściu artysty ze sceny mówiło się, że „Reszke stworzył nowy wzorzec szkoły operowej”, jego sposób kreacji scenicznych stał się tradycją, do której przyrównywano następców.

W latach dziewięćdziesiątych, mimo że śpiewał stale w Ameryce, pojawiał się także na występach w Petersburgu, Paryżu, Londynie, a także częściej odwiedzał Polskę, zwłaszcza latem. W Skrzydlowie, niedaleko Częstochowy, Jan Reszke kupił majątek ziemski, w którym spędzał wakacje, przygotowując nowe partie operowe, ale nie tylko ... „Okazał się nad podziw świetnym gospodarzem — pisał Józef Kański. Doprowadził ową posiadłość do kwitnącego stanu, budował drogi, założył stadninę i nowoczesną stajnię sportową (istniejącą do dziś)”. A Stanisław Szenic dodaje: „Jan Reszke zapalony sportsmen — stajnię wyścigową posiadał również w Paryżu — wprowadził u nas gonitwy dla dwulatków, zainicjował też w Warszawie i miastach rosyjskich jazdę amerykańską angażując dżokeja Cassiusa Sloana z USA.” Stosunkowo późno, bo już grubo po czterdzieście, założył rodzinę, żeniąc się z francuską hrabianką, Marie Annę Henriette de Goulaine. Z tego związku urodził się jedyny syn państwa de Reszke — również Jan, co było zgodne z tradycją imion pierworodnych synów męskiej linii Reszków. Na przełomie stulecia Jean de Reszke wybudował w okolicach Lasku Bulońskiego w luksusowej dzielnicy Paryża, przy ulicy de la Faisanderie, pałacyk, w którym zamieszkał, ale w którym też znalazł się prywatny teatr operowy na około 150 miejsc z kanałem dla 40-osobowej orkiestry. Tu mieściła się też słynna niebawem szkoła śpiewu braci Reszków. Właścicielem szkoły i jej „firmą” był Jan Reszke, ale też często zaglądał tu do brata Edward, udzielając licznych konsultacji, stąd czasami mówiono też o „szkole braci Reszków.” I mimo

że od 1905 roku Jan Reszke w zasadzie zrezygnował z występów scenicznych, wąskie grono przyjaciół i uczniów mogło go jeszcze czasami słyszeć na scenie jego prywatnego teatru (...)

Pałacyk Reszkiego jako szkoła śpiewu też przeszedł do legendy i historii światowej wokalistyki. Tego samego 1909 roku, kiedy Bronisław Romaniszyn opisywał imieniny swego mistrza z udziałem Patti, warszawski „Tygodnik Ilustrowany” zamieścił reportaż z Paryża, opisując szkolne życie pałacyku Reszkiego. „... Tu odbywają się lekcje od rana do nocy. Słyszeć tylko głos śpiewaka czy śpiewaczki, a od czasu do czasu wspaniałych kilka taktów zaśpiewanych przez Reszkiego. W poczekalni 28 czeka swej kolei cały tłum, zło tylko najlepszych; resztę przygotowują mu jego asystenci, również świetni nauczyciele. Oglądany przez nich uczeń przechodzi dopiero w ręce samego mistrza (...)

Szkoła Reszkiego wydała dotąd cały szereg śpiewaków i śpiewaczek, mających już głośne imiona, śpiewających obecnie w największych operach świata (...) Jedną z uczennic była Mieczysława Cwiklińska, która dzięki poparciu szwagra Reszkiego, Leopolda Kronenberga, rozpoczęła tu naukę śpiewu w 1911 roku. Pani Miecia wspominała pół wieku później: „Jan Reszke prowadził dom na szerokiej stopie, miał własną stajnię wyścigową i sam wspaniale jeździł konno. Aparycję miał świetną, wysoki, elegancki, przystojny. Chociaż uprzejmy dla wszystkich, a w stosunku do pań wykwinny i szarmancki, jako profesor był niezmiernie wymagający (...) Jako Polka płaciłam profesorowi według «taryfy ulgowej», po 100 franków za jedną lekcję, a brałam trzy lekcje tygodniowo. Moje studia częściowo finansował Kronenberg (...) Przerabiałam wyłącznie partie operowe, o operetkach nie było mowy. W przeciągu trzech lat przygotowałam pod kierunkiem Reszków (bo i Edward udzielał mi wskazówek) dziesięć głównych partii operowych.” (...)

Podczas I wojny światowej Jan Reszke stanął na czele Stowarzyszenia Pomocy Żołnierzom Polskim we Francji; ostatni rok wojny przyniósł mu największą tragedię życia: pod Marną zginął jedyny syn, który wstąpił do wojska jako ochotnik. Po 1918 roku artysta nigdy już nie odwiedził swojego majątku w Polsce, który przez wojnę pozostał nie tknięty, bowiem nie zgodziła się na to żona, coraz bardziej upadająca na zdrowiu po stracie jedynaka. Państwo Reszkowie opuścili też swój pałac w Paryżu i osiedlili się w Nicei (...)

Jan Reszke zmarł w Nicei 3 kwietnia 1925 roku w wieku 75 lat. Był przeciwnikiem nagrań fonograficznych, ale dzięki pirackiej działalności Lionela Maplesona utrwalono na cylindrach fragmenty z kilku jego przedstawień w ostatnim sezonie występów w Metropolitan Opera. Wówczas to w Nowym Jorku dał prawie kompletny przegląd swojego repertuaru, występując jako: Lohengrin, Faust, Radames, Cyd, Tristan, Walter, Romeo, Zygfyrd, Raul... Takim repertuarem w jednym sezonie (a i w całym życiu) nie legitymował się dotąd żaden tenor

Tak więc dyskografia Jana Reszkiego jest niezwykle skromna i obejmuje 13 nagranych akustycznie fragmentów ze spektakli operowych. W Nowym Jorku w sezonie 1901—1902 zarejestrowano na cylindrach Maplesona 2 fragmenty O Paradis z opery Afrykanka, 3 fragmenty O noble lame z opery Cyd, trzy fragmenty deutu z IV aktu Hugonotów. A także partie Wagnerowskie: Mein Herr oraz Sie vor den König zu geleiten z opery Lohengrin, trzy fragmenty duetu miłosnego z Tristana i Izoldy oraz Ho-ho! Ho-hei i Forging Song z Zygfyda. Natomiast w 1905 roku paryska „Fonotopia” wydała dwie płyty z nagraniami Jana Reszkiego w repertuarze francuskim: Scène du tombeau z Romea i Julii (nr 69000) O souveraine, o juge z opery Cyd (nr 69001). Nagrania paryskie nie doczekały się reedycji, zaś amerykańskie rejestracje na cylindrach Maplesona były kilkakrotnie wznawiane. Najpierw na płytach 78-obrotowych wydawał je amerykański International Record Collectors' Club. Ukazały się w latach 1935-1950 cztery takie płyty: IRCC nr 110 (Afrykanka i Zygfyrd), IRCC 183 (Afrykanka, Lohengrin), IRCC 216 (Tristan i Izolda) oraz IRCC 3031 (nagrania z Cyda). Zbieraczy płytowych zapewne bardziej interesują reedycje na płytach mikrorowkowych, wolnoobrotowych. Otóż tenże sam IRCC w 1961 roku wypuścił 3 takie płyty: L 7004 (Afrykanka, Hugonoci), L 7006 (Zygfyrd) i L 7015 (Cyd). W tym samym roku Henry Herrold wydał w Nowym Jorku płytę oznaczoną H nr 5000 z reedycjami z Cyda i Lohengrina, zaś w słynnej amerykańskiej edycji płytowej „The Golden Age of Opera” na płycie EJS nr 267 ukazał się fragment z Zygfyda.

Edward Reszke (Edouard de Reszke, ur. 22 grudnia 1853 w Warszawie, zm. 25 maja 1917 we wsi Garnek) – polski śpiewak operowy (bas). Mając piękny głos, za namową brata Jana uczył się śpiewu, najpierw w Warszawie, a później we Włoszech. Początkowo podjął w Niemczech studia rolnicze, ale niebawem z nich zrezygnował i za namową starszego brata wybrał się do Włoch, by dalej kształcić głos, początkowo formowany w warszawskim Instytucie Muzycznym pod kierunkiem włoskiego pedagoga, Francesco Ciaffèiego. We Włoszech uczył się u Stollera i Colettiego, a po przyjeździe do

Paryża w 1876 roku znalazł się pod opieką wokalną pedagoga, który również skierował na właściwą drogę jego starszego brata, Jana; był nim profesor Giovanni Battista Sbriglia.

Początkowo nie myślał poważnie o karierze zawodowego śpiewaka – jednak, aby zrobić przyjemność siostrze Józefinie, zgłosił się wraz z nią na przesłuchanie do Opery Paryskiej. Wypadł tak doskonale, że dyrektor opery polecił go Verdiemu. 22 kwietnia 1876 zadebiutował rolą Faraona w *Aidzie* pod batutą Verdiego, odnosząc świetny sukces. Śpiewał na wielkich europejskich scenach, przez dwa sezony występował w Paryżu, po czym zaangażowano go do Turynu, a następnie do Mediolanu; później występował w Trieście, Lizbonie i Londynie, często z bratem Janem i Adelina Patti. W latach 1880–1900 wystąpił ponad 300 razy w Royal Opera House w Londynie.

W latach 1891–1903 był solistą Metropolitan Opera w Nowym Jorku (dał 679 przedstawień). Zasłynął w partiach wagnerowskich oraz jako Mefisto w *Fauście* Gounoda. W 1907 osiadł w Londynie, gdzie założył szkołę śpiewu, którą następnie przeniósł do Warszawy. W latach 1896–1898 trwała budowa dworu w nabytym przez niego w 1894 roku majątku Garnek pod Częstochową. Dwór zaprojektował i zbudował francuski architekt Franciszek Arveuf. Zmarł 25 maja 1917 w swoim majątku, spoczął na cmentarzu w Borowni¹³¹. Jego zięciem był Adam Nałęcz Nieniewski.

Dwa lata później, kiedy brat kupił sobie majątek ziemski w Skrzydłowie, Edward Reszke stał się posiadaczem dóbr nad Wiercicą, w miejscowości Garnek (również położonej, jak Skrzydłów, niedaleko Częstochowy, w guberni Piotrkowskiej, z tym że Garnek należał już do powiatu radomszczańskigo). Ożeniony z panną Litwinne postanowił przynajmniej latem, w przerwach sezonów śpiewaczych, realizować swe młodzieńcze zainteresowania rolnicze. A że był nade wszystko hedonistą i człowiekiem kochającym życie w pełni jego rozkoszy, dwie sprawy uznał w swoim majątku za najważniejsze: pałac i konie.

Zaprosił z Paryża znakomitego architekta, Franciszka Arveufa, który mu zaprojektował w Garnku piękny pałac i który przy okazji tak pokochał polską ziemię, iż osiadł tam na stałe. (Arveufowi zawdzięcza też Warszawa projekt pałacyku przy ulicy Kredytowej, gdzie w okresie niepodległości mieścił się Klub Myśliwski, a po II wojnie światowej siedziba Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej).

Jego styl życia nie pozwalał na długą — choć u śpiewaków basów to możliwe — karierę. Był to styl maksymalisty: śpiewał zbyt wiele i zbyt często, a przy tym był namiętym palaczem i pił za dużo, jak na wokalistę. Mając 54 lata, rozstał się ze sceną operową w 1907 roku i założył w Londynie własną szkołę śpiewu. Dwa lata później przeniósł swoją szkołę do Warszawy i ostatnie lata życia spędził w swoim majątku Garnek.

Kiedy wybuchła I wojna światowa, świat Edwarda Reszkego rozpadł się w gruzy nie tylko w przenośni, ale wręcz dosłownie. Latem 1915 roku Marcelina Sembrich-Kochańska opublikowała tragiczny list Edwarda do Jana: „Gdy wybuchła wojna, nie miałem już żadnej możliwości zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Mój piękny majątek stał się pastwą ogólnego losu i przemienił się w popiół. Teraz mieszkam w piwnicy, w warunkach najędźniejszych. Walka wokół była tak zacięta, że całymi dniami nie odważyłem się wyjść z kryjówek. Nie posiadam węgla, oliwy ani kawy, a tylko garść zboża...” Edward Reszke popadł w tak głęboką depresję psychiczną, że przez cały okres wojny przebywał w podziemiach swego pałacu, odmawiając kontaktów z otoczeniem. Zmarł na atak serca 25 maja 1917 roku.

Edward Reszke pozostawił po sobie nieco więcej nagrań od Jana. W tym samym czasie (1901–1903) rejestrowano głos obu braci na cylindrach Maplesona, ale nie są to jedyne nagrania akustyczne głosu Edwarda, bowiem dokonał on też nagrań płytowych dla formy „Columbia” w 1903 roku. Znane mi są dwie takie płyty: nr 1221 (*Ernani*) oraz 1222 (*Marta*). Józef Kański podaje w *Mistrzach sceny operowej*, że Edward Reszke nagrał też dla „Columbii” pieśń Czajkowskiego *Serenada Don Juana*. Z występów w Nowym Jorku na cylindrach zanotowano siedem nagrań naszego basa, które potem znalazły się na płytach z reedycjami. Były to: dwa fragmenty *O noble lame* z *Cyda*, finałowy tercet oraz fragmenty sceny pojedynkowej z *Fausta*, cztery fragmenty z duetu z III aktu *Hugonotów* oraz *O sommo Carlo* z *Ernani*ego nagrywane dwukrotnie na przedstawieniach Metropolitan Opery: 28 stycznia i 2 lutego 1903 roku; w obu tych nagraniach obok Edwarda Reszkego występowała Marcelina Sembrich-Kochańska. Na płytach 78-obrotowych: *International Record Collectors' Club* wydał w 1935 roku fragmenty oper *Ernani* i *Marta* (IRCC nr 28), a w latach 1947–1950 dwie płyty IRCC 168 (*Hugonoci*) i IRCC 3031 (*Cyd*, w tym fragment nagrania z bratem); oprócz tego *Collectors Record Society (USA)* wydało w 1948 roku płytę CRS 3 (*Ernani*). Reedycje na płytach mikrorowkowych:

- firma *Belcantodisc* z Wielkiej Brytanii (1958), *EB 11* (*Ernani*),
- „*Top Artist Platters*” z Nowego Jorku (1959) dwie płyty: *T 305* (*Marta*) oraz *T 312* (*Ernani*),
- *International Record Collectors' Club* (1961) też dwie płyty: *L 7006* (*Faust i Hugonoci*) oraz *L 7015* (*Ernani*),
- *Henry Herrold* z Nowego Jorku: *H 5000* (*Ernani*); płyta ta zawiera też reedycje nagrań głosu *Jana Reszkego*.